

ΧΩΡΙΚΟΙ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΣΤΗ ΜΕΤΑ-ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΒΗΡΥΤΟ ΚΑΙ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ «ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥ»

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΣΑΒΒΙΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΤΕΡΕΖΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ:

ΚΩΤΣΑΚΗ ΑΜΑΛΙΑ
ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2022

ΧΩΡΙΚΟΙ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΣΤΗ ΜΕΤΑ-ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΒΗΡΥΤΟ ΚΑΙ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ «ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥ»

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

**ΣΑΒΒΙΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΤΕΡΕΖΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ:

**ΚΩΤΣΑΚΗ ΑΜΑΛΙΑ
ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ**

**ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2022**

Ευχαριστούμε πολύ τους καθηγητές μας, Αμαλία Κωτσάκη και Θανάση Μουτσόπουλο που ήταν μαζί μας σε αυτό το εγχείρημα, καθώς και το Λουκά Τριάντη για τη σημαντική βοήθεια του. Επίσης υπερευχαριστούμε τις οικογένειες, τους φίλους και όλους όσους μας άντεξαν αυτόν τον τελευταίο ενάμιση χρόνο.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ο ένας τον άλλον.

Αντί Προλόγου

Η Βηρυτός αποτελεί πρωτεύουσα του Λιβάνου. Είναι το κεντρικό λιμάνι και η μεγαλύτερη πόλη της χώρας. Η πόλη είναι γνωστή ακόμα και σήμερα ως το «Παρίσι της Μέσης Ανατολής» λόγω της διεθνούς ατμόσφαιρας που τη χαρακτηρίζει. Λόγω της γεωγραφικής της θέσης η πόλη αποτελεί ίσως το βασικότερο σταυροδρόμι στην καρδιά της Ανατολικής Μεσογείου καθώς λειτουργεί σαν είσοδο και πέρασμα προς την Μέση Ανατολή ενώ έχει και άμεση σύνδεση με τη Μεσόγειο Θάλασσα.

Εν μέρει η γεωγραφική αυτή θέση είναι ένας βασικός παράγοντας που συντέλεσε στο να μετατραπεί η πόλη σε κέντρο της Μέσης Ανατολής και φιλοξένησε πλήθος οικονομικών υπηρεσιών κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1950 έως και το 1970. Ταυτόχρονα όμως, εκτός του οικονομικού τομέα, ήταν και το σημείο αναφοράς σε σχέση με την τριτοβάθμια εκπαίδευση. **Traboulsi 2007, Sarkis 2003 (όπως αναφέρονται από Nasser 2012).** Για τον αραβικό κόσμο η Βηρυτός αντιπροσώπευε την Ευρώπη στην Μέση Ανατολή. Αποτελέσε την Ελβετία, για την οικονομική και τραπεζική της ισχύ, το Μόναχο, λόγω των πολλών καζίνο που είχε και τέλος το Παρίσι, επειδή διέθετε πλήθος επιλογών στον τομέα της ψυχαγωγίας και του πολιτισμού. Ήταν και είναι, η περιοχή του Λιβάνου όπου συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο τμήμα της οικονομικής και πολιτικής δραστηριότητας διαμορφώνοντας έτσι ένα μητροπολιτικό περιβάλλον. **(Barakat 2004)**

Υπήρξαν αρκετοί παράγοντες που συντέλεσαν σε αυτή την σταδιακή μετάβαση της Βηρυτού από αστικό κέντρο σε κοσμοπολίτικη πρωτεύουσα. Αρχικά ήταν το γεγονός πως πρόκειται για μία πόλη που υπήρξε Οθωμανική κτήση, ενώ αμέσως μετά έγινε γαλλική αποικία, αποκτώντας και συνδυάζοντας έτσι κοινωνικά και πολεοδομικά χαρακτηριστικά και από τους δύο πολιτισμούς. Ένας επίσης σημαντικός λόγος που η Βηρυτός αναδείχθηκε ως μητρόπολη του αραβικού κόσμου, ήταν ο τερματισμός της λειτουργίας του λιμανιού της Χάιφα το 1948 ,ως απόρροια του πρώτου Ισραηλινοαραβικού πολέμου, και η μεταφορά των δραστηριοτήτων που στεγάζονταν εκεί στη Βηρυτό. **(Nasser 2012)**

Η πολυπολιτισμικότητα και η ανάπτυξη αυτή όμως που διήρκεσε από το 1950 έως το 1970, σε συνδυασμό με της έντονες προσφυγικές ροές πληθυσμών από γειτονικές χώρες, κυρίως από την Παλαιστίνη και την ενδοχώρα του Λιβάνου, είχε ως αποτέλεσμα έναν δεκαπενταετή θρησκευτικό εμφύλιο πόλεμο. **Sarkis 2003 (όπως αναφέρεται από Nasser 2012), Barakat 2004** Η σύγκρουση αφορούσε πληθυσμούς χριστιανών και μουσουλμάνων, με τις μάχες να εντοπίζονται κυρίως σε μία συγκεκριμένη ζώνη της Βηρυτού. Κατά την διάρκεια του πολέμου η πόλη διχοτομήθηκε με βάση αυτή τη ζώνη, με το ανατολικό μέτωπο να συγκεντρώνει χριστιανούς ενώ το δυτικό μουσουλμάνους . Πρώην μέλη της πολιτοφυλακής, δημοσιογράφοι και αρχιτέκτονες που βίωσαν την εμπόλεμη αυτή κατάσταση

περιγράφουν συχνά την πόλη ως ένα μωσαϊκό γειτονιών με αυστηρά όρια που όταν αυτά αμφισβητούνταν από τους πολίτες, που ήθελαν να μετακινηθούν εκτός των ορίων των περιοχών που ανήκαν, αντιμετώπιζαν θανατηφόρες συνέπειες. Χωρικά, ο εμφύλιος εκφράστηκε μέσω της κατάληψης γειτονιών από τα αντιμαχόμενα στρατόπεδα και της προσπάθειας να εκτοπιστεί ο αντίπαλος πληθυσμός από την γειτονιά στην οποία είχε εγκατασταθεί. **(Fregonese 2009)**

Η βιαιότητα και οι καταστροφές του εμφυλίου άφησαν ανεξίτηλα σημάδια στον αστικό ιστό της πόλης που είναι εμφανή ακόμη και σήμερα. Το τέλος του πολέμου ουσιαστικά σηματοδοτήθηκε μέσω της συμφωνίας του Ταίφ¹. Ακόμα όμως και μετά την κατάπαυση των πυρών, υπήρχαν αρκετά κατάλοιπα που ο μικρόκοσμος της Βηρυτού είχε δυσκολία να αποβάλει, με χαρακτηριστικό παράδειγμα να είναι η ελαφρότητα με την οποία πλέον αντιμετωπιζόταν ο κίνδυνος. Η έννοια του «επικίνδυνου» άλλαξε μορφή και πλέον οι περισσότεροι κάτοικοι όταν έρχονταν αντιμέτωποι με μια απειλή, δεν είχαν την ανάγκη για φυγή αλλά για οργάνωση **(Friedman 1983)**.

Η Fregonese χρησιμοποιεί τον όρο *urbicide* για να σκιαγραφήσει το αστικό περιβάλλον της πόλης μετά τον εμφύλιο. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να περιγραφεί μια μορφή αστικής βίας κατά την οποία το περιβάλλον διαρκώς μεταβάλλεται μέσω της καταστροφής και της ανακατασκευής τους επηρεάζοντας τα βιώματα των κατοίκων **(Fregonese 2009)**. Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί με δύο διαφορετικούς τρόπους. Αρχικά, με την αλλαγή του βιώματος των κατοίκων που υπήρξε από την μετάβαση της μητρόπολης σε εμπόλεμη ζώνη και στη μετάβαση από εμπόλεμη ζώνη σε ειρηνικό αστικό περιβάλλον. Οι αλλαγές αυτές επηρέασαν βαθύτατα την κοινωνικοπολιτική κατάσταση της Βηρυτού ορίζοντας νέες συνθήκες και κανόνες διαβίωσης για τους κατοίκους που στέγαζε και στεγάζει ακόμα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ	6
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΕΥΡΗΜΑΤΑ	21
ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΒΥΡΗΤΟΥ	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ ΠΟΛΕΜΟ (1945-1975)	28
Α1. Η χρυσή εποχή των Οίκων Ανοχής πριν τον εμφύλιο	32
Α2. Η απαρχή των Queer χώρων πριν τον εμφύλιο: το παράδειγμα της Hamra	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (1975-1990)	40
Β1. Οι οίκοι ανοχής ως «γκρίζα» ζώνη	44
Β2. Queer χώροι κατά τον εμφύλιο	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ: ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ ΠΟΛΕΜΟ (1990- ΣΗΜΕΡΑ)	50
Γ1. Η σεξεργασία στη σύγχρονη Βηρυτό	54
Γ2. Queer χώροι στη μετεμφυλιακή Βηρυτό	58
Γ3. Queer Σεξερνάτες	64
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	67
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	74
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	75
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	81

ΒΥΒΛΟΣ

ΒΗΡΥΤΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των χωρικών μετασχηματισμών που εμφανίζουν αστικά περιβάλλοντα μεσογειακών πόλεων με έντονο θρησκευτικό χαρακτήρα και αφορούν στην αστική παρουσία μειονοτήτων σχετιζόμενων με ιδιαίζουσες σεξουαλικές πρακτικές καθώς αυτές εμφανίζουν ευθεία σύγκρουση με τα θρησκευτικά θέσφατα.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελούν οι χώροι εργασίας σεξεργατριών και οι χώροι συγκέντρωσης μελών της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας στην πόλη της Βηρυτού σε τρεις κομβικές χρονικές περιόδους: πριν, κατά την διάρκεια και μετά τον εμφύλιο πόλεμο (1975-1990).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Πολλές μελέτες κοινωνικού και ιστορικού χαρακτήρα για την πόλη της Βηρυτού έχουν εκπονηθεί την τελευταία εικοσαετία χωρίς ωστόσο να πραγματεύονται ιδιαίτερα τις χωρικές αλλαγές που επήλθαν κατά τον εμφύλιο. Τα περισσότερα κείμενα διατηρούν μια προσέγγιση καταγραφής, με εξαίρεση κάποιες μεμονωμένες περιπτώσεις που κάνουν μια μορφή σύγκρισης των κοινωνικών συνθηκών μεταξύ κρίσιμων ιστορικών περιόδων.

Βασικά βιβλία αναφοράς της παρούσας ερευνητικής εργασίας:

- Peter G. Rowe, Hashim Sarkis, **Projecting Beirut: Episodes in the Construction and Reconstruction of a Modern City**, Prestel Pub, Μόναχο, 1998
- Aseel Sawalha, **Reconstructing Beirut: Memory and Space in a Postwar Arab City**, University of Texas Press, 2010
- Sofian Merabet, **Queer Beirut**, University of Texas Press, 2014
- Hiba Bou Akar, **For the War Yet to Come: Planning Beirut's Frontiers**, Stanford University Press, Palo Alto, 2018

ΜΕΘΟΔΟΣ

A. Μέθοδος συλλογής στοιχείων

Η συλλογή στοιχείων πραγματοποιήθηκε με βιβλιογραφική έρευνα και διαδικτυακή έρευνα.

Πιο συγκεκριμένα για τα ιστορικά στοιχεία αντλήθηκαν πληροφορίες από ακαδημαϊκά άρθρα και σε συνδυασμό με τα βιβλία Hamra of Beirut: a case of rapid urbanization και Projecting Beirut: Episodes in the Construction and Reconstruction of a Modern City που πραγματεύονται τη πολεοδομική εξέλιξη της Βηρυτού διαμορφώνοντας την εικόνα του χωρικού περιβάλλοντος στο οποίο γίνεται η παρούσα έρευνα. Ταυτόχρονα κυρίως μέσω των βιβλίων *Queer Beirut* και *Queer spaces an atlas of LGBTQIA+ places and stories* ερευνήθηκε η queer κοινότητα του Λιβάνου ενώ μέσα από τα ακαδημαϊκά άρθρα *Correlates of Prostitution: Some Popular Errors and Misconceptions*, *Inside Beirut's most Notorious Brothels during the 'Mad Years'* και *Lebanon's sex industry* πραγματοποιήθηκε η έρευνα σχετικά με τη σεξεργασία στη Βηρυτό. Ακόμη μέσα από τα κείμενα Σημειώσεις για την ταυτότητα του τόπου και Μετέωροι χώροι της ετερότητας αποσαφηνίστηκε ο όρος της ταυτότητας ενώ η διπλωματική εργασία Η χωρική διαλεκτική των έμφυλων σχέσεων: η έμφυλη διαφορά στον αστικό χώρο πραγματεύεται τη σύνθεση της έμφυλης και κοινωνικής ταυτότητας. Τέλος τα ακαδημαϊκά άρθρα *Intersectionality: old and new endeavours?* και Η φεμινιστική προβληματική της διαθεματικότητας ορίζουν το φαινόμενο της διαθεματικότητας μέσω του οποίου συσχετίζονται οι queer χώροι με τους οίκους ανοχής.

B. Ερμηνευτική μέθοδος

B1. Υπόθεση Εργασίας

Η θρησκευτική κουλτούρα γενικότερα αποτελεί μια ισχυρή πολιτιστική δύναμη που μπορεί να γίνει υπεύθυνη για κοινωνικές συμπεριφορές που μεταφέρονται από γενιά σε γενιά. Η επίδραση των θρησκευτικών πιστεύω είναι ευρείας εμβέλειας τόσο χωρικά όσο και χρονικά, γεγονός που δυσχεραίνει την πιθανότητα αλλαγής συμπεριφοράς των ατόμων-υποκειμένων.

Οι συμπεριφορές συνδέονται άμεσα με τα θρησκευτικά πιστεύω και έχουν καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία συγκρότησης της ταυτότητας, κοινωνικής και ατομικής, του ατόμου. Η ταυτότητα ως όρος εμφανίζει δυσκολία ως προς τον προσδιορισμό της καθώς μεταλλάσσεται. Στην παρούσα εργασία, σε μια προσπάθεια καθορισμού της ατομικής και κοινωνικής ταυτότητας, γίνεται εν μέρει αναφορά στο βιολογικό προσδιορισμό του φύλου και στην κοινωνική κατασκευή του και εν τέλει στη ρήξη της συνέχειας βιολογικού

και κοινωνικού συσχετισμού εκφρασμένου στον αστικό χώρο της Βηρυτού. Ένα από τα βασικά εργαλεία για την κατανόηση των παραπάνω ορισμών αποτελεί η έννοια της επιτελεστικότητας (performativity).

Κατά την επιτελεστικότητα, το φύλο είναι ιστορική και κοινωνικοπολιτισμική κατασκευή η οποία αναπαράγει τον εαυτό της σύμφωνα με αυτό που θεωρείται «ουσία» ή «ταυτότητα» και όχι κοινωνικό απότοκο. Η επιτελεστικότητα παίζει το ρόλο του αποδομητή, ο οποίος αμφισβητεί την φυσικοποίηση της ταυτότητας: το δίπολο γυναίκα-άντρας και την επιβεβλημένη ετεροφυλοφιλία ως κανονιστικό μοντέλο. «Η επιτέλεση αναφέρεται σε μια συγκεκριμένη όψη του λόγου: την ικανότητα να παράγει αυτό που ονομάζει» (**Αθανασίου Αθ.,2007 σελ 208**)

Στο διάβα του χρόνου όπως φαίνεται και στην περίπτωση της Βηρυτού, ομάδες με κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά, για παράδειγμα η χριστιανική κοινότητα, είχαν καταφέρει από νωρίς να κατοχυρώσουν συμπεριφορές στον χώρο. Στη συνέχεια, υπήρξαν περιπτώσεις που ομάδες που αρχικώς συνιστούσαν μειονότητες (πχ. μουσουλμανική κοινότητα), μέσα από υποστήριξη που προέκυψε από ιστορικά γεγονότα - πληθυσμιακή ενίσχυση της ομάδας (πρόσφυγες, κτλ.)- κατάφεραν να επιβάλλουν κοινωνικούς περιορισμούς που οδήγησαν σε γραπτούς ή αγραφους νόμους ενισχύοντας κοινωνικά και πολιτισμικά την παρουσία της εκάστοτε ομάδας. Ο **Coleman (1986 σελ 1321)** το εξηγεί ως «Η διαδικασία μέσω της οποίας οι ατομικές προτιμήσεις γίνονται συλλογικές επιλογές. Η διεργασία μέσω της οποίας η δυσaráσκεια γίνεται επανάσταση». Αυτή η δυσaráσκεια στο αστικό περιβάλλον της Βηρυτού μεταφράστηκε με τις διαρκείς χωρικές μεταβολές των περιοχών που στέγασαν εκτός των άλλων και τις περιπτώσεις της σεξεργασίας και της queer κοινότητας.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί ότι το Λιβανικό κράτος, αν και όχι επίσημα, είχε (και έχει) στενή σύνδεση μεταξύ θρησκείας, δημογραφίας και πολιτικής. Η θρησκεία στη λιβανέζικη κοινωνία αποτελεί ένας από τους ισχυρότερους θεσμούς, με πολλές διαφορετικές αιρέσεις να διεκδικούν χώρο και κυριαρχία. Οι περισσότερες από αυτές λειτουργούν κάτω υπό την σκέπη των δύο ισχυρότερων δογμάτων: του Μουσουλμανικού και του Χριστιανικού.

Τα ιερά κείμενα και των δύο εκ των μεγάλων θρησκειών απαγορεύουν το προγαμιαίο και το εξωσυζυγικό σεξ. Η έρευνα της κοινής γνώμης δείχνει ότι οι μουσουλμάνοι δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην παρθενία μέχρι το γάμο. Για τους Μουσουλμάνους, ο μηχανισμός κοινωνικού ελέγχου των νέων είναι στενά συνδεδεμένος με τις πιο πάνω πεποιθήσεις τους και με το γεγονός ότι είναι εγκλωβισμένοι σε κοινωνικές επαφές με άτομα που ασπάζονται τις ίδιες ιδεολογίες. Έτσι με την επιτήρηση που πραγματοποιείται από τους γύρω τους είναι λιγότερο πιθανό να παραβιάσουν τις αρχές της πίστης τους αφού έτσι θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τους δεσμούς τους με το κοινωνικό σύνολο. (**Finke and Adamczyk 2008, Hirschi 1969 ,όπως αναφέρεται από τον Adamczyk 2012**).

Η έντονη αυστηρότητα με την οποία αντιμετωπίζουν την σεξουαλικότητα οι μουσουλμάνοι, δεν είναι επιεικέστερη στους κόλπους του χριστιανισμού. Για τους περισσότερους συντηρητικούς Χριστιανούς, η θέληση του Θεού εκφράζεται σε μια ετεροφυλόφιλη οικογένεια στην οποία το αρσενικό και το θηλυκό είναι συμπληρωματικά και ο πρωταρχικός σκοπός της επαφής των δύο φύλων είναι η αναπαραγωγή. Έτσι, η ετεροφυλόφιλη οικογένεια ουσιαστικά αποτελεί την καρδιά του συντηρητικού χριστιανισμού διαμορφώνοντας παράλληλα κατάλληλο υπόβαθρο για να δικαιολογηθεί η καταπίεση του γυναικείου φύλου και ο αφορισμός της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας. (**Ellingson, Tebbe, Van Haitsma και Laumann 2001, Wolkomir 2006, Williams 1974- Wolkomir 2006 ,όπως αναφέρεται από τον Adamczyk 2012**)

Οι θρησκευτικές ομάδες και ειδικότερα οι δύο παραπάνω που αναφερθήκανε, διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο στην κοινωνία του Λιβάνου. Χριστιανοί, Σουνίτες και Σίίτες Μουσουλμάνοι είναι οι πρωταγωνιστές στη λιβανέζικη θρησκευτική σκηνή, με τους Μαρωνίτες να είναι η μεγαλύτερη από τις χριστιανικές ομάδες. Χαρακτηριστικό αποδεικτικό στοιχείο είναι πως από την ανεξαρτησία της χώρας, μετά δηλαδή το πέρας της περιόδου που λειτούργησε ως γαλλική αποικία, για να αποφευχθούν αναταραχές κυρίως στο αστικό περιβάλλον της Βηρυτού, η κάθε μία από τις θρησκευτικές ομάδες απέκτησε πολιτική εξουσία. Πιο συγκεκριμένα, ο πρόεδρος του κράτους θα πρέπει να είναι μαρωνίτης χριστιανός, ο πρωθυπουργός σουνίτης μουσουλμάνος και τέλος, πρόεδρος της Βουλής θα πρέπει να είναι σίίτης μουσουλμάνος. (**Sawalha 2010, σελ 19**) Φαίνεται πολύ καθαρά λοιπόν πως οι δεσμοί των διαφόρων λειτουργιών του κράτους και της θρησκείας είναι εξαιρετικά ισχυροί και ως απόρροια αυτών, σχηματίστηκαν τρεις διαφορετικές ομάδες-σέχτες με έντονη εσωστρέφεια και διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά.

Οι κοινωνικές, εθνοτικές και φυλετικές διαφοροποιήσεις της λιβανέζικης κοινωνίας ήταν εκείνες που ουσιαστικά έθεσαν τα θεμέλια έτσι ώστε η Βηρυτός να γίνει ένα πεδίο μάχης για πολιτοφυλακές, ξένους στρατούς, πολεμικούς ρεπόρτερ, διπλωμάτες και κατασκόπους ενώ ταυτόχρονα η καθημερινότητα των κατοίκων της παρέμενε μια παγωμένη δυστοπία σε ένα ταχέως μεταβαλλόμενο αστικό περιβάλλον. Πριν από το τέλος της αποικιοκρατίας, ουσιαστικά νομοθετήθηκαν και αναγνωρίστηκαν ως επτά διαφορετικής «κοινότητες». (**Fregonese 2012**) Αργότερα, κατά τη διάρκεια των δεκαέξι ετών εμφυλίου πολέμου μεταξύ 1975 και 1991, οι γειτονιές χωρίστηκαν και η αστική κινητικότητα κορυφώθηκε, λόγω του άμαχου πληθυσμού που αναζητούσε καταφύγιο. Για πολλούς, η κινητικότητα και η μετανάστευση έγινε αναγκαιότητα, ενισχύοντας έτσι την συγκέντρωση πληθυσμών παρόμοιων πολιτιστικών (και θρησκευτικών) πεποιθήσεων σε διάφορα σημεία της πόλης και δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο βίας και μετακίνησης. Το αποτέλεσμα ήταν η περαιτέρω ενίσχυση των επιμέρους σχέτων.

Φαίνεται λοιπόν ξεκάθαρα πως και στις δύο θρησκείες που κυριαρχούν στο αστικό περιβάλλον της Βηρυτού, σημείο αναφοράς είναι ο γάμος και η τεκνοποίηση. Η εργασία λοιπόν πραγματεύεται τη διαδικασία

δικδίκησης του χώρου από κοινωνικές ομάδες που ενστερνίζονται πιστεύω που συγκρούονται με τα δύο παραπάνω και τα αμφισβητούν.

Το αποτέλεσμα των κοινωνικών και χωρικών ζυμώσεων είναι οι συγκρούσεις, μετατοπίσεις και αναδιαμορφώσεις σε σχέση με τους χώρους που οικειοποιούνται ομάδες των οποίων οι σεξουαλικές πρακτικές θέτουν υπό αμφισβήτηση τον θεσμό του γάμου και της τεκνοποίησης. Θεωρούμε πως το παράδειγμα της Βηρυτού μπορεί να αποτελέσει αναφορά για πολλές σύγχρονες πόλεις και ταυτόχρονα αφορμή για συζήτηση σχετικά με την ορατότητα των μειονοτήτων στο αστικό περιβάλλον μεσογειακών χωρών που παρουσιάζουν επίσης μεγάλη ανάμιξη πληθυσμών, εθνοτικών και θρησκευτικών.

Το ζήτημα της ταυτότητας: Ατομική-Κοινωνική-Χωρική

Η ταυτότητα συνδέεται με τις βιωμένες εμπειρίες της καθημερινότητας, οι οποίες με τη σειρά τους είναι ενταγμένες σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικών σχέσεων. Πιο συγκεκριμένα η έννοια του ρήματος ταυτοποιούμαι (being identified as, αναγνωρίζομαι ως) αναφέρεται στη διεργασία με την οποία ο κάθε άνθρωπος γίνεται κι ο ίδιος αντικείμενο αναγνώρισης από άλλους, όπως ο ίδιος αναγνωρίζει αντικείμενα. Έτσι του προσδίδονται και χαρακτηριστικά π.χ. νέα, γυναίκα – κάποια από τα οποία θα είναι και χωρικά π.χ. η Γερμανίδα, η Αθηναία κλπ. Αυτόματα της προσδίδονται και χαρακτηριστικά που έχουν σχέση με τη θέση της στο χώρο (τόπος γέννησης, κατοικίας κλπ.). Πρόκειται για υποθέσεις που γίνονται σε σχέση με την ατομική/συλλογική ταυτότητα και το χώρο **Weichhart 2006 (όπως αναφέρεται από τον Καλαντιή 2017)** .

Ακόμα όμως και σε μια ομάδα ανθρώπων, που διαθέτουν κοινά ορισμένα από τα χαρακτηριστικά που παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο παράδειγμα για τις γυναίκες, τα μέλη της ομάδας δεν ταυτίζονται ολοκληρωτικά μεταξύ τους και η εξέλιξη τους στον χρόνο μπορεί ενδεχομένως να τους απομακρύνει και να τους διαφοροποιήσει. Η δημιουργία τέτοιων χασμάτων στη δομή της ομάδας, έρχεται να αντιμετωπίσει η επινόηση ιδανικών και συμβόλων (**Benoist 1992 σελ 7**). Στα σύμβολα που ενώνουν τις αντιφάσεις και μειώνουν τις αντιθέσεις μπορεί να περιληφθεί το αίσθημα του ιερού, της αγάπης, του σεβασμού, της θυσίας, του φόβου, τα συναισθήματα δηλαδή που αποτέλεσαν το συνθετικό υλικό και αρκετών θρησκευτικών κοινοτήτων (**Balibar 1991 σελ 146**). Μέσω των συμβόλων αυτών, οι συλλογικές ταυτότητες μπορούν να ενσαρκώσουν, ακόμα και την σωματική ταυτότητα των μελών τους.

Η διαδικασία σχηματισμού των συλλογικών και κατ' επέκταση των κοινωνικών ταυτοτήτων είναι τόσο βαθιά ριζωμένη στην καθημερινότητα, στα «τελετουργικά» τα οποία ακολουθούνται πιστά όσο και στον «έμφυτο» τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται ο χώρος, που είναι δύσκολο για την πλειοψηφία των ατόμων να συνειδητοποιήσουν ότι πρόκειται για έννοιες κοινωνικά κατασκευασμένες. Χαρακτηριστικό

παράδειγμα είναι η περίπτωση του βιολογικού φύλου το οποίο συγχέεται με το κοινωνικό σε σημείο που είναι δύσκολο για τους ανθρώπους να κατανοήσουν πως πρόκειται για κοινωνικά κατασκευασμένα πρότυπα συμπεριφοράς, ένδυσης, και ομιλίας που αποδίδονται στα δύο φύλα ως φυσικά επακόλουθα του βιολογικού. Έτσι είναι δύσκολο τα εν λόγω άτομα να ακολουθήσουν διαφορετική κατεύθυνση.

Κατά τον ίδιο τρόπο ο όρος *queer* αποτελεί μια κοινωνική ταυτότητα. Στην αγγλική γλώσσα μεταφράζεται ως «περίεργο» και ιστορικά η λέξη χρησιμοποιούνταν κακοποιητικά για να περιγράψει τα άτομα τα οποία με οποιονδήποτε τρόπο (ντύσιμο, συμπεριφορά κτλ) ξέφευγαν από τα ετεροκανονικά πρότυπα της κοινωνίας. Ακολούθησε η ιδιοποίηση του όρου τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα και πλέον χρησιμοποιείται επίσημα ως όρος γενικευμένος περιγράφοντας όλα τα άτομα που διαφοροποιούνται (ως προς τη σεξουαλικότητα, το φύλο κτλ) από τις εκάστοτε κοινωνικές νόρμες. Ως *queer* χώροι περιγράφονται τα μέρη στα οποία οι επισκέπτες τους νιώθουν την ελευθερία να εκφράσουν αυτή τους τη διαφοροποίηση χωρίς το φόβο της επικριτικής και τιμωρητικής κοινωνίας.

Σε κάθε περίπτωση, η έμφυλη (και όχι μόνο) ταυτότητα που αποδίδεται στο άτομο, ο ρόλος στα πλαίσια του οποίου υποχρεούται να λειτουργήσει από την στιγμή που γεννιέται και εντάσσεται σε μία κοινωνική ομάδα, επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο θα κινείται, θα δρα και θα σκέφτεται. Ταυτόχρονα, καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο το άτομο θα γίνει αποδεκτό από το κοινωνικό σύνολο και σε ποια κατηγορία το σύνολο θα το εντάξει.

Το άτομο, από νεαρή ηλικία εκπαιδεύεται από το περιβάλλον του στο να διαχειρίζεται το σώμα του μέσα σε πλαίσια τα οποία καθορίζονται από το κοινωνικό σύνολο στο οποίο ανήκει. Οι ταυτότητες -ατομική, κοινωνική, συλλογική- υιοθετούνται από το άτομο που τις φέρει ως αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής πραγματικότητας που βιώνει. Είναι αυτές που εξασφαλίζουν στα μέλη του συνόλου την επιτυχή ενσωμάτωση σε αυτό. Μια τέτοια συνεχής κατηγοριοποίηση των ατόμων μέσω προκαθορισμένων ταυτοτήτων, όπως εξηγείται στο έργο του Foucault αποτελεί τη βασική αρχή της επίβλεψης και του ελέγχου από την τιμωρητική κοινωνία.

Η προσπάθεια για σαφή οριοθέτηση της έννοιας των ταυτοτήτων στόχο έχει των έλεγχου τους. Οι ταυτότητες αυτές αποκτούν ρόλους στη κοινωνία και κατηγοριοποιούνται ανάλογα με αυτούς, ενώ ταυτόχρονα είναι διακριτές. Όταν οι μοναδικότητες αυτές απομακρυνθούν από τον ταξινομητικό έλεγχο, επιβάλλονται κυρώσεις που επεκτείνονται ως παραδειγματισμός. Η ταξινόμηση ανάγεται από τον Foucault σε πρακτική της εξουσίας και αποτελεί και η ίδια διαδικασία παραγωγής ταυτοτήτων που εξυπηρετούν και νομιμοποιούν ένα συγκεκριμένο καθεστώς κυριαρχίας. Τα κοινωνικά άτομα προσδιορίζονται και ταξινομούνται σε ένα πλέγμα ταυτοτήτων με μια ιεράρχηση στην επιβεβαίωση της οποίας δομείται η σύγχρονη κοινωνία. **((Foucault 1982 όπως αναφέρεται από την Κατσικανά 2013))**

Έτσι ουσιαστικά το ανθρώπινο σώμα, σε κοινωνικό επίπεδο, μετατρέπεται σε φορέα νοημάτων. Οι λειτουργίες, η εμφάνισή του, οι κινήσεις του μέσα στο χώρο φέρουν συμβολισμό, ο οποίος αποδίδεται σε αυτό από το κοινωνικό σύνολο για να δεχθεί στη συνέχεια πολλαπλές ερμηνείες.

Όπως αναφέρει η Mary Douglas στο έργο της *Natural Symbols*, ένα σύμβολο φορτίζεται με νόημα μέσω της σχέσης του με άλλα σύμβολα και σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο όπου αυτά συνυπάρχουν. Από τη συσχέτιση διαφόρων συμβόλων, ένα σύστημα συμβολισμού αναπτύσσεται αυτόνομα με βάση τους δικούς του κανόνες (**Douglas, 1970,2003 όπως αναφέρεται από την Κατσικανά σελ. 1**). Πέρα όμως από κοινωνικό αποτύπωμα, η οπτική αυτή μπορεί να αποδοθεί και χωρικά με διάφορους τρόπους.

Αν υποθέσουμε λοιπόν ότι η έκθεση και ο συμβολισμός είναι τα δύο βασικά συστατικά που προσδιορίζουν την ταυτότητα, η κάθε δράση των ανθρώπων είναι μέρος ενός ευρύτερου θεατρικού έργου που σαν υπόθεση έχει την ζωή των μελών του. Πιο συγκεκριμένα, ο χώρος λειτουργεί σαν σκηνικό, ενώ η κοινωνία (που κρατά είτε θετική, είτε αρνητική στάση απέναντι στο θεατρικό δρώμενο) ενσαρκώνει το κοινό. Αν το έργο αυτό έχει θετική κοινωνική αντίδραση και το κοινό επισκέπτεται το χώρο κατ' επανάληψη, τότε ο χώρος αποκτά «αίσθηση του τόπου» (sense of place). (**Καλαντίδης 2017**)

Τι σημαίνει όμως αίσθηση του τόπου; Πως μπορεί να οριστεί ταυτότητα για ένα χώρο μόνο από τις χρήσεις που φιλοξενεί; Σύμφωνα με τον **Agnew 1987 (όπως αναφέρεται από τον Καλαντίδη 2017)**, η αίσθηση του τόπου είναι ένας από τους τρεις τρόπους που χρησιμοποιούνται για τον ορισμό του τόπου γενικότερα. Οι άλλες δύο κατηγορίες είναι ο τόπος ως τοποθεσία (location) και ως μέρος (locale).

Ο τόπος ως τοποθεσία (place as location) αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο σημείο στην επιφάνεια της γης. Πρόκειται για τις σταθερές, αντικειμενικές, γεωγραφικές συντεταγμένες του τόπου πάνω στον πλανήτη γη. Η αίσθηση του τόπου (sense of place), αφορά τα συναισθήματα που τρέφουν οι άνθρωποι για τους τόπους, όπως και το ρόλο που παίζει ο τόπος στην ατομική ή ομαδική ταυτότητα. Τέλος ο τόπος ως μέρος (place as locale) αναφέρεται στην κλίμακα των καθημερινών δραστηριοτήτων και διάδρασης ανάμεσα στους ανθρώπους, το υλικό περιβάλλον των κοινωνικών σχέσεων – το σχήμα του τόπου μέσα στον οποίο οι άνθρωποι ζουν τη ζωή τους. (**Καλαντίδης 2017**)

B2. Συγκρότηση Εργασίας

Η ερευνητική εργασία πραγματεύεται το θέμα των χώρων συγκέντρωσης και εκτόνωσης μειονοτήτων σχετιζόμενων με «ιδιόζουσες» σεξουαλικές πρακτικές στη Βηρυτό, σε τρεις ιστορικές περιόδους: πριν, κατά την διάρκεια και μετά τον εμφύλιο πόλεμο (1975-1990). Δηλαδή, τη μεταποικιακή περίοδο του Λιβάνου (1945-1975), τη περίοδο του εμφυλίου πολέμου (1975-1990) και τη μετεμφυλιακή περίοδο (1990-σήμερα). Οι πιο πάνω χρονική διάκριση εκφράζεται στη συγκρότηση εργασίας με τρία κεφάλαια.

Πιο συγκεκριμένα, για το πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά, σε σχέση με τις σεξεργάτριες αναφέρονται τα σουκς που λειτουργούσαν στην περιοχή Zaitouneh και το σύνολο της οδού Mutanabbi, ενώ για τους χώρους οικειοποίησης της Queer κοινότητας, αναφέρονται τρεις καφετέριες στην περιοχή της Hamra.

Αμέσως μετά, στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση της επίδρασης του εμφυλίου πολέμου στις παραπάνω περιοχές και οι μετατροπές ή και αναδιαμορφώσεις που υπέστη. Ο βομβαρδισμός της περιοχής Zaitouneh και η καταστροφή των ξενοδοχείων που λειτουργούσαν σαν οίκοι ανοχής είναι η βασικότερη απόρροια του εμφυλίου στην περίπτωση των σεξεργατριών ενώ σε σχέση με τους queer χώρους, αναλύονται μία καφετέρια και ένας κινηματογράφος στην περιοχή της Hamra.

Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στους νέους χώρους που χρησιμοποιήθηκαν από τις δύο αυτές κοινωνικές ομάδες μετά το τέλος του εμφυλίου έως και σήμερα. Αναλυτικότερα σε σχέση με τους οίκους ανοχής, μελετώνται η περιοχή της Hamra και τρία κλαμπ στο παραλιακό προάστιο Maameltein, ενώ για τους queer χώρους, αναλύεται η παραλία Paradise Beach, ένα νυχτερινό κέντρο στη Hamra, μια καφετέρια στην περιοχή Zalqa και ο παραλιακός δρόμος βορειο-δυτικά της πόλης.

B3. Ερευνητικά ερωτήματα

1. Ποιες οι προϋποθέσεις για τη βαθμιαία οικειοποίηση συγκεκριμένων περιοχών της πόλης της Βηρυτού από τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα;
2. Διακρίνεται διαφορά της χωρικής παρουσίας των σεξεργατριών και της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας κατά τη διάρκεια των εξεταζόμενων περιόδων και πώς αυτό ερμηνεύεται;
3. Πως συσχετίζεται η κείμενη νομοθεσία με το χωρικό αποτύπωμα αυτών των ομάδων;
4. Με δεδομένο τη διχοτόμηση στο διηνεκές της πόλης της Βηρυτού σε μουσουλμανικό και χριστιανικό θύλακα πού εντοπίζονται οι χώροι των σεξεργατριών, πού οι queer χώροι και πως ερμηνεύεται;
5. Συνδέεται η ιστορία των προσφύγων και της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας με την εισροή των προσφύγων;

EYPHMATA

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΒΗΡΥΤΟΥ

Εικόνα 1: Ρωμαϊκά μνημεία στο κέντρο της Βηρυτού

Πρώιμη αστικοποίηση

Η αστικοποίηση είναι μια διαδικασία συγκέντρωσης πληθυσμού που προχωρά με δύο τρόπους: τον πολλαπλασιασμό των σημείων συγκέντρωσης και την αύξηση του μεγέθους των επιμέρους συγκεντρώσεων. **(Tisdale 1942 σελ. 311)** Με γνώμονα τον ορισμό αυτό θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε πως ο πρώιμος οικισμός που αναπτύχθηκε σε τμήμα της περιοχής που σήμερα ανήκει στη Βηρυτό, βρισκόταν ανάμεσα σε δύο λόφους, τον Αικραφί (Ashrafieh) στα ανατολικά και τον Ρας Μπερούτ (Ras Beirut) στα δυτικά. . **(Nasser 2012)**

Σύμφωνα με τα πρώτα σημάδια κατοίκησης της, η Βηρυτός είχε την μορφή μιας πόλης-λιμάνι που χρησιμοποιούνταν από τους Φοίνικες. Περίπου τον πρώτο αιώνα μ.Χ , με άλλα λόγια κατά την Ρωμαϊκή εποχή, η πόλη ισχυροποιήθηκε και η χρήση του λιμένα ενισχύθηκε προκειμένου να μπορέσει να στεγάσει πολεμιστές. Η Βέρυτος (Berytus) όπως ονομάστηκε από τους Ρωμαίους, άκμασε και εξελίχθηκε σε μια χριστιανική πόλη μέχρι τον τέταρτο αιώνα μ.Χ., όπου ένας καταστροφικός σεισμός την ισοπέδωσε. **(Sader 1998, Davie, 1987, Hanssen, 1998, όπως αναφέρετε από τον Nasser 2012)**

Λίγες πληροφορίες έχουν έρθει στην επιφάνεια για την Βηρυτό στην πρώιμη Ισλαμική και Αραβική εποχή, με κάποιες από αυτές να είναι πως το λιμάνι συνέχισε να είναι το βασικό σημείο αναφοράς της περιοχής και πως υπήρξε ομαλή συνύπαρξη μεταξύ χριστιανικών και μουσουλμανικών πληθυσμών. Υπολογίζετε πως το 1110 μΧ η πόλη κατακτήθηκε από τους Σταυροφόρους, οι οποίοι εξόπλισαν την πόλη με τείχος και ένα παραθαλάσσιο κάστρο, όπως και συνηθίζταν. Ωστόσο, το 1291 μ.Χ. η Βηρυτός ξαναπέρασε σε ισλαμική κυριαρχία και πιο συγκεκριμένα, υπό την κατοχή μουσουλμάνων μαμελούκων.

Κατά την περίοδο κατοχής των Μαμελούκων (1291-1516), αν και δεν μπόρεσε η πόλη να επανέλθει τους πρωτύπους ρυθμούς ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, ήταν οι περίοδοι που στην περιοχή εγκαταστάθηκαν Σουνίτες, οι οποίοι αποτέλεσαν και την πλειοψηφία των κατοίκων για αρκετά χρόνια. Η στρατηγική που ακολούθησαν οι μαμελούκοι, ήταν να ενισχύσουν και να προσφέρουν στέγη σε κοινότητες που θεωρούσαν έμπιστες, όπως οι σουνίτες, προκειμένου να προστατεύουν τα εδάφη τους από τις πιθανές επιθέσεις των σταυροφόρων.

Ακόμα και μετά την κατάκτηση της Βηρυτού από τους Οθωμανούς το 1516, η πόλη φαίνεται να αναπτύσσεται αρκετά αργά, με πληθυσμό μικρότερο των 10.000 κατοίκων έως το 1840. Σε σχέση με άλλες μεσογειακές πόλεις, η Βηρυτός σε εκείνο το στάδιο έμοιαζε με μια μικρή επαρχιακή πόλη με φυσικό λιμάνι που δεν μπορούσε να συγκριθεί σε δυναμική με περιοχές όπως το Χαλέπι, η Δαμασκός ή το Κάιρο. **(Nasser 2012)**

Τα σημάδια της οθωμανικής και της γαλλικής κτήσης στην πόλη

Έως τα μέσα του 19ου αιώνα η Βηρυτός είχε την δομή μιας τυπικής Οθωμανικής Μεσανατολικής πόλης, με χαρακτηριστικότερο ίσως παράδειγμα την έλλειψή ξεκάθਾਰου διαχωρισμού μεταξύ κατοικίας και χώρου εργασίας. Οι κάτοικοι που στην πλειοψηφία τους ήταν μουσουλμάνοι και μια μικρή κοινότητα χριστιανών, ζούσαν και εργάζονταν πρακτικά στον ίδιο χώρο (**Fawaz 1983 σελ.3**). Η πόλη ήταν χωρισμένη κυρίως με βάση την εργασία που ήταν διαθέσιμη στην εκάστοτε ζώνη, απορρίπτοντας έτσι τον κανόνα κατά των οποίου η μορφολογία των ισλαμικών πόλεων διαμορφώνεται με βάση τις περιοχές που αναπτύσσονται διάφορες σχέτες. (**Nasser 2012**) Οι αλλαγές αυτές, τόσο στην Βηρυτό όσο και σε πλήθος άλλων μεσανατολικών πόλεων, ώθησαν τις πόλεις να μετατραπούν σε κέντρα εμπορίου, κεντρίζοντας το ενδιαφέρον των ευρωπαϊών εμπόρων και αλλάζοντας τον χαρακτήρα των (τοπικών) αγορών, από την παραδοσιακή εσωστρεφή μορφή τους σε ανοιχτές αγορές κοντά σε λιμάνια.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ήταν η πρώτη φορά που η Βηρυτός άρχισε να επεκτείνεται και εκτός των μεσαιωνικών τειχών, δημιουργώντας νέους δακτυλίου-ζώνες περιφερειακά της παλιάς πόλης. Με την συγκέντρωση νέων πληθυσμών, περιοχές που στο παρελθόν χρησιμοποιούνταν ως μικρές οικογενειακές καλλιέργειες μετατράπηκαν σε γειτονίες άμεσα συνδεδεμένες με το κέντρο της πόλης. Στις νέες αυτές ζώνες εγκαταστάθηκαν τα πιο ευκατάστατα οικονομικά στρώματα, μετατρέποντας αυτά τα νέα προάστια σε πολυτελείς οικιστικές περιοχές. (**Nasser 2012**)

Συνοψίζοντας, κατά την περίοδο 1850-1920, η Βηρυτός απέκτησε τα πρώτα στοιχεία που αργότερα θα της προσδώσουν τα στοιχεία μια κοσμοπολίτικης πόλης. Οι ετερογενείς κοινωνικές ομάδες που εγκαταστάθηκαν και άφησαν το στίγμα τους στην πόλη, πυροδότησαν μεγάλες κοινωνικές και πολεοδομικές αλλαγές. (**Nasser 2012**) Ο λόγος που, αν και η κοινωνία της συγκεκριμένης περιόδου παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία, δεν υπήρξαν βίαιες συγκρούσεις μεταξύ των κατοίκων ήταν η μεγάλη ανάπτυξη που γνώρισε η οικονομία. Πιο συγκεκριμένα, η οικονομική ευμάρεια και η πολιτική βούληση που αυτή γεννούσε, δημιούργησε μια σχέση ισορροπίας μεταξύ του ευρωπαϊκού και του οθωμανικού κόσμου και σε γενικές γραμμές διαμόρφωσαν ένα ήρεμο και ειρηνικό περιβάλλον. Προς το τέλος αυτής της περιόδου, η χριστιανική κοινότητα πλέον είχε ισχυροποιηθεί αισθητά σε σχέση με την μουσουλμανική. Υπολογίζετε πως έως το 1920, το 64% του πληθυσμού της Βηρυτού ήταν χριστιανοί, σχεδόν ίσα μοιρασμένοι μεταξύ των διαφορετικών δογμάτων που υπήρχαν. (**Davie, 1996, όπως αναφέρεται από τον Nasser 2012**)

Με το τέλος του πρώτου παγκοσμίου πολέμου και τους Οθωμανούς να βρίσκονται στην πλευρά των ηττημένων, μεγάλο τμήμα των εδαφών τους πέρασε στην κατοχή των Βρετανών και των Γάλλων. Με το σύμφωνο Σάικς-Πικό που σύναψαν οι δύο χώρες το 1916 αποφασίστηκε ο διαμοιρασμός των περιοχών με την Γαλλία να αποκτά τον έλεγχο στη ζώνη που περιέχει την σημερινή Συρία και τον Λίβανο. (**Kramer 2016**).

Πιο συγκεκριμένα, η Βηρυτός έγινε η πρωτεύουσα του νεοσύστατου κράτους του Λιβάνου υπό την επίβλεψη πάντα της Γαλλίας αλλά και το διοικητικό κέντρο για την περιοχή της Συρίας. Προκειμένου η πόλη να μπορέσει να υποστηρίξει αυτούς του ρόλους, οι εργασίες ανοικοδόμησης της πόλης που είχαν ξεκινήσει από του Οθωμανούς, συνεχίστηκαν. Προτεραιότητα υπήρξε ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση του λιμένα της πόλης, προσθέτοντας μία δεύτερη πλατφόρμα όπως και η δημιουργία αεροδρομίου για την ενίσχυση της διεθνής επικοινωνίας. (Nasser 2012, Traboulsi 2007 σελ 101)

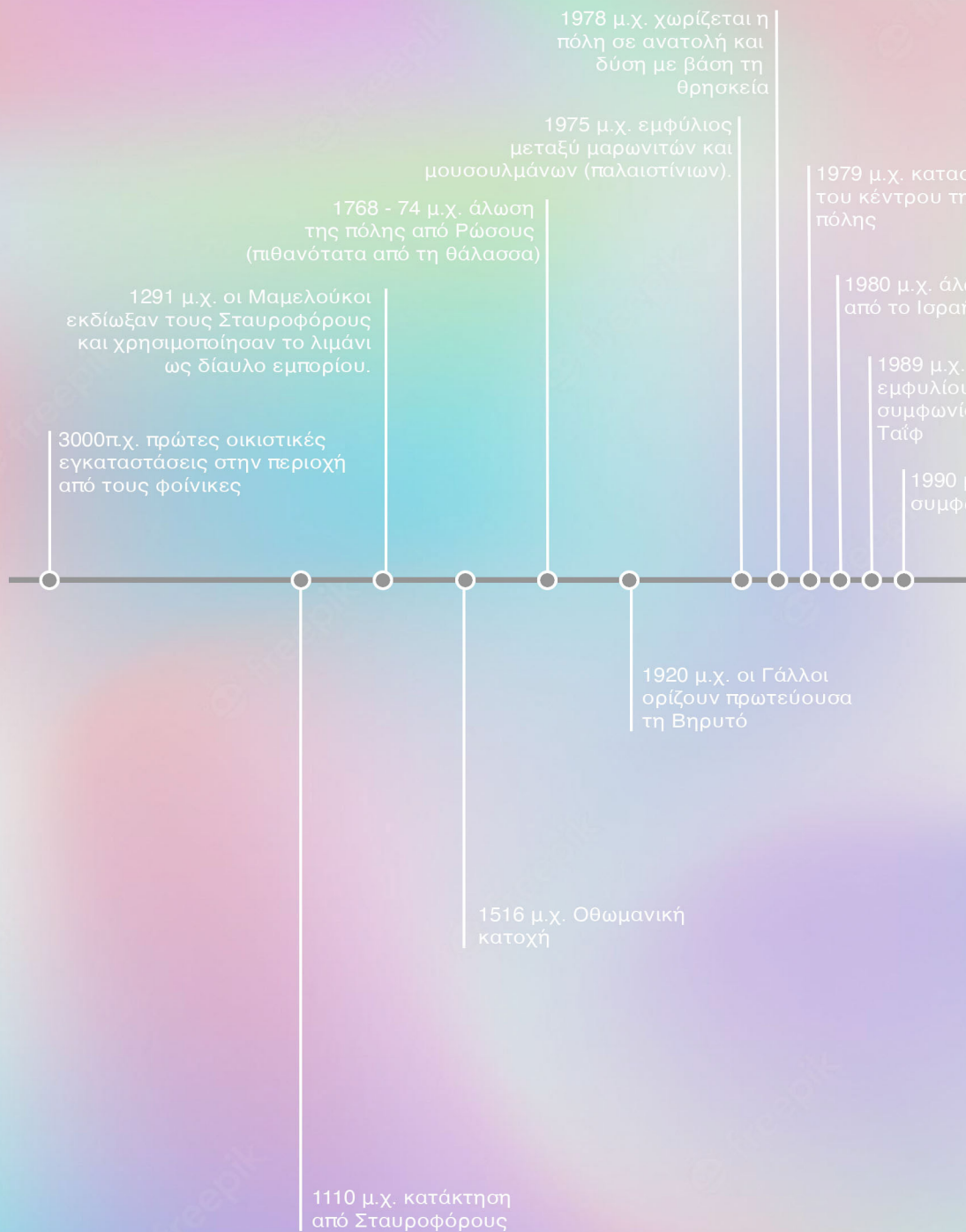
Καθώς η Βηρυτός αναπτυσσόταν, τρεις ήταν οι βασικές κατευθύνσεις προς τις οποίες επεκτάθηκε: ανατολικά παράλληλα με το δρόμο προς την Δαμασκό, βόρεια παράλληλα προς τον δρόμο προς την Τριπολη και τέλος, νότια παράλληλα στον δρόμο προς την Σιδώνα. Ταυτόχρονα, τα προάστια Ρας Μπειρούτ και Ραούχ αναπτύχθηκαν, με όλο και περισσότερες γειτονίες να γεννούνται και νέους δρόμους να κατασκευάζονται.

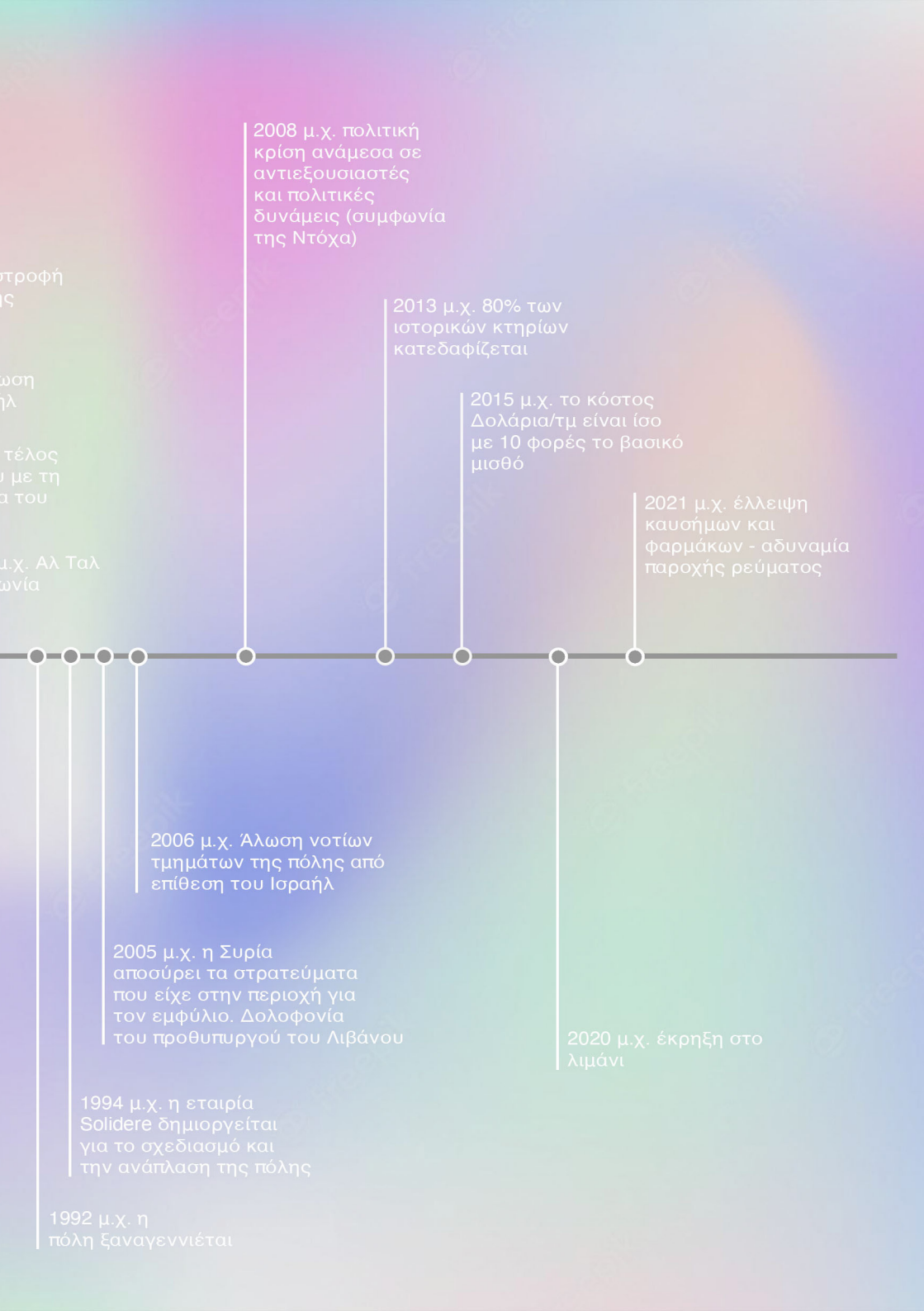
Σε αυτό το στάδιο της πόλης, παρατηρήθηκε πληθυσμιακή ανάπτυξη που εν μέρη οφειλόταν στο μεγάλο αριθμό πολιτικών προσφύγων που κατέφθασαν στην περιοχή. Έως το 1920, η ανάγκη για την δημιουργία προσωρινών εγκαταστάσεων κατοίκησης για τους προσφυγικούς πληθυσμούς είχε γίνει πλέον επιτακτική και το μέχρι το 1922 ο πρώτος προσφυγικός καταυλισμός για Αρμένιους δημιουργείτε στην περιοχή της Καραντίνας, γειτονικά του λιμένα. Οι κάτοικοι στις δομές αυτές σε μεγάλο ποσοστό κατάφεραν να αφομοιωθούν στην τοπική κοινωνία και ως το 1930 μπόρεσαν και μετακινήθηκαν εκτός του καταυλισμού με του περισσότερους να παραμένουν στην περιοχή Μπουρτζ Χαμούντ (Bourj Hammoud)

Λίγα χρόνια αργότερα όμως, ένα δεύτερο μεγάλο προσφυγικό κύμα θα καταφθάσει στην Βηρυτό. Πιο συγκεκριμένα, λόγω του Αραβοϊσραηλινού πολέμου, περισσότεροι από 100.000 παλαιστίνιοι πρόσφυγες θα αναζητήσουν άσυλο. Ενώ αρχικά θα εγκατασταθούν στον παλιό αρμένικο καταυλισμό, αργότερα με την βοήθεια των ενωμένων εθνών, θα δημιουργηθούν έξι μόνιμοι καταυλισμοί στα περίχωρα της πόλης (1942-1952). Η παρουσία των παλαιστίνιων πληθυσμών θα αποτελέσουν μεγάλο ζήτημα κατά τα γεγονότα της άνοιξης του 1975.

Προς το τέλος αυτής της περιόδου, άρχισαν να φαίνονται τα πρώτα δείγματα ταξικών και θρησκευτικών διαφοροποιήσεων από γειτονιά σε γειτονία στα διάφορα σημεία των Βηρυτού. Τα παλαιότερα τμήματα της πόλης, όπως το Ασραφίγια (Asheafiyah), το Σαίφι (Saifi) και η Γκάμπα (Ghabah) φιλοξενούσαν κυρίως χριστιανικούς πληθυσμούς, οι οποίοι θεωρούνταν και η ανώτερη τάξη. Περιοχές που βρίσκονταν στο νότιο ή νοτιοδυτικό τμήμα της πόλης, όπως για παράδειγμα οι Μπάστα (Basta), Μπουρτζ Αμπού Χαιντάρ (Bourj Abu Haidar) και Ζαρίφ (Zarif) αποτελούνταν κυρίως από Σουνίτες Μουσουλμάνους. Ωστόσο, υπήρχαν και ζώνες στις οποίες παρατηρούνταν ποικιλία στο κοινωνικό υπόβαθρο των κατοίκων, όπως το προάστιο Ρας Μπειρούτ (Ras Beirut). Στα άκρα της πόλης, άρχισαν να ξεπροβάλουν πολλές μικρές παραγκουπόλεις αρχικά για την στέγαση Αρμένιων και Σύριων προσφύγων αλλά αργότερα και για Παλαιστίνιους πληθυσμούς και Λιβανέζους μετανάστες από την ενδοχώρα. (Nasser 2012)

τροφή
ς
ωση
ηλ
τέλος
με τη
α του
μ.χ. Αλ Ταλ
ωνία

2008 μ.χ. πολιτική
κρίση ανάμεσα σε
αντιεξουσιαστές
και πολιτικές
δυνάμεις (συμφωνία
της Ντόχα)

2013 μ.χ. 80% των
ιστορικών κτηρίων
κατεδαφίζεται

2015 μ.χ. το κόστος
Δολάρια/τμ είναι ίσο
με 10 φορές το βασικό
μισθό

2021 μ.χ. έλλειψη
καυσήμων και
φαρμάκων - αδυναμία
παροχής ρεύματος

2006 μ.χ. Άλωση νοτίων
τμημάτων της πόλης από
επίθεση του Ισραήλ

2005 μ.χ. η Συρία
αποσύρει τα στρατεύματα
που είχε στην περιοχή για
τον εμφύλιο. Δολοφονία
του προθυπουργού του Λιβάνου

1994 μ.χ. η εταιρία
Solidere δημιουργείται
για το σχεδιασμό και
την ανάπτυξη της πόλης

1992 μ.χ. η
πόλη ξαναγεννιέται

2020 μ.χ. έκρηξη στο
λιμάνι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ ΠΟΛΕΜΟ (1945-1975)

Εικόνα 2: Ο παραλιακός δρόμος Corniche τη δεκαετία του 1950

Η κοσμοπολίτικη Βηρυτός και η «ζώνη της δυστυχίας»

Η εικοσαετία που προηγήθηκε του εμφυλίου πολέμου (1950-1970) ήταν η χρονική περίοδος που η χώρα του Λιβάνου αλλά ακόμα πιο συγκεκριμένα η Βηρυτός ως πρωτεύουσα της, γνώρισε οικονομική και πολιτισμική άνθιση. Ο πληθυσμός αυξανόταν με τέτοιο ρυθμό που σε λιγότερο από μια δεκαετία, η Βηρυτός έχτισε ένα δεύτερο κέντρο εκτός της παλιάς πόλης, την οδό Hamra, προκειμένο να καλύψει τις ανάγκες των νέων κατοίκων της. Τα γραφεία, τα ξενοδοχεία, οι κινηματογράφοι, οι εμπορικές γκαλερί αναπτύσσονταν με φρενήρεις ρυθμούς, δημιουργώντας ένα πρωτόγνωρο και κοσμοπολίτικο περιβάλλον για τα αραβικά δεδομένα.

Σε αυτό το κλίμα ταχείας ανάπτυξης, η διοίκηση του Λιβάνου αποφασίζει να ξεκινήσει διαδικασίες προκειμένου να υπάρξει ανοικοδόμηση του κέντρου της πόλης της Βηρυτού, με στόχο να δημιουργήσει υποδομές κατάλληλες ώστε η πόλη να γίνει το κέντρο της Μεσογείου. Για την επίτευξη αυτού του έργου ανατέθηκε στο Γάλλο αρχιτέκτονα και πολεοδόμο Michel Écochard² να εκπονήσει μελέτη για την δημιουργία ενός νέου πολεοδομικού σχεδίου. Ωστόσο, η προσπάθεια για ανασυγκρότηση δεν στέφθηκε με επιτυχία. Το γεγονός αυτό οφείλεται στη στρατηγική που ακολουθήθηκε, η οποία ήταν αποτέλεσμα πίεσης από ιδιωτικούς παράγοντες που ήθελαν και (εν τέλει) πέτυχαν να έχουν τους λιγότερους δυνατούς περιορισμούς για να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους από την εκμετάλλευση του χώρου. Μία αξιοσημείωτη πρόταση που προέκυψε από τα σχέδια του Écochard ήταν η ενσωμάτωση νέων περιοχών στα δημοτικά όρια της πόλης, εκτός των παλιών ορίων της. Αυτή αποτέλεσε την πρώτη προσπάθεια πρόβλεψης του μητροπολιτικού μέλλοντος της πόλης.

Το σχέδιο αντανakλούσε επίσης τις αυξανόμενες κοινωνικοοικονομικές ανισότητες στη Βηρυτό. Ο Écochard χαρακτηριστικά, περιέγραψε σε επίσημα έγγραφα την πόλη, ως «την πρωτεύουσα της κοινωνικής αδικίας» (**Salam, 1998, όπως αναφέρθηκε από τον Nasser 2012**). Ο χαρακτηρισμός αυτός από τον Écochard ουσιαστικά οφείλεται στα προβλήματα που προέκυψαν από τις έντονες προσφυγικές ροές κατά την δεκαετία του 1960. Πιο συγκεκριμένα κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης η εισροή εσωτερικών μεταναστών από τις περιφερειακές συνοικίες αυξήθηκε γεωμετρικά. (**Nasr 2008**). Αυτή η ταχεία αγροτική εισροή εσωτερικών μεταναστών οδήγησε σε σημαντικές αλλαγές στη δημογραφία πόλης. Η πρωτεύουσα, προσελκύοντας τους περισσότερους εσωτερικούς μετανάστες, είχε τριπλασιασμό πληθυσμού την περίοδο 1952–1964. (**Khalaf & Kongstad, 1973 όπως αναφέρθηκε από τον Nasser 2012**)

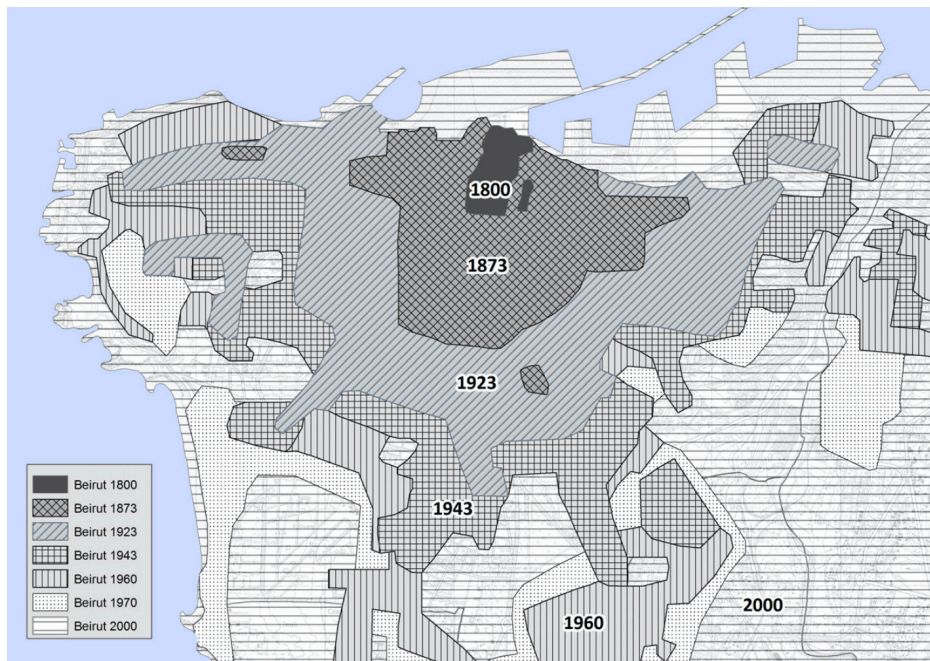
Παράλληλα με τη δημογραφική ανάπτυξη των δεκαετιών του 1960 και του 1970, η Βηρυτός υποβλήθηκε σε μαζική προαστικοποίηση με τελικό αποτέλεσμα την δημιουργία τριών ζωνών γύρω από το ιστορικό κέντρο της πόλης. Πρώτη ουσιαστικά ήταν το νέο κέντρο της Βηρυτού, που εμπεριείχε και την παλιά πόλη, μία περιοχή χωρισμένη σε πολλές συνοικίες, που στο ανατολικό της τμήμα,

στην πλειοψηφία τους οι κάτοικοι ήταν ελληνορθόδοξοι ή ελληνοκαθολικοί με μια μειονότητα μαρωνιτών. Στα δυτικά αυτής της ζώνης, συγκεντρώθηκε μικτός πληθυσμός χριστιανών και μουσουλμάνων. Τον πρώτο αυτό δακτύλιο, οικειοποιήθηκε η υψηλή και μεσαία τάξη της εποχής. Η δεύτερη ζώνη που δημιουργήθηκε συμπεριλάμβανε την περιοχή κοντά στα παλιά χωριά, Furn-el-Chebbak και Chiyah και έγινε η περιοχή όπου μεγάλο τμήμα του αγροτικού πληθυσμού εγκαταστάθηκε. Τέλος, η τρίτη ζώνη που διαμορφώθηκε έγινε γνωστή ως η ζώνη της μιζέριας και αποτελούνταν από προσφυγικά στρατόπεδα και γενικότερα τις πιο ευπαθείς κοινωνικά ομάδες. **(Barakat 2004)**

Οι πρώτες επεκτάσεις παρατηρήθηκαν κοντά σε καταυλισμούς προσφύγων όπως η Qarantina και το Maslakh ανατολικά του λιμανιού της πόλης. Άλλα προάστια της πόλης στα οποία έγιναν δραματικές αλλαγές ήταν τα παλαιστινιακά στρατόπεδα του Tall Zaatar στα ανατολικά, και Sabra, Chatila και Bourj Barajaneh στα νότια. **(Fawaz και Peillen, 2003)**. Οι οικισμοί αυτοί έγιναν γνωστοί ως η «ζώνη της μιζέριας» της πόλης. Ο όρος αυτός χρησιμοποιήθηκε ευρέως στα ΜΜΕ και στους πολιτικούς κύκλους για την περιγραφή οικισμών χαμηλού εισοδήματος γύρω από τα δημοτικά όρια της Βηρυτού. Οι συνθήκες διαβίωσης θεωρούνται άθλιες με την πυκνότητα του πληθυσμού να φτάνει περίπου τους 55.000 κάτοικους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο **(Halawi 1992, όπως αναφέρθηκε από τον Nasser 2012)**.

Γενικότερα οι περιοχές αυτές αποτέλεσαν χώρο εξέγερσης ενάντια στην παραδοσιακή πολιτική και στις αδικίες που προκαλούνται από την παραμέληση που βίωσαν από το λιβανικό κράτος. Η υποβάθμιση των άτυπων οικισμών, σε συνδυασμό με την αδυναμία ένταξης των κατοίκων τους, ιδιαίτερα των φτωχότερων, και της πεποίθησης ότι οι πληθυσμοί αυτοί είναι ανίκανοι να οικειοποιηθούν και να διατηρήσουν αστικό χώρο παρόμοιο με την υπόλοιπη πόλη, αποτέλεσαν επιχειρήματα περεταίρω πόλωσης. Στον αντίποδα, οι χριστιανικοί πληθυσμοί, βίωναν την στρατιωτικοποίηση των παλαιστινιακών φατριών και των μουσουλμάνων συμμάχων ως απειλή. Η ορατότητά που είχαν αποκτήσει στους δρόμους και στις γειτονιές ήταν κάτι που δεν είχε θέση στο κράτος που είχαν επιδιώξει να χτίσουν. **(Nasser 2012, Barakat 2004)**

Κατά τη διάρκεια αυτής της χρονικής περιόδου υπήρξε το σημείο καμπής κατά το οποίο η ατμόσφαιρα της πόλης μετατράπηκε από αυτή μιας μητρόπολης στην οποία πλήθος δραστηριοτήτων συντελούν στην συνύπαρξη πολλών διαφορετικών κοινωνικών στρωμάτων και εθνικοτήτων, σε μία πόλη που λόγω της μη ισορροπημένης διαχείρισης των προσφυγικών ροών άρχισε να διασπάται σε επιμέρους κομμάτια. Η πόλη άρχισε να παρουσιάζει προβλήματα και ανισότητες μεταξύ των κοινωνικών ομάδων που τις οικειοποιούνταν, με αποτέλεσμα την χωρική διάσπαση. Με τις επιμέρους εντάσεις και αναταραχές να γίνονται όλο και συχνότερες, ήταν αναπόφευκτο πως αργά ή γρήγορα, με την πρώτη αφορμή η φορτισμένη με επιφυλακτικότητα κομματιασμένη κοινωνία θα έφτανε σε ρήξη, με ότι αντίκτυπο μπορεί να είχε αυτό στο υφιστάμενο αστικό περιβάλλον.

Εικόνα 3: Η πολεοδομική εξέλιξη της πόλης τους τελευταίους δύο αιώνες

Εικόνα 4: Η πλατεία των μαρτύρων τη δεκαετία του 1950

A1. Η χρυσή εποχή των Οίκων Ανοχής πριν τον εμφύλιο

Ήδη από την οθωμανική κατοχή φαίνεται πως είχε αρχίσει να διαμορφώνεται μια εναλλακτική νυχτερινή ζωή στη ζώνη της Μέσης Ανατολής, με την περιοχή του λιμανιού της Βηρυτού να περιγράφεται από τον Nerval το 1851, ως περιοχή με πλήθος καφετεριών και καμπαρέ. Οι τακτικότεροι επισκέπτες στους χώρους αυτούς ήταν Έλληνες και Μαλτέζοι ναυτικοί με αποτέλεσμα σιγά σιγά να αρχίσει να διαμορφώνεται μια διακριτή ζώνη με τέτοιες χρήσεις στη περιοχή Zaytouneh κοντά στο λιμάνι.

Οι σεξουαλικές απολαύσεις, εκείνη την περίοδο, υπήρχαν διαθέσιμες ως προϊόν με μία υπαρκτή αγορά ιερόδουλων που λειτουργούσε εντός των τειχών της πόλης της Βηρυτού μέχρι και πριν την αστική επέκταση του δέκατου ένατου αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, υπήρχαν σουκ για τις ιερόδουλες και βρισκόταν εντός της αγοράς των κρασοπωλητών, μεταξύ του Petit Seray και του λιμανιού.

Όταν έφτασε ο γαλλικός στρατός το 1920, οι οίκοι ανοχής μετακόμισαν στα ανατολικά της περιοχής Sahat al-Bur, κοντά στη σημερινή πλατεία Μαρτύρων. Ο αριθμός των γυναικών που εργάζονταν εκεί ήταν μεγάλος και από πολλές διαφορετικές εθνικότητες. Ανάμεσά τους μεγάλος ήταν ο αριθμός ιερόδουλων προερχόμενων από την επαρχία ως εσωτερικές μετανάστριες κοινωνικά αποκλεισμένες που είχαν φτάσει στη Βηρυτού για μια καλύτερη τύχη.

Παράγοντες όπως η κινητικότητα ανάμεσα στις αστικές και τις αγροτικές περιοχές, με κυρίαρχη την τάση προς αστικοποίηση προκάλεσαν έντονη κοινωνική αποδιοργάνωση, επηρεάζοντας τις περισσότερες λειτουργίες της πόλης. Γενικά, η τάση αυτή αποτέλεσε έναν από τους παράγοντες που συνέβαλλαν πολύ στην αύξηση των ποσοστών των γυναικών που κατέφευγαν στην πορνεία. Οι ρίζες του προβλήματος βρίσκονται στο γεγονός ότι η ζωή στην ύπαιθρο διέφερε αισθητά από εκείνη της πόλης. Οι γυναίκες που βίωναν αυτή τη αλλαγή έρχονταν αντιμέτωπες με την κατάρρευση της οργάνωσης της καθημερινότητας που γνώριζαν αφού έπαιναν να έχουν τους παραδοσιακούς δεσμούς με την (αγροτική) κοινότητα (**Khalaf 1968**), χωρίς ωστόσο να μπορούν να δραπετεύσουν από ορισμένους κανόνες που τους είχαν επιβληθεί από την πατριαρχική επαρχία του Λιβάνου.

Κατά τις επόμενες δεκαετίες του 1940 και του 1950, υπήρξε νομιμοποίηση της σεξεργασίας στην χώρα, δίνοντας έτσι το περιθώριο στην Βηρυτό, μία πόλη που διέθετε ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια της ανατολικής μεσογείου, να αναπτύξει περεταίρω το εμπόριο της σαρκικής απόλαυσης. Η περιοχή όμως όπου οι οίκοι ανοχής ήκμασαν περισσότερο, ήταν η οδός Mutanabbi. Ο δρόμος αυτός δημιούργησε συνθήκες κατάλληλες για την περεταίρω επέκταση των πορνείων, τα οποία άρχισαν να διευθύνουν πρώην ιερόδουλες που μπόρεσαν να ξεχωρίσουν και εν τέλει να αγοράσουν τους χώρους στους οποίους εργάζονταν.

Zaytouneh
πλατεία Μαρτύρων

Εικόνα 5: Χάρτης της Βηρυτού τη δεκαετία του 1950

Λίγο μετά την ανεξαρτητοποίηση του Λιβανέζικου κράτους από την Γαλλία, η κυβέρνηση, για την περίοδο 1950-1960, προσπάθησε να περιορίσει την ανεξέλεγκτη και ταχύτατη ανάπτυξη των οίκων ανοχής θεσπίζοντας νέο νομοθετικό πλαίσιο, χωρίς όμως να μπορέσει να ελέγξει ουσιαστικά την λειτουργία τους. Όμως εκτός από το κράτος, εμπόδια στη λειτουργία αυτών των χώρων υπήρχαν και από τις τρεις βασικότερες θρησκείες που συνυπήρχαν στην πόλη. Τόσο οι ομάδες χριστιανών όσο και οι ομάδες μουσουλμάνων, είχαν υιοθετήσει σαφή αρνητική στάση προς τους οίκους ανοχής. Στο κανόνα αυτό εξαίρεση ήταν η περίπτωση της Μαρίκας Σπυριδων, στην οποία άνηκε το ισχυρότερο πορνείο στον δρόμο Mutanabbi και αποτέλεσε έναν από τους μεγαλύτερους υποστηρικτές της Ορθόδοξης εκκλησίας στη Βηρυτό. Η Σπυριδων ήταν βαθιά θρησκευόμενη και προσέφερε στη χριστιανική κοινότητα δωρεές έως και μετά τον εμφύλιο πόλεμο όπου και πέθανε, αποτελώντας έναν από τους μοναδικούς ανθρώπους που γεφύρωσαν τα δύο αυτά «στρατόπεδα», της θρησκείας και τη πορνεία.

Εικόνα 6: Ο δρόμος Mutannabbi τη δεκαετία του 1970

Έτσι, αν και χωρίς την αρχική της δυναμική, η οδός Mutanabbi, συνέχισε να αποτελεί ένα σημείο της πόλης στο οποίο γυναίκες που δεν μπορούσαν να εξασφαλίσουν σύζυγο ή εργασία που θα εξασφάλιζε το βιοπορισμό τους, κάθονταν σε μπαλκόνια ή γενικότερα σε εμφανή σημεία, προσπαθώντας να κεντρίσουν το ενδιαφέρον ενδεχόμενων πελατών, προσφέροντας τις υπηρεσίες τους σε σχετικά μικρό κόστος.

Πολλά επιστημονικά άρθρα σχετικά με το θέμα της πορνείας, προερχόμενα από συγγραφείς ποικίλων πολιτικών πεποιθήσεων, συχνά υποστηρίζουν ότι η οικονομική ανάγκη είναι βασικός παράγοντας που οδηγεί τις γυναίκες στην πορνεία. Ως ένα βαθμό αυτό υποστηρίζεται από τις μαρτυρίες σεξεργατριών που κατάφερε να αποσπάσει ο Khalaf³ πριν το ξέσπασμα του εμφυλίου πολέμου. Είναι αλήθεια ότι ορισμένα κορίτσια αποφάσισαν να ασκήσουν αυτό το επάγγελμα επειδή δεν είχαν άλλα μέσα οικονομικής αυτοσυντήρησης αλλά με μια δεύτερη πιο προσεκτική ανάλυση, η απλή αδυναμία των γυναικών να εξασφαλίσουν ένα μεροκάματο δεν είναι η θεμελιώδης αιτία της πορνείας. **(Greenwald, 1958, Gibbens, 1963, όπως αναφέρονται από Khalaf 1968)**. Για τα κορίτσια αυτά τα χρήματα αποκτούν ιδιαίτερη συναισθηματική σημασία, σαν να ήταν το ισοδύναμο της αγάπης και μια πηγή σιγουριάς. Πιο συγκεκριμένα, μόνο ένα εξαιρετικά μικρό ποσοστό των ερωτηθέντων κοριτσιών ανέφερε πως οδηγήθηκαν στο επάγγελμα για να ξεφύγουν από τη φοβερή φτώχεια ή ως ύστατη λύση προκειμένου να εξασφαλίσουν τροφή, ρούχα και στέγη. **(Khalaf 1968)**

Φαίνεται λοιπόν ξεκάθαρα πως η προεμφυλιακή περίοδος της Βηρυτού ήταν η εποχή κατά την οποία οι οίκοι ανοχής αυξήθηκαν ταχύτατα οδηγώντας στο μεταγενέστερο χωρικό τους αποτύπωμα. Ο σοβαρότερος παράγοντας για τη αύξησή τους, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ήταν η νομιμοποίηση της σεξεργασίας κατά την Γαλλική Αποικιοκρατία. Αυτό κατέστησε τη Βηρυτό τόπο όπου τα πορνεία στεγάζονταν σε άμεση γειτονία με τις καθημερινές χρήσεις και λειτουργίες της πόλης. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι οι οίκοι ανοχής που κατέκλυσαν την οδό Mutanabbi, ένα δρόμου στον πυρήνα της πόλης. Όσο και αν προσπάθησε σε δεύτερο χρόνο η ανεξάρτητη πολιτεία του Λιβάνου, να αναχαιτίσει την εξάπλωση των οίκων ανοχής εντός του αστικού ιστού δεν κατάφερε ουσιαστικά τον περιορισμό τους, εξαιτίας του ότι το νομοθετικό πλαίσιο παρέμενε το ίδιο.

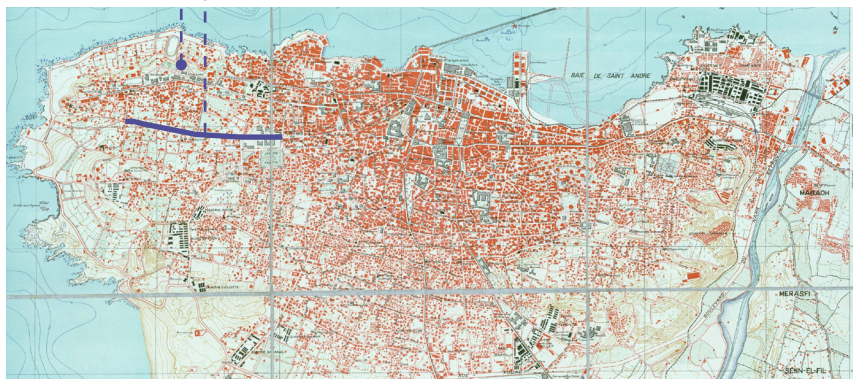

A2. Η απαρχή των Queer χώρων πριν τον εμφύλιο: το παράδειγμα της Hamra

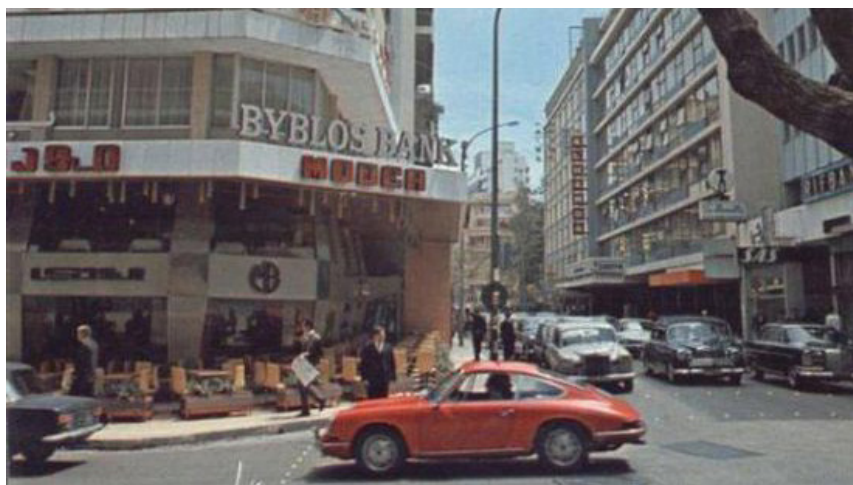
Στα μέσα του 20ου αιώνα (1950) ως πολεοδομικό κέντρο της Βηρυτού είχε αναδειχθεί η συνοικία της Hamra που βρίσκεται στο κέντρο της χερσονήσου, στο βορειοδυτικό τμήμα της πόλης. Στα δυτικά συνορεύει με τις παράκτιες συνοικίες Ras Beirut και Manara, οι οποίες έχουν παρόμοιες πολεοδομικές χρήσεις και βόρεια με το συγκρότημα κτηρίων του Αμερικανικού Πανεπιστημίου της Βηρυτού το οποίο είναι ελκυστής στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η Hamra είναι γνωστή τόσο για τα εμπορικά της καταστήματα όσο και για ιστορικές καφετέριες και νυχτερινά κέντρα της πόλης αποτελώντας το μέρος της Βηρυτού με συνεχείς ροές κόσμου.

Η πρώτη ανάπτυξη στη περιοχή έγινε στα μέσα της δεκαετίας του 1860, όταν Αμερικανοί Προτεστάντες ιεραπόστολοι οικειοποιήθηκαν μια μεγάλη έκταση γης δυτικά του κέντρου της πόλης της Βηρυτού για να ιδρύσουν αυτό που αρχικά αποκαλούσαν Συριακό Προτεσταντικό Κολλέγιο, τον πρόδρομο του Αμερικανικού Πανεπιστημίου της Βηρυτού (AUB). Με τα χρόνια, ολόκληρες συνοικίες στα δυτικά και νότια της νέας πανεπιστημιούπολης εμφανίστηκαν, δημιουργώντας ένα σημαντικό κομβικό σημείο, πολιτικό και πολιτιστικό, για ολόκληρη τη χώρα. Έπειτα μια σημαντική στροφή στην τοπική αστική ανάπτυξη ήταν η οικοδομική φρενίτιδα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στο βορειοδυτικό τμήμα της χερσονήσου, κατά μήκος ενός πρώην χωματόδρομου. Ο δρόμος ονομαζόταν hamra (κόκκινος) λόγω του καστανόξανθου χρώματος της λάσπης που τον κάλυπτε. Έτσι στα πρώτα χρόνια του σύγχρονου Λιβανέζικου κράτους η Hamra είχε πάρει την αστική μορφή που της επέτρεπε να λειτουργεί ως το κυρίαρχο πολεοδομικό κέντρο της πρωτεύουσας (**Merabet, 2014, σελ 71**).

Ωστόσο οι πιο άμεσοι παράγοντες που οδήγησαν στην ταχεία και μαζική αστικοποίηση της Hamra ήταν ένα σύνολο εξωτερικών γεγονότων - αρχής γενομένης με τις σφαγές των Αρμενίων του 1914, το ξέσπασμα του πολέμου στην Παλαιστίνη το 1948, την πολιτική αστάθεια στις γειτονικές αραβικές χώρες και τη συνακόλουθη εισροή κεφαλαίων από τον Αραβικό Κόλπο. Οι νεοφερμένοι από την Παλαιστίνη και την Ευρώπη άρχισαν να προσελκύονται από τις ανέσεις του Ras Beirut, δηλαδή την εγγύτητα στη θάλασσα και στο παλιό κέντρο καθώς και στην καθιερωμένη αγγλόφωνη κοινότητα γύρω από το Αμερικανικό Πανεπιστήμιο (**Khalaf, Kongstad, 1973, σελ. 20,27**). Οι παραπάνω παράγοντες, μαζί με τον αναδυόμενο τουρισμό που ανέκαθεν τροφοδοτεί φυσικά παραθαλάσσιες τοποθεσίες που δεν επηρεάζονται από τη φτώχεια, και η έλλειψη κοινωνικού ελέγχου για την εκτροπή της μη οικιστικής επέκτασης προς άλλες κατευθύνσεις, ήταν κυρίως υπεύθυνοι για τη διαδοχική μετατροπή της Hamra σε σημαντικό εμπορικό κέντρο τη δεκαετία του '60.

Εικόνα 7: Χάρτης της Βηρυτού τη δεκαετία του 1950

Εικόνα 8: Το Modca cafe στη Hamra τη δεκαετία του 1960

Παράλληλα μετατράπηκε γρήγορα στο επίκεντρο της αραβικής σκέψης εκείνης της εποχής, καθώς ο Λίβανος είχε γίνει ένα από τα λίγα μέρη στην ευρύτερη περιοχή του αραβικού κόσμου όπου μια ορισμένη ελευθερία έκφρασης δεν ήταν εντελώς αδύνατη (Merabet, 2014, σελ 71).

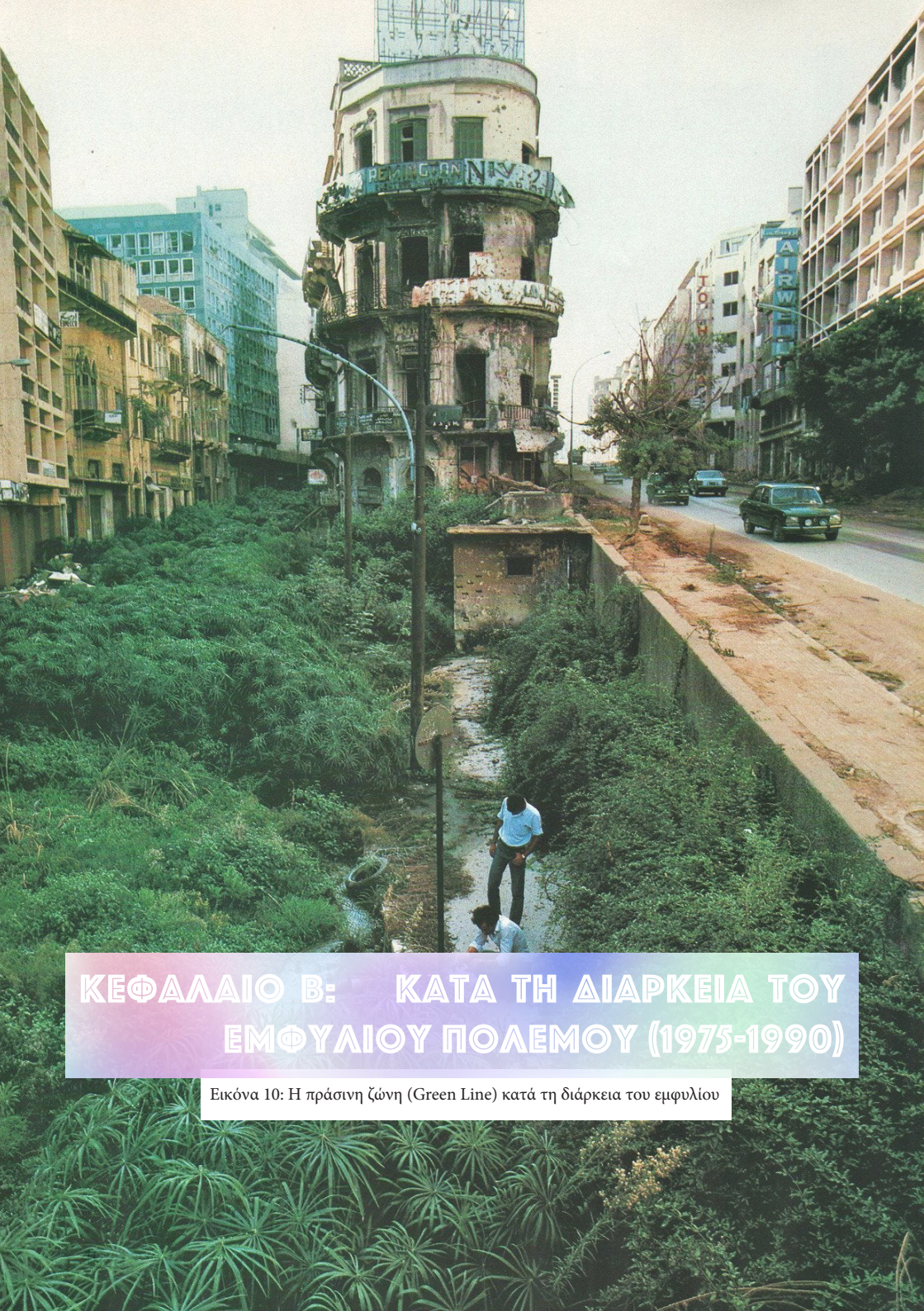
Εικόνα 9: Η πολεοδομική εξέλιξη γύρω από το δρόμο Hamra μεταξύ 1919-1967

Οι εισβάλλουσες ομάδες νεοφερμένων για να εγκατασταθούν στην περιοχή ως κάτοικοι ή ως επιχειρηματικοί όμιλοι έχουν διαμορφώσει σταδιακά το μοτίβο μεικτών χρήσεων γης που είναι πλέον τυπικό για τη Hamra. Σαν μια προβιομηχανική μεσαιωνική πόλη, ένας σημαντικός αριθμός κατοίκων της Hamra ζούσε, εργάζονταν, ψώνιζε, έπαιζε και προσεύχονταν σε μια περιορισμένη ακτίνα μισού τετραγωνικού χιλιομέτρου. Με άλλα λόγια, η περιοχή όχι μόνο εξυπηρετούσε τις συμβατικές λειτουργίες πολλαπλών αστικών περιοχών, αλλά φαίνεται επίσης να ικανοποιούσε την επιθυμία του ανθρώπου για ένα συγκεκριμένο μέτρο οικειότητας και ταυτότητας και την αισθητική του παρόρμηση για ορισμένα πρότυπα στυλ και λαϊκής κουλτούρας. Έτσι η Hamra συνέβαλε καθοριστικά στη δημιουργία νέων τρόπων ζωής και προτύπων κατανάλωσης που σχετίζονται με μια εξαιρετικά αστικοποιημένη περιοχή.

Ωστόσο οι πληθυσμοί της νύχτας και της ημέρας είναι εντυπωσιακά διαφορετικοί αν και σχετικά ομοιογενείς στον προσανατολισμό της μεσαίας τάξης και στον αστικό τρόπο ζωής. Κατά τη διάρκεια της ημέρας, καταστήματα, περίπτερα για σνακ και πολλά αυτοκίνητα, ανταγωνίζονταν για την προσοχή του περαστικού. Τα καφέ και τα σνακ μπαρ όπως τα Horseshoe, Modca, και Café de Paris είχαν γίνει γνωστά για το ότι στέγαζαν διανοούμενους με ποικίλες πολιτικές αποχρώσεις και ιδεολογικές τάσεις. Τη νύχτα, ωστόσο, ήταν ένα εντελώς διαφορετικό σύνολο ανθρώπινων παρουσιών και καταστάσεων που εκδηλώνονται μεταξύτεων γειτονιών του Ain Mreisseh στα ανατολικά και της Manara στα δυτικά (**Khalaf, Kongs-tad, 1973, σελ. 130**). Τα νυχτερινά κέντρα, οι κινηματογράφοι και τα εστιατόρια προσέλκυαν τον κόσμο από τα εμπορικά καταστήματα και της καφετέριες ή νέους επισκέπτες της περιοχής, διατηρώντας με αυτό τον τρόπο μια συνεχή ροή ανθρώπων στο αστικό περιβάλλον της περιοχής (**Merabet, 2014, σελ 81**).

Μετά την ανεξαρτητοποίηση του Λιβάνου από τους Γάλλους (1945), κατά το τότε καινούργιο νομοθετικό πλαίσιο (το οποίο ισχύει μέχρι και σήμερα) η ομοφυλοφιλία θεωρείται “σεξουαλική πράξη κατά της φύσης” και τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι ένα χρόνο. Έτσι, σύμφωνα με μαρτυρίες ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων που έζησαν στη Βηρυτό τη δεκαετία του 1970 η ομοφυλοφιλία κρατούνταν ιδιωτική υπόθεση. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, όπως θα δούμε παρακάτω, τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα συναντιότουσαν στις ιστορικές καφετέριες ή σε μέρη όπως οι κινηματογράφοι, χώροι όπου το σκοτάδι διαφοροποιεί τη χωρική τους οντότητα. Η θρησκευτική και πολιτιστική ανομοιογένεια του περιβάλλοντος της Hamra καθώς και η ανωνυμία που προσέφερε το αστικό της περιβάλλον έβαλε τα θεμέλια του queer δημοσίου βίου στη πόλη της Βηρυτού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (1975-1990)

Εικόνα 10: Η πράσινη ζώνη (Green Line) κατά τη διάρκεια του εμφυλίου

Ο εμφύλιος πόλεμος ως μέθοδος διαμόρφωσης χώρου: το αστικό πολεμικό φαινόμενο (Placemaking)

Με τον όρο placemaking αναφερόμαστε σε μια διαδικασία κατά την οποία επιτυγχάνεται η οικειοποίηση του δημόσιου χώρου από τους κατοίκους μέσω διαφόρων πρακτικών με χωρικό αποτύπωμα. Με μία γενίκευση του παραπάνω όρου θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Βηρυτός ως πόλη αποτέλεσε πεδίο όπου ο χώρος αντιμετωπίστηκε ως έκφραση κυριαρχίας ανάμεσα στις αντικρουόμενες ομάδες κατά τη διάρκεια των ένοπλων συγκρούσεων και οδήγησε στη διαχείρισή του από τους εκάστοτε επικρατούντες.

Αρχικά, ο εμφύλιος πόλεμος του Λιβάνου ξέσπασε ως μια έκρηξη βίας τον Απρίλιο του 1975. Οι συγκρούσεις που συνέβησαν ήταν το αποκορύφωμα της αυξημένης έντασης μεταξύ των μουσουλμάνων κατοίκων σε συνδυασμό με τους Παλαιστινίους συμμάχους τους, και της έως τότε ισχυρότερης κοινωνικής ομάδας, τους χριστιανούς.

Τα πρώτα δύο χρόνια του πολέμου, που ονομάστηκαν «Διετής Πόλεμος», ήταν μια από τις πιο βίαιες στιγμές που βίωσε ολόκληρο το έθνος του Λιβάνου στην ιστορία του, με τους πρώτους μήνες αυτής της περιόδου να σηματοδοτούνται από φρικτές σφαγές και απελάσεις ανθρώπων. Το αξιοσημείωτο στοιχείο της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου ήταν, πως ως επί το πλείστον μιλάμε για ένα «αστικό πολεμικό φαινόμενο». Πιο συγκεκριμένα, οι μάχες είχαν την μορφή μεγάλων «αστικών» επιθέσεων, και λεηλατήσεων ολόκληρων γειτονιών. Αυτή η συγκεκριμένη σύρραξη, εντός του αστικού ιστού, χρησιμοποιήθηκε αρχικά από χριστιανικές δυνάμεις που επιτέθηκαν στις συνοικίες Maslakh και Karantina στα ανατολικά του λιμανιού της Βηρυτού, ζώνες που ανήκαν στη «ζώνης της δυστυχίας» που είχε αναφερθεί σε προηγούμενη ενότητα. Αν ο όρος «Χρυσή Εποχή» ήταν αντιπροσωπευτικός για να περιγραφεί η ευημερία της προπολεμικής οικονομίας του Λιβάνου, η «ζώνη της δυστυχίας» ήταν ο όρος που χαρακτήριζε την πόλη και καθόρισε την εμπόλεμη κατάσταση που βίωσε ολόκληρο το κράτος.

Η συλλογική βία ανάγκασε άτομα και οικογένειες να μετακινηθούν από μικτές γειτονίες σε πιο ομοιογενείς, σχεταριστικές περιοχές. Σχεδόν όλοι οι μουσουλμάνοι εκτοπίστηκαν από τα ανατολικά προάστια και άλλες περιοχές όπου πλέον κυριαρχούσαν χριστιανοί. Πολλοί χριστιανοί αντίστοιχα εκτοπίστηκαν από τη Δυτική Βηρυτό ή άλλες περιοχές όπου κυριαρχούσαν οι μουσουλμάνοι. Ενώ δεν υπάρχουν διαθέσιμα ακριβή στοιχεία για την ομαδοποίηση πληθυσμών τα πρώτα χρόνια των συρράξεων, έρευνες για μεταγενέστερες περιόδους δείχνουν πως η ομαδοποίηση των πληθυσμών πραγματοποιήθηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα λόγω του φόβου και βιαιότητας που επικράτησε. Μεταξύ 1975 και 1989 το ποσοστό των Χριστιανών στη Δυτική Βηρυτό μειώθηκε από 30–40% σε 5%. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περιοχή Ashrafieh στην Ανατολική

Βηρυτό, όπου το ποσοστό του μουσουλμανικού πληθυσμού μειώθηκε από 4–10% (1975) σε λιγότερο από 1% κατά τη διάρκεια και μετά τον πόλεμο. Ομοίως, τα ανατολικά προάστια της Βηρυτού είχαν μουσουλμανικό πληθυσμό 40% το 1975 σε σύγκριση με 5% το 1989 (**Genberg, 2002, Huybrechts, 1991, Nasr, 1993, όπως αναφέρεται από Nasser**).

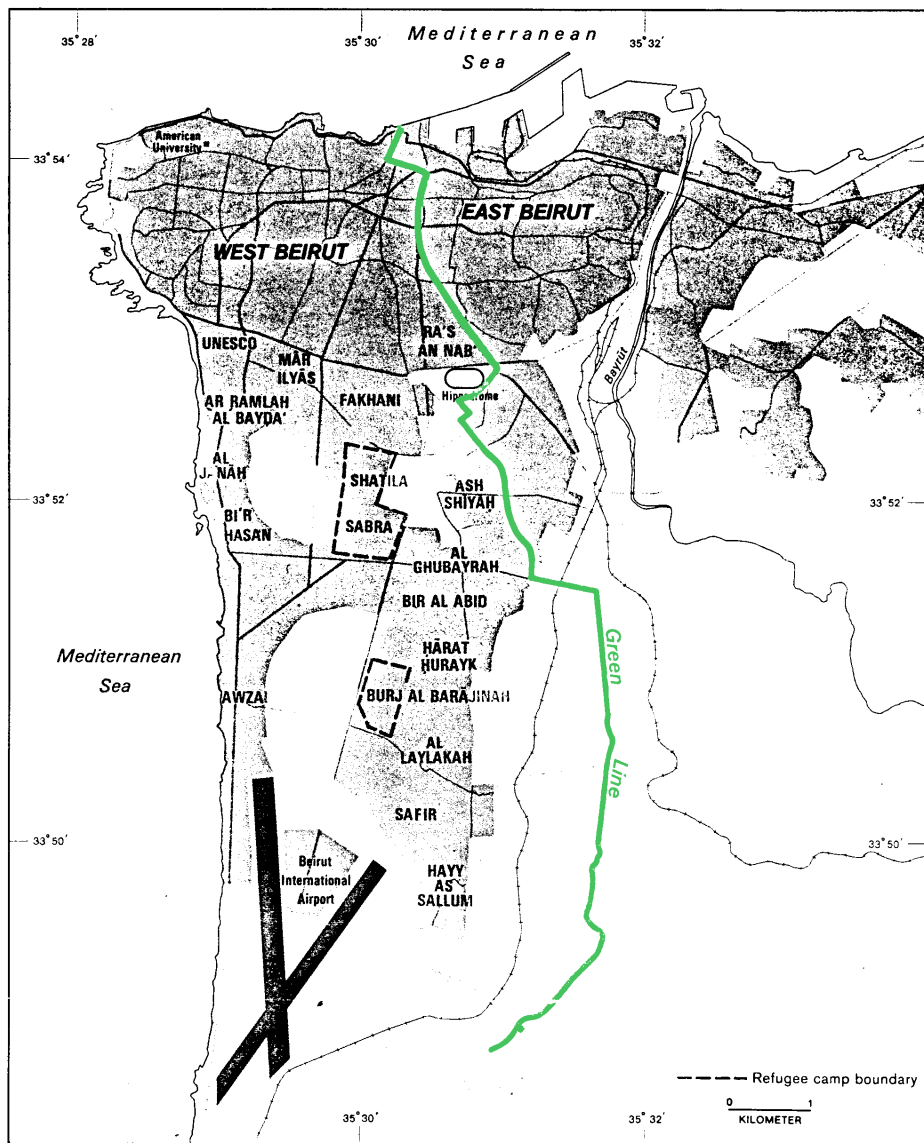
Μετά την αμοιβαία εκδίωξη των μελών της «άλλης» σεχταριστικής κοινότητας, οι πολιτοφυλακές χρησιμοποίησαν διάφορα μέτρα για να αναδιοργανώσουν τον αστικό χώρο και την επικράτεια τους, έτσι ώστε να συμβαδίζει με την αναδυόμενη πολιτική, θρησκευτική και στρατιωτική πραγματικότητα που εκείνοι υποστήριζαν. Ενεργώντας ως σχεδιαστές αστικών περιοχών, οι ηγέτες της κάθε πολιτοφυλακής και οι άνδρες τους, επανασχεδίασαν τις κτήσεις τους για να δημιουργήσουν νέες χωρικές δομές που ανταποκρίνονταν στο κοινωνικό και πολιτικό όραμά τους. Μάλιστα, η συνήθης πρώτη επέμβαση που γινόταν μετά την κτήση μιας γειτονιάς, ήταν η δημιουργία φυσικών εμποδίων ώστε να οροθετηθεί η νέα αυτή περιοχή σε σχέση με εκείνες που ανήκαν στο αντίπαλο στρατόπεδο.

Η μεγαλύτερη διαίρεση που υπήρξε, με πλήθος σημείων ελέγχου στο μήκος της, ήταν η «Πράσινη Γραμμή» (Green Line). Πρόκειται για ένα σαφές όριο μεταξύ ανατολικής και δυτικής Βηρυτού, που εκτεινόταν από την παλιά πόλη ως τα περιφερειακά σύνορα της πόλης. Η Πράσινη ζώνη, και τα κτίρια των οποίων οι προσόψεις «έβλεπαν» σε αυτή δεν ανήκαν σε καμία από τις δύο αντιμαχόμενες ομάδες και λειτουργούσε χώρος έκφρασης την ωμής βίας που συνοδεύει έναν εμφύλιο πόλεμο τέτοια κλίμακας. Το αποτέλεσμα ήταν η περιοχή να χαρακτηριστεί ως no-man's land (ουδέτερη ζώνη).

Γενικά ο εμφύλιος κράτησε 15 χρόνια, στα οποία οι μάχες και οι συγκρούσεις χτυπούσαν την πόλη σας κύματα. Η εμπλοκή, τόσο από γειτονικά κράτη όσο και από χώρες του δυτικού κόσμου για την εύρεση μιας λύσης, είχε το ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα, δυσχεραίνοντας ακόμα περισσότερο την κατάσταση. Το αποκορύφωμα ωμής βίας που εκφράστηκε το 1982 σε ένα από τα κύματα του πολέμου, ήταν η σφαγή στους παλαιστίνιους προσφυγικούς οικισμούς Sabra και Satilla από Λιβανέζικες και Ισραηλινές δυνάμεις. Η αναταραχές και η αναζωπύρωση της πολεμικής ατμόσφαιρας που ακολούθησαν ήταν ένα σημείο καμπής για την ιστορία της πόλης.

Καταληκτικά θα μπορούσαμε να πούμε πως ο εμφύλιος πόλεμος, δημιούργησε μια νέα μορφή αστικής μορφολογίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα κυρίως τη διαίρεση της Βηρυτού σε δύο μεγάλους θύλακες: έναν ανατολικό ελεγχόμενο από τους χριστιανούς και έναν δυτικό ελεγχόμενο από τους μουσουλμάνους και παλαιστίνιους. (**Nasser 2012**) Η διαίρεση διήρκεσε μέχρι την επίτευξη ειρηνευτικής διευθέτησης το 1990 προκαλώντας ωστόσο νέα θέματα με τους εκτοπισμένους πληθυσμούς να προσπαθούν να επιστρέψουν στις περιοχές όπου ζούσαν προπολεμικά.

Εικόνα 11: Χάρτης της πόλης την περίοδο του πολέμου 1975-1990

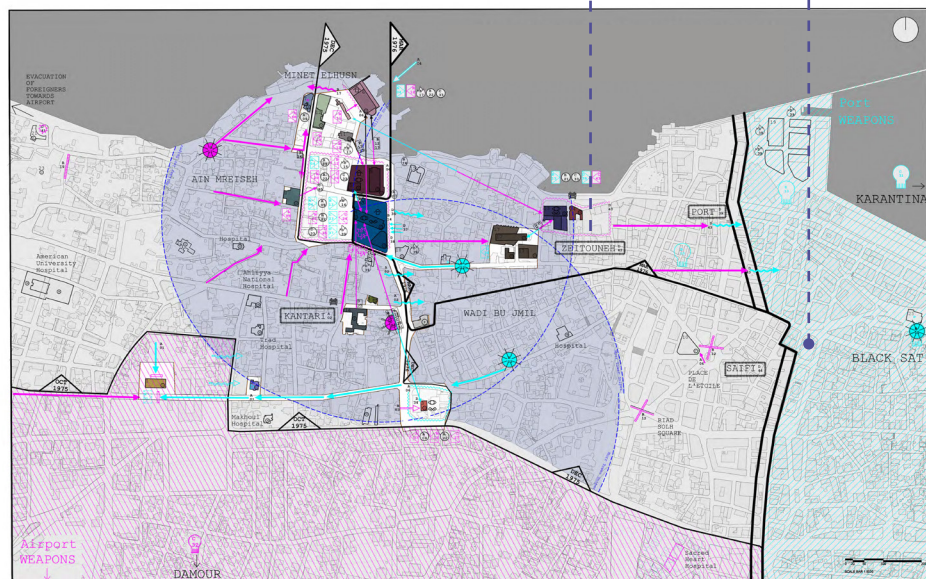
B1. Οι οίκοι ανοχής ως «γκρίζα» ζώνη

Εισαγωγικά θα πρέπει να σημειωθεί πως λίγα είναι γνωστά για τη ζωή των εργαζομένων του σεξ από εκείνη την περίοδο. Ένας λόγος για αυτό είναι το γεγονός ότι οι εργάτριες του σεξ ήταν σε γκρίζα ζώνη νομοθετικά από την δεκαετία του 1970. Η πορνεία παρέμεινε τυπικά νόμιμη στον Λίβανο, αλλά η κυβέρνηση σε μία προσπάθεια να περιορίσει την εξάπλωση των οίκων ανοχής στον αστικό ιστό, σταμάτησε την αδειοδότηση. Με τους νέους αυτούς κανόνες στο προσκήνιο, οι εργαζόμενες του σεξ μπορούσαν πλέον να κατηγορηθούν για δημόσια απρέπεια ή για παράνομη άσκηση επαγγέλματος (**Reda 2020**). Έτσι, η σεξεργασία στη Βηρυτό άρχισε να αλλάζει κανόνες και τοποθεσίες μέσα στον αστικό ιστό. Η ντροπή και η ενοχή σχετικά με τη σεξουαλική εργασία ενισχύθηκαν από τους ίδιους τους νόμους του κράτους με το πρόσχημα της «προστασίας της κοινωνίας».

Όπως προαναφέρθηκε, σε προηγούμενη ενότητα, τα πορνεία στεγάζονταν στο κέντρο της πόλης, στην περιοχή Zaitounieh και στην οδό Mutanabbi πριν την εκκίνηση του εμφυλίου. Το γεγονός αυτό, είχε αποτέλεσμα οι οίκοι ανοχής να βρεθούν στις περιοχές που αποτέλεσαν τον πυρήνα των συγκρούσεων. Οι οίκοι ανοχής καταστράφηκαν ολοσχερώς από το βίαιο κύμα συγκρούσεων που ισοπέδωσε την πρωτεύουσα του Λιβάνου το οποίο επιβεβαιώνει και ο Siranossian, , ο σημερινός εκπρόσωπος του συλλόγου νυχτερινών κέντρων στο συνδικάτο, «ήρθε ο πόλεμος και έκλεισαν όλοι»(**Gilbert 2009**). Χαρακτηριστικό παράδειγμα υπήρξαν μια σειρά από πολυκατοικίες, κοντά στον παραλιακό δρόμο της περιοχής Zaitounieh, οι οποίες εκκενώθηκαν με την έναρξη του πολέμου. Πολλά από αυτά στέγαζαν οίκους ανοχής και έφεραν αγγλικά ονόματα, με μερικά από αυτά να είναι τα: «The Broadway», «The gulf tower» και «The star». (**Sawalha 2010 σελ 55**)

Πιο συγκεκριμένα, από τις αρκετές αναταραχές που έπληξαν την Βηρυτό, εκείνη που ισοπέδωσε την περιοχή Zaitounieh, και κατ' επέκταση όλα τα πορνεία που λειτουργούσαν εκεί, ήταν η «Μάχη των ξενοδοχείων» ανάμεσα σε φαλαγγίτες. Πρόκειται για μια από της σημαντικότερες και κρίσιμες συρράξεις εντός του αστικού ιστού της πόλης, αφού ουσιαστικά αποτέλεσε την πρώτη σύγκρουση με βαρύ οπλισμό ενώ έφερε στο προσκήνιο και την ανεπάρκεια των Λιβανέζικων αρχών του κράτους να ελέγξουν την έκβαση των καταστάσεων. Η αδυναμία έδωσε το περιθώριο στις αντικρουόμενες ομάδες να επεκτείνουν τις συγκρούσεις στην περιοχή που σήμερα βρίσκεται η πλατεία των μαρτύρων.

Το αποτέλεσμα των αιματηρών αυτών συγκρούσεων ήταν, η ολοκληρωτική καταστροφή των χώρων που λειτουργούσαν σαν καταφύγιο και χώρος εργασίας για τις σεξεργάτριες. Η πορνεία όμως συνέχισε να υπάρχει, απλά στις περιόδους μεγάλων εντάσεων λειτουργούσε με περισσότερη εσωστρέφεια. Με χαρακτηριστικό παράδειγμα την περίπτωση της Umm Walid. Πρόκειται για

Εικόνα 12: Χάρτης της πόλης που πραγματεύεται τη μάχη των ξενοδοχείων
Οκτώβριος 1975 - Νοέμβριος 1976

Εικόνα 13: Αναπαράσταση του εσωτερικού του οίκου ανοχής της Umm Walid, Στιγμιότυπα από την ταινία West Beirut (1:10:37, 1:13:15)

μία από τις σεξεργάτριες που αφού υπέφερε οικονομικά λόγω του πολέμου, αποφάσισε να μετατρέψει ένα από τα διαμερίσματά της σε οίκο ανοχής, και έχοντας αρκετές διασυνδέσεις πλέον με κόσμο της πορνείας, μπόρεσε να προσλάβει γυναίκες που εργάζονταν παλιότερα στην οδό Mutanabbi. **(Bazzi 2017)**

Αξιοσημείωτο είναι πως ο οίκος ανοχής της, βρισκόταν στα σύνορα της διχοτομημένης πόλης και υποδεχόταν πελάτες και από τα δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα. Τα μέτωπα των μαχών κοντά στον οίκο ανοχής της θα μετριάζονταν όταν φιλοξενούσε ένα πάρτι ή μια περίπτωση με αποτέλεσμα οι περισσότεροι ηγέτες πολιτοφυλακών να εκφράζουν την δυσaráσκεια τους. Η δυσaráσκεια αυτή μεταφραζόταν με επιθέσεις γύρω από την κατοικία της.

Σύμφωνα με την καταγραφή μαρτυριών από την Ελισάβετ Βακαλίδου⁴, ο πόλεμος κινήθηκε σε δύο ταχύτητες στην πόλη. Αρχικά υπήρξε η εκκένωση και η εγκατάλειψη των μπαρ και των καμπαρέ που στεγάζονταν οι οίκοι ανοχής, αλλά αργότερα οι εχθροπραξίες μειώθηκαν αρκετά και ο αέρας απελευθέρωσης επανήλθε σε κάποιο βαθμό στην Βηρυτό. Η νυχτερινή ζωή άρχισε και πάλι να λειτουργεί και μαζί της και οι οίκοι ανοχής. **(Βακαλίδου 1980, σελ. 50)**

Φαίνεται λοιπόν, πως ο εμφύλιος πόλεμος με τις κοινωνικοπολιτικές αλλαγές που έφερε και τις υλικές ζημιές που προκάλεσε στον αστικό ιστό, είχε καταλυτική επίδραση στη λειτουργία και οργάνωση των πορνείων. Πιο συγκεκριμένα, λόγω των κεντρικών τοποθεσιών που είχαν διεκδικήσει στην πόλη αποτέλεσαν «μήλο της έριδος» μεταξύ των διαφορετικών μετώπων που διαμορφώθηκαν στον εμφύλιο και αναγκάστηκαν να μετατοπιστούν σε άλλα τμήματα της πόλης ή ακόμα και στα προάστια. Έτσι η σφοδρότητα των συγκρούσεων τόσο στην περιοχή Zaitounieh όσο και στην οδό Mutannabi, ισοπέδωσαν σχεδόν ολοκληρωτικά το αστικό περιβάλλον και την μικροκλίμακα χρήσεων που είχε αναπτυχθεί προπολεμικά. Υπήρξαν γενικότερα προσπάθειες επανοικιοποίησης των χώρων αυτών μετά των εμφύλιο, αλλά διάφορες πολιτικές επεμβάσεις έκαναν την διαδικασία αυτή αδύνατη.

B2. Queer χώροι κατά τον εμφύλιο

B2.1. Τα κοινωνικά και χωρικά χαρακτηριστικά των καφετεριών ως θεμέλια queer δημόσιων χώρων

Το ξέσπασμα του εμφυλίου πολέμου του Λιβάνου 1975–1990 και η θρησκευτική διχοτόμηση της πόλης επέφερε πολλές αλλαγές στα κοινωνικά και χωρικά δεδομένα των κατοίκων. Η σταδιακή μετάλλαξη των δρόμων σε πεδίο μάχης και οι προσφυγικές ροές άλλαξαν τις ισορροπίες μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού χώρου. Ο πόλεμος είχε κάνει τους Λιβανέζους πάλι συντηρητικούς και είχε στρέψει το κλίμα ενάντια στην ομοφυλοφιλία (**Βακαλίδου, 1980 σελ.51**). Ωστόσο μέσα σε αυτά τα 15 χρόνια οι περίοδοι συντηρητισμού εναλλάσσονταν με διαλλείματα μιας προπολεμικής κανονικότητας στην οποία, άτυπα, η απόκλιση από τις εκάστοτε θρησκευτικές επιβολές δεν δημιουργούσε αντιδράσεις.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου, το πιο δημοφιλές στέκι για ομοφυλόφιλους άντρες στην περιοχή βρισκόταν στο ανατολικό άκρο της οδού Hamra. Μέσα στις μοντέρνες αρχιτεκτονικά εγκαταστάσεις του λεγόμενου κτηρίου δημοσίας χρήσης Horseshoe αλλά και στα στενά γύρω από το κτήριο οι άντρες βρίσκονταν στα κρυφά, όσο το δυνατόν μακριά από τη δημόσια σφαίρα. Ταυτόχρονα το ίδιο δημοφιλές ήταν και το Horseshoe café στο ισόγειο του ομώνυμου κτηρίου. (**Merabet, 2014 σελ.84**) Η καφετέρια ήταν συνεπítπεδη με το δρόμο, στη γωνία του οικοδομικού τετράγωνου, διατηρώντας εξωτερικά τραπεζάκια αυστηρά οριοθετημένα κάτω από ένα στέγαστρο, παράλληλα στο κεντρικό δρόμο της περιοχής. Το κατάστημα είχε και στις δύο πλευρές του τζαμαρίες από τις οποίες είχαν οπτική επαφή οι εξωτερικοί με τους εσωτερικούς θαμώνες και στη γωνία των δύο εξωτερικών τοίχων του υπήρχε η πόρτα εισόδου.

Τα καφέ προσέφεραν ένα συγκεκριμένο είδος ελευθερίας στον συγχροτισμό, ακριβώς επειδή ήταν ένας χώρος συνάντησης για άνδρες και γυναίκες, χωρίς τις προϋποθέσεις που είχαν οι κοινωνικές συναναστροφές σε άλλους ιδιωτικούς χώρους. Κάθε καφέ ήταν ένας οικείος χώρος για όσους σύχναζαν εκεί σε τακτική βάση και που κάθονταν κυρίως στο ίδιο τραπέζι κάθε φορά. Παράλληλα ήταν ένας δημόσιος χώρος, εκτεθειμένος στο βλέμμα των ξένων, και σύχναζαν άντρες και γυναίκες, αλλά ακόμα αξιολογούμενος και κοινωνικά αποδεκτός (**Sawalha, 2010**). Οι βιτρίνες των καταστημάτων λειτουργούν σας πεδίο αλληλεπίδρασης μεταξύ των περαστικών και των θαμώνων. Οι παρατηρητές, όταν καθόντουσαν δίπλα στα τζάμια, γίνονταν το θέμα στα βλέμματα όσων κάθονταν μέσα και όσων περπατούσαν έξω. (**Annahar, 4 Σεπτεμβρίου 2003 όπως αναφέρεται από Merabet**)

Έτσι αν και μορφολογικά διάφανοι και αμιγώς δημόσιοι χώροι, τα καφέ κατάφεραν να γίνουν από τα πρώτα καταφύγια queer ατόμων στην Βηρυτό. Οι παραπάνω κοινωνικές συμβάσεις σε συνδυασμό με την κοινωνική ποικιλομορφία των θαμώνων κάθε φύλου, καθιστούσαν τα «διαφορετικά» άτομα αόρατα στο κοινό εχθρικό μάτι. Πλέον τα queer άτομα αποτελούσαν κομμάτια ενός πλούσιου ανθρώπινου ψηφιδωτού στο αστικό τοπίο, δυσδιάκριτα για τους παρατηρητές που βρίσκονταν έξω από την κοινότητα.

Εικόνα 14: Το Horseshoe cafe το 1978

Εικόνα 15: Το κέντρο Pavillon μετά τον εμφύλιο πόλεμο

B2.2 Οι queer χώροι ετεροφυλόφιλων αντρών

Κατά τη διάρκεια του πολέμου ένα άλλο ενδιαφέρον χωρικό φαινόμενο ήταν οι κινηματογράφοι με προβολές ερωτικών ταινιών. Αν και οι θαμώνες τους αυτοπροσδιορίζονταν ως ετεροφυλόφιλοι, ήταν χώροι σεξουαλικής ικανοποίησης και ταυτόχρονα κατακριτέοι λόγω κοινωνικών και θρησκευτικών επιβολών, οπότε και ανήκουν στους queer χώρους εκείνης της εποχής καθότι διαφοροποιούνται από τις σεξουαλικές νόρμες εκείνης της εποχής.

Η κινηματογραφική αίθουσα, που βρίσκεται στο υπόγειο του ξενοδοχείου Pavillon στην οδό Ibrahim Abdul Aal, λέγεται ότι προσέλκυσε τεράστια πλήθη ανδρών κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, πολλοί από τους οποίους συμμετείχαν ενεργά στις μάχες της πολιτοφυλακής. Σύμφωνα με μια σειρά από ιστορίες, οι γεννήτριες ρεύματος του κινηματογράφου Pavillon δούλευαν συνέχεια όταν η Δυτική Βηρυτός ήταν υπό βομβαρδισμό και στερήθηκε ηλεκτρικής ενέργειας. Ο κινηματογράφος είχε εξελιχθεί σε ένα εξαιρετικά δημοφιλές σημείο για θέματα σεξουαλικής ικανοποίησης για τους πιστούς θαμώνες του, συμπεριλαμβανομένων των μελών ανταγωνιστικών πολιτοφυλακών. Έτσι οδηγούμαστε στη μετατροπή μιας αυστηρά ιδιωτικής σεξουαλικής πράξης σε δημόσια έκφραση, κοινή ανάμεσα στους αντιμαχόμενους. Ο απελευθερωτικός της όμως χαρακτήρας περιορίζεται στους σκοτεινούς χώρους του κινηματογράφου ενώ στο δημόσιο χώρο επανέρχεται ως ντροπή (Merabet, 2014, σελ. 85).

Πέρα από τη συνοικία της Hamra υπήρχαν και σε άλλα μέρη στη πόλη κινηματογράφοι με ερωτικές ταινίες όπως το Cinéma Salwa στο Tarīq al-Jdīdeh καθώς και το περίφημο Cinéma Canard που βρίσκεται μπροστά από ένα από τα αστυνομικά τμήματα του Burj Hammūd. Φημολογήθηκε μάλιστα ότι πολλοί αξιωματικοί ήταν είτε «φύλακες» κάποιων από τους πελάτες του θεάτρου ή οι ίδιοι θαμώνες.

Παρότι οι θαμώνες – κυρίως μεσήλικες άνδρες που δεν ανήκουν στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα – που υποθάλπουν τακτικά τον ένα ή τον άλλο κινηματογράφο στην περιοχή Hamra, στη προσπάθειά τους να επιτύχουν σεξουαλική ικανοποίηση, και να ξεφύγουν προσωρινά από την περιβόητη αποδοκιμασία της κοινωνίας. Έτσι δημιουργούν —αν και μόνο για μία ή δύο ώρες— έναν κλειστό χώρο που λειτουργούσε ενάντια σε οποιαδήποτε κοινωνικά στερεότυπα (Merabet, 2014, σελ. 86).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ: ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ ΠΟΛΕΜΟ (1990 – ΣΗΜΕΡΑ)

Εικόνα 16: Ο παραλιακός δρόμος Corniche σήμερα

Ιστορικά

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, μετά από αλλεπάλληλες συγκρούσεις και αναταραχές η Βηρυτός είχε πια χάσει εκείνη την αίγλη που την συνόδευε τα προηγούμενα χρόνια. Το 1990 επετεύχθη η ειρηνευτική διευθέτηση από τα αντιμαχόμενα μέτωπα και υπεγράφη η *Συμφωνία Εθνικής Συμφιλίωσης*, η οποία και επίσημα πλέον σήμανε το τέλος των βιαιοτήτων **(Kerr, 2005· Krayem, 1997 όπως αναφέρεται από τον Nasser 2012)**.

Την άνοιξη του 1991, οι πολιτοφυλακές αφοπλίστηκαν και οι εθνικές ένοπλες δυνάμεις (Λιβανικός Στρατός και Αστυνομία) είχαν παρουσία μόνο στην ευρύτερη περιοχή της Βηρυτού. Σε επόμενο στάδιο, αφαιρέθηκαν τα εμπόδια και τα σημεία ελέγχου που είχαν δημιουργηθεί μεταξύ Δυτικής και Ανατολικής Βηρυτού, καθιστώντας πλέον με σαφήνεια πως η πόλη λειτουργούσε πλέον σαν σύνολο τυπικά και πως οι κάτοικοι ήταν ελεύθεροι να μετακινηθούν οπουδήποτε στην πόλη τους πλην όμως η πραγματικότητα το διέψευδε. **(Nasser 2012)**

Ενώ η βία και ο πόλεμος ήταν κάτι που θα άφηναν φαινομενικά πίσω τους οι κάτοικοι της Βηρυτού, εν τούτοις νέα προβλήματα έκαναν την εμφάνιση τους. Με το τέλος του πολέμου, η κυβέρνηση ήρθε αντιμέτωπη με τη δυσκολία επανένωσης και γεφύρωσης της διαιρεμένης πρωτεύουσας και την άμεση ανάγκη για ανακατασκευή του σχεδόν ισοπεδωμένου κέντρου της Βηρυτού. Το ζήτημα δεν μπορούσε να επιλυθεί απλά με την αφαίρεση των «σημείων ελέγχου» ενώ ταυτόχρονα η επαναφορά του αστικού σε λειτουργία, συνιστούσε κοινωνική επιταγή. Ο έντονος συμβολικός χαρακτήρας που ο αστικός ιστός είχε για τους κατοίκους ήταν ο βασικότερος λόγος που το καθιστούσε την ανακατασκευή του ισοπεδωμένου κέντρου προτεραιότητα για τους φορείς της εξουσίας. Με αυτό το δεδομένο, το 1992, ο Λίβανος ξεκίνησε μια διαδικασία ανοικοδόμησης της πρωτεύουσας αρχικά και στη συνέχεια ολόκληρου του κράτους.

Η περιοχής στην οποία έγιναν οι περισσότερες επεμβάσεις, ήταν το κέντρο της Βηρυτού και το βασικό όραμα που υιοθετήθηκε από την πολιτεία ήταν η απόδοση στο κέντρο εμπορικού και επιχειρηματικού χαρακτήρα. **(El-Dahdah, 1998 όπως αναφέρεται από τον Nasser 2012)** Το σχέδιο ανοικοδόμησης επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από το δυτικό νεοφιλελεύθερο μοντέλο πόλης που βασικό στόχο έχει να λειτουργήσει σαν υπόβαθρο ώστε να επιτευχθεί η οικονομική ανάπτυξη και η αναδημιουργία δεσμών με το φιλελεύθερο παγκόσμιο σύστημα. Ο στόχος ήταν η αναζωπύρωση των σχέσεων με άλλες φιλελεύθερα διαμορφωμένες κοινωνίες που θα συντελούσαν στη συντήρηση της ειρήνης και θα έφερναν ευημερία στους κατοίκους.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε για να επιτευχθούν όλα τα παραπάνω ήταν, αρχικά, η δημιουργία μιας ιδιωτικής εταιρίας για την διαχείριση ακινήτων με βασικό στόχο της, την Ανάπτυξη και την Ανασυγκρότηση της Κεντρικής Περιφέρειας της Βηρυτού. Η εταιρία αυτή ονομάστηκε Solidere.

Στο πλαίσιο του αναπτυξιακού προγράμματος που ακολουθήθηκε πραγματοποιήθηκαν έργα, κατά κύριο λόγο, στο κέντρο της πόλης αποσυνδέοντάς το από άλλες περιοχές και προάστια της πόλης. Ο «αστικός εξευγενισμός» μετέτρεψε το κέντρο της πόλης σε ένα τόπο ανοίκειο απομακρυσμένο από τα χαρακτηριστικά την προεμφυλιακής περιόδου. **(Yahya, 2004, όπως αναφέρεται από τον Nasser 2012)** Όταν η Soldere εκπόνησε τα σχέδια για την κατεδάφιση ολόκληρου του κέντρου της πόλης, οι κάτοικοι της περιοχής διαμαρτυρήθηκαν και ισχυρίστηκαν ότι θα χανόντουσαν οι συναισθηματικές και ιστορικές συνδέσεις με συγκεκριμένα κτίρια επικαλούμενοι ουσιαστικά θέματα συλλογικής μνήμης. Σε πνεύμα συμβιβασμού, η Solidere τροποποίησε τα σχέδιά της και υποσχέθηκε να αποκαταστήσει διακόσια «κτίρια ιστορικής κληρονομιάς» **(Sawalha 2010 σελ 36-39)**

Αυτή η συνεχιζόμενη κατά τον El-Khazen, «έκφραση χωρικών και κοινοτικών ταυτοτήτων» στην πρωτεύουσα του λιβανέζικου κράτους, αποτέλεσε τον καθοριστικό παράγοντα που ερμηνεύει την αδυναμία διαμόρφωσης μιας συμπαγούς πόλης η οποία θα έχει τη δυνατότητα να υποστηρίξει το ήδη διαμορφωμένο κοινωνικοπολιτικό «ψηφιδωτό» που είχε διαμορφωθεί. Οι πολιτικοί φορείς δεν αναγνώρισαν, ούτε αξιολόγησαν σωστά, τον κίνδυνο του νέου κατακερματισμού του αστικού περιβάλλοντος που ήταν πλέον ορατός. **(El-Khazen, 2003, όπως αναφέρεται από τον Nasser 2012)** Οι πόροι που χρησιμοποιήθηκαν για την αποκατάσταση του κέντρου της πόλης της Βηρυτού, υπολογίζεται πως έφτασαν το ύψος των 1,65 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το ποσό αυτό δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να συγκριθεί με τις σχεδόν μηδαμινές δαπάνες που προβλέφθηκαν για την ανατροπή του κατακερματισμού που είχε αρχίσει να διαμορφώνετε.

Πολλά γεγονότα όπως και το έντονο πολιτικό παρασκήνιο συντέλεσαν στη διαμόρφωση της Βηρυτού επηρεάζοντας βαθύτατα την μικροκλίμακά της ως αφορά την ομαλή συνύπαρξη πολλών διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Τα βασικότερα γεγονότα της σύγχρονης ιστορίας που επηρέασαν ήταν η δολοφονία του Rafik Hariri (2004), τότε πρωθυπουργού της χώρας και ανθρώπου που διέυθυνε και στήριζε την Solidere, ο βομβαρδισμός της πόλης από το Ισραήλ (2006) με στόχο την διάλυση της παραστρατιωτικής και θρησκευτικής ομάδας Hezbollah και τέλος η μεγάλη οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2016, και κορυφώθηκε με την καταστροφική έκρηξη του λιμανιού της πόλης το 2019. Ειδικά, μετά την έκρηξη, ο πληθωρισμός σε συνδυασμό με την ισοπέδωση σημαντικού τμήματος του αστικού ιστού και την υγειονομική και ενεργειακή κρίση, έκαναν το περιβάλλον της Βηρυτού να μοιάζει με δυστοπία.

Η αποδιοργάνωση και οι αλλητάλληλες κρίσεις που κλήθηκε να αντιμετωπίσει ο Λίβανος, και κατ' επέκταση και η πρωτεύουσα του, είχαν ως αποτέλεσμα να μην μπορέσει να ξαναβρεί την λάμψη και την ανάπτυξη που τον χαρακτήριζαν. Μέχρι και σήμερα, για τον δυτικό κόσμο, η Βηρυτός, συνδέετε συνειρμικά με την εικόνα μιας κατεστραμμένης πόλης. Ακόμα και κάτω από αυτές τις συνθήκες φαίνεται πως η πόλη έχει αποκτήσει μία ιδιάζουσα ανθεκτικότητα. Ακόμα και

Εικόνα 17: Χάρτης της σύγχρονης Βηρυτού

κάτω από τον διαρκή φόβο του πολέμου και τις επιπτώσεις όλων εκείνων που προηγήθηκαν, καταφέρνει να αναπτύσσεται και να αποτελεί ένα δημοφιλή τουριστικό προορισμό.

Όπως η αντιπρόσωπος του Λιβάνου στα Ηνωμένα Έθνη, E. Dr. Amal Mudallali χαρακτηριστικά είπε σε ομιλία της:

“Η Βηρυτός, σύμφωνα με το μύθο, καταστράφηκε 7 φορές και ξαναχτίστηκε και αναδύθηκε από τις στάχτες της σαν φοίνικας.”

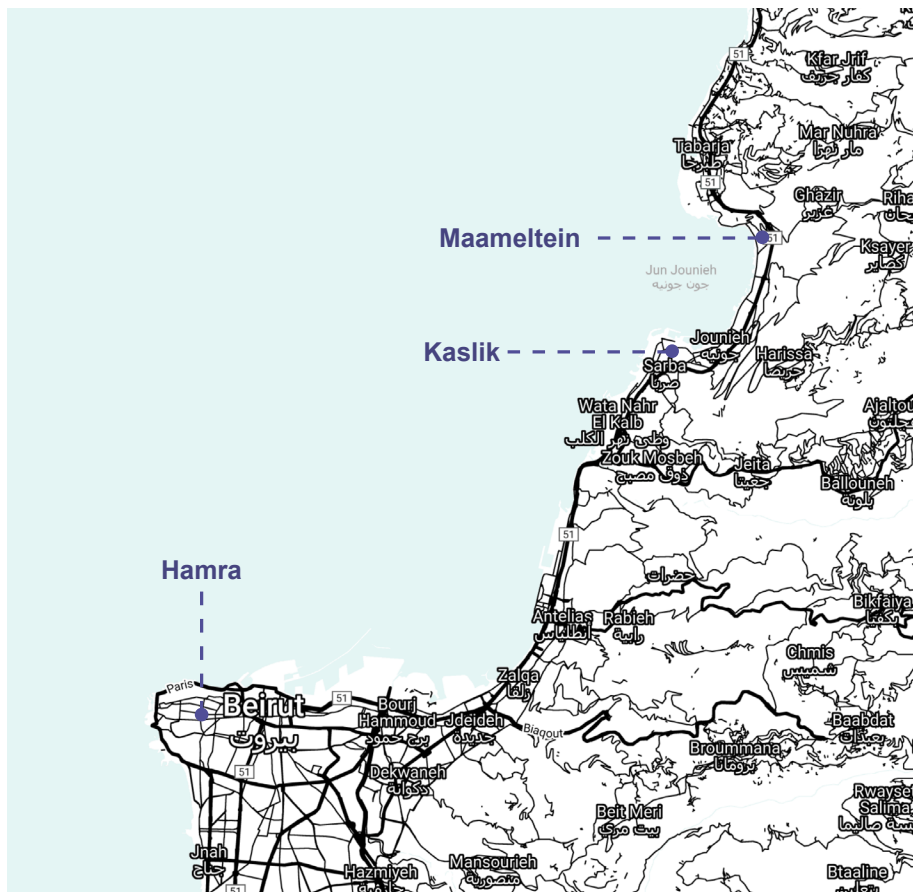
Γ1. Η σεξεργασία στη σύγχρονη Βηρυτό

Άδειες για την δημιουργία νέων οίκων ανοχής δίνονταν κατά κύριο λόγο πριν τον εμφύλιο παρ' όλα αυτά έχουν καταγραφεί και ορισμένες περιπτώσεις όπου δόθηκαν και κατά τη διάρκεια του πολέμου. Στη συνέχεια, μετεμφυλιακά η στάση στην έκδοση αδειών, προξένησε προβλήματα στην λειτουργία των οίκων ανοχής αλλά και στη δημιουργία νέων χώρων στέγασης της σεξεργασίας, επηρεάζοντας το χωρικό αποτύπωμα τους στην πόλη. **(Bazzi 2017)**

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αποσαφηνιστεί το ό,τι η νομιμοποίηση και η αποποινικοποίηση της σεξουαλικής εργασίας είναι δύο διαφορετικές προσεγγίσεις με σκοπό τη ρύθμιση της βιομηχανίας του σεξ, χωρικά και λειτουργικά. Η νομιμοποίηση προκύπτει από τη δημιουργία νέων νόμων που εν τέλη ρυθμίζουν την αγορά και την πώληση του σεξ. Παράδειγμα τέτοιας ρύθμισης αποτελούν οι αναγκαστικοί έλεγχοι υγείας για τις σεξεργάτριες και η αδειοδότηση μόνο χώρων εργασίας που πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις υγιεινής. Η αποποινικοποίηση αναφέρεται στην ακύρωση όλων των νόμων που ποινικοποιούν αγοραστές και πωλητές σεξουαλικής εργασίας, διευκολύνοντας έτσι τη δυνατότητα των εργαζομένων του σεξ να αναφέρουν εγκλήματα εναντίον τους και να έχουν πρόσβαση σε επαρκείς υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης. Υπάρχουν αρκετά κράτη που έχουν πειραματιστεί με τις παραπάνω προσεγγίσεις με διαφορετικούς βαθμούς επιτυχίας των εγχειρημάτων τους. **(Qubaia and Mitri 2016, σελ 112)**

Όπως φάνηκε σε προηγούμενα κεφάλαια, στην Βηρυτό, και σε ολόκληρο το Λίβανο, το κράτος χρησιμοποίησε για την αντιμετώπιση της σεξεργασίας και τα δύο συστήματα: την νομιμοποίηση και την αποποινικοποίηση, καταλήγοντας σε ένα νέο σύστημα, ιδιόμορφο, και σε σχέση με τα προγενέστερα, με λιγότερες ελευθερίες για της εργαζόμενες. Πιο συγκεκριμένα, ενώ η σεξεργασία ήταν νόμιμη όπως ειπώθηκε παραπάνω, η αδειοδότηση νέων οίκων ανοχής ήταν πρακτικά αδύνατη λόγω της γραφειοκρατίας. Συχνά, ακόμη και αν όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά έφταναν νομότυπα στην αρμόδια αρχή δεν εγκρίνονταν ποτέ.

Επίσημα αρχεία του κράτους αναφέρουν πως οι τελευταίες άδειες εκδόθηκαν την τετραετία μεταξύ του 1993 και 1997. Προκειμένου να προσπεραστούν τα νομικά κωλύματα, δημιουργήθηκαν τα super night club. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για χώρους που φαινομενικά λειτουργούσαν σαν απλά νυκτερινά μαγαζιά αλλά στην ουσία προσέφεραν, πέρα της δυνατότητας για παρακολούθηση μουσικοχορευτικών προγραμμάτων, και υπηρεσίες σεξουαλικής φύσεως. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των super night club, που λειτουργούν έως και σήμερα, είναι ότι σχεδόν πάντα στεγάζονται κοντά σε κάποιο ξενοδοχείο ενώ η λειτουργία τους τυγχάνει της έγκριση του Υπουργείου Τουρισμού και υπό τη εποπτεία της Γενικής Ασφάλειας του Λιβάνου. Υπάρχουν ακόμα και εκπρόσωποι των ιδιοκτητών των super night club στο συνδικάτο των εμπλεκομένων με την τουριστική βιομηχανία που συμπεριλαμβάνει ταυτόχρονα ιδιοκτήτες εστιατορίων, καφετεριών και ζαχαροπλαστείων. Τα night clubs, λειτουργούν με άλλα λόγια, σαν τουριστικοί ελκυστές. **(Abdallah 2015, Bazzi 2017)**

Εικόνα 18: Χάρτης της Βηρυτού με τα μέρη στα οποία πραγματοποιείται σεξεργασία

Εκτός από τα super night club, υπάρχουν και άλλοι χώροι που χρησιμοποιούνται ως χώροι σεξεργασίας ή ως χώροι εύρεσης πελατών από σεξεργάτριες, όπως κάποια μπαρ, χώροι μασάζ ή ακόμα και δημόσιοι χώροι όπως δρόμοι. Σύμφωνα με στοιχεία της ΜΚΟ Kafa, τα super night club είναι εκείνα που λειτουργούν ως οι δημοφιλέστεροι χώροι άγρας σεξουαλικής απόλαυσης από σεξεργάτριες με αμέσως επόμενους τα μπαρ. Ακολουθούν οι κατ' οίκων επισκέψεις σε προσωπικό χώρο του πελάτη, ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία με την σεξεργάτρια, διαδικασία στην οποία εμπλέκονται και οι οδηγοί ταξί. (Qubaia and Mitri 2016, σελ 125, Gruevska-Graham 2013 σελ 28)

Φαίνεται ξεκάθαρα έτσι, ότι η πορνεία πλέον απαντάτε σε πολλαπλούς χώρους. Οι νέοι χώροι που πλέον εντάσσονται, άρχισαν να διαμορφώνουν μια ποικιλία στις τοποθεσίες που συμπεριλάμβαναν στη λειτουργία τους, παρουσιάζοντας διαβαθμίσεις ως προς το δίπολο δημοσίου-ιδιωτικού που αναπτύσσεται κατά την χρήση τους. Στην περίπτωση που αναφερόμαστε σε γυναίκες ελεύθερα εκδιδόμενες, και όχι ενταγμένες σε night clubs ή οίκους ανοχής, οι οποίες προσπαθούν να προσελκύσουν άντρες στους δρόμους της Hamra (δημόσιος χώρος) και στην συνέχεια να ακολουθεί με μετάβαση στο διαμέρισμα της εκδιδόμενης (ιδιωτικός χώρος) εμφανίζεται ο δημόσιος και ο ιδιωτικός να εμπλέκονται ισόποσα στην διαδικασία της πορνείας. Αν πάρουμε όμως σαν παράδειγμα, την περίπτωση των super night club, όπου η εκδιδόμενη τελεί υπό εξαρτημένη εργασία, η συνάντηση εκδιδόμενης και πελάτη πραγματοποιείται μέσα στον χώρο του club (ημιδημόσιο) και μετέπειτα ακολουθεί μετάβαση σε κάποιο δωμάτιο ξενοδοχείου (ημιιδιωτικό). Με δεδομένο ότι στην περίπτωση εξαρτημένης εργασίας υπάρχει ένα υποτυπώδες νομοθετικό πλαίσιο για την λειτουργία των club, σε συνδυασμό με τον δημόσιο χαρακτήρα που έχουν οι χώροι τους, είναι προφανές ότι εξασφαλίζεται μεγαλύτερη ασφάλεια στις γυναίκες εκδιδόμενες που εργάζονται σε αυτά.

Ο νόμος όμως επηρέασε και χωροταξικά τη θέση των πορνείων στην πόλη. Η περιπλοκή διαδικασία αδειοδότησης και ο φόβος εμφάνισης ελεγκτικού μηχανισμού προκάλεσε την μετατόπιση των χώρων σεξεργασίας ως επί το πλείστον σε προάστια της Βηρυτού (Maameltein) ή ακόμα και σε γειτονικές πόλεις (Jounieh). Πιο συγκεκριμένα, τα νέα super night club εμφανίζονται να ακολουθούν μια συγκεκριμένη γραμμική διάταξη. Συνήθως φαίνεται να οικειοποιούνται παραθαλάσσιες περιοχές και να στεγάζονται παράλληλα στον κεντρικό δρόμο που ενώνει την Βηρυτό με την Τρίπολη. Αυτή η διάταξη εντοπίζεται για παράδειγμα στα βορειοανατολικά περίχωρα της Βηρυτού, στις περιοχές Maameltein και Kaslik.

Εκτός όμως από τα περίχωρα, υπήρχαν και περιοχές μέσα στον πυρήνα της πόλης, όπου μπόρεσε να επιβιώσει η σεξεργασία, ανάμεσα τους η Hamra και το Raoucheh ως πιο σημαντικές. Στις δύο αυτές κεντρικές περιοχές, με κυριότερη την Hamra φαίνεται να συνεχίζουν να υπάρχουν λόγου που η σεξεργασία ανθεί. Βασικός παράγοντας φαίνεται να είναι ο τουρισμός, ιδίως εκείνος επισκεπτών από άλλα αραβικά κράτη. Αν και τα κλαμπ δεν είναι σε εμφανή σημεία της περιοχής Hamra, η διάδοση της ύπαρξης τους από στόμα σε στόμα τα καθιστά γνωστά και τον εντοπισμό τους πιο εύκολο. **(Gruevska-Graham 2013 σελ 29)**

Αξιοσημείωτο είναι όμως πως η Hamra φαίνεται να αλλάζει χαρακτήρα κατά την διάρκεια της μέρας. Τις πρωινές ώρες, λειτουργεί ως η περιοχή ακριβών μαγαζιών, μπουτίκ και εστιατορίων αλλά το βράδυ, η νυχτερινή ζωή, τα κλαμπ και οι οίκοι ανοχής κάνουν την παρουσία τους στην περιοχή, κάτι που ευνοείται από τον δαιδαλώδη αστικό ιστό. **(Abdallah 2015)**

Εικόνα 19: φωτογραφία Σύριας σεξεργάτριας στο χώρο διαμονής και εργασίας της, στη περιοχή Maameltein

Συμπερασματικά, με την ύπαρξη τόσο διαφορετικών κοινωνικοπολιτικών συνθηκών και έντονων κοινωνικών ζυμώσεων στην μετεμφυλιακή Βηρυτό, ήταν επακόλουθη η ριζική αλλαγή του χωρικού αποτυπώματος της σεξεργασίας στην πόλη. Η διατήρηση ορισμένων οίκων ανοχής μέσα της πόλης, και μάλιστα σε σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος καθώς και κοντά σε μικρούς πυρήνες δυτικού πολιτισμού (αλυσίδες καταστημάτων, Αμερικάνικο Πανεπιστήμιο κ.α.) αποδεικνύει ότι η ίδια η Λιβανέζικη κοινωνία ακόμα δεν έχει αποδεχτεί ακόμα την πορνεία. Η σύγχρονη αντιμετώπιση είναι εμφανώς σκληρότερη από εκείνη άλλων χρονικών περιόδων. Αυτό αποδεικνύεται και από την χωρική εξοστράκιση των οίκων ανοχής από το κέντρο της πόλης σε κάποια μακρινά προάστεια. Όταν αυτοί παραμένουν εντός πόλεως είναι κρυμμένοι μέσα στα σοκάκια μια περιοχής εξόχως τουριστικής. Με άλλα λόγια, μιας περιοχής όπου οι χρήστες δεν είναι κατά κύριο λόγο ντόπιοι.

Γ2. Queer χώροι στη μετεμφυλιακή Βηρυτό

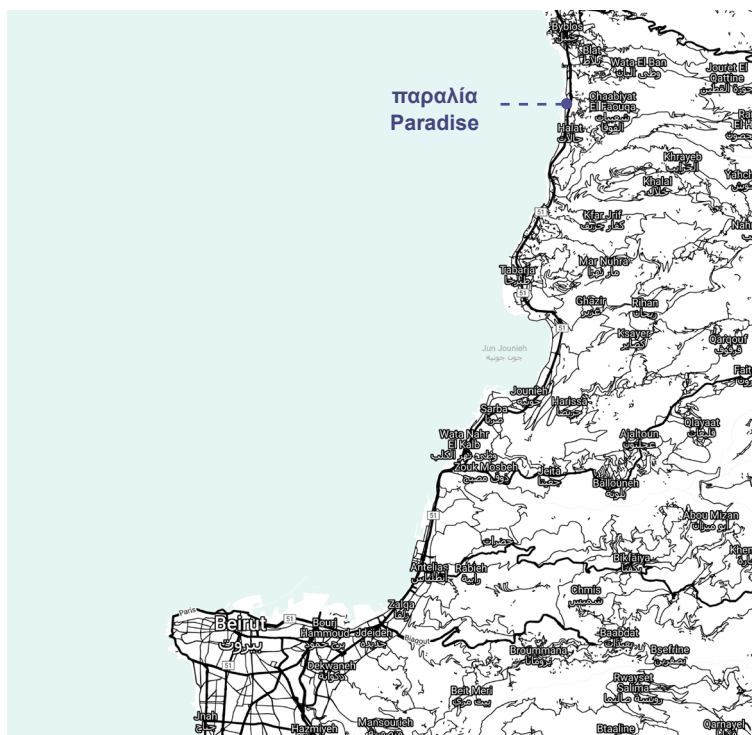
Γ2.1 Ένας μετεμφυλιακός queer παράδεισος: Paradise Beach

Μετά τον εμφύλιο ένα από τα πρώτα μέρη προσέλκυσης queer ατόμων ήταν μια παραλία νότια της πόλης Βύβλου⁵, σε μια περιοχή που ονομαζόταν «Paradise» και η οποία βρίσκεται βρισκείται έξω από την μητροπολιτική περιοχή της Βηρυτού. Οι queer επισκέπτες της προέρχονταν από σχεδόν όλα τα κοινωνικά στρώματα και από πολλά μέρη του Λιβάνου, οι περισσότεροι ωστόσο από την πρωτεύουσα.

Νότια της Βύβλου, βρισκόταν η παραλία Tam Tam, η οποία ήταν πολύ γνωστός προορισμός για τους Λιβανέζους τους θερινούς μήνες. Στο νότιο μέρος της, υπήρχε μια «γκρίζα» (άδεια) ζώνη και αμέσως μετά η παραλία «Paradise». Η σχετική εγγύτητα με τη Βηρυτό, καθώς και το υπέροχο τοπίο με το συγκριτικά άφθονο πράσινο την καθιστούσαν ιδανικό προορισμό για οποιονδήποτε επιθυμεί να απολαύσει ευχάριστες στιγμές στη θάλασσα. (Merabet, 2014, 16).

Το Paradise Beach αντιπροσώπευε τις κοινωνικές αντιθέσεις που χαρακτήριζαν τη χώρα εκείνη την εποχή. Ήταν μία αμμώδης έκταση που παραδοσιακά καταλαμβάνονταν από δεκάδες -ακόμα περισσότερους τα καλοκαιρινά Σαββατοκύριακα- γκέι άνδρες και γυναίκες. Στο πίσω μέρος της παραλίας υπήρχε μια καντίνα. Η ιδιοκτήτηριά της οποίας, η Labiba, λειτουργούσε σαν φύλακας των queer θαμώνων απέναντι σε ομοφοβικούς παρείσακτους. Παραδόξως, αν και η παραλία λειτουργούσε σαν μέρος για νέες γνωριμίες (cruising) οι περισσότεροι επισκέπτες συνήθιζαν να πηγαίνουν οργανωμένοι σε παρέες (Merabet, 2014, 122).

Στη δεκαετία του 2000 μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες δημιουργήθηκαν κατά μήκος της παραλίας. Ως αποτέλεσμα, τόσο η Tam Tam όσο και η Paradise έχασαν την ελκυστικότητά τους και πλέον χρησιμοποιούνται κυρίως από τους θαμώνες των παράκτιων θέρετρων.

Εικόνα 20: Χάρτης μέρους του Λιβάνου που δείχνει τη παράλια Paradise σε σχέση με τη Βηρυτό

Εικόνα 21: Φωτογραφίες από το Google Earth στις οποίες φαίνεται η τουριστική ανάπτυξη της παραλίας Paradise τις τελευταίες δύο δεκαετίες

Γ2.2 Οι καφετέριες ως queer χώροι στη σύγχρονη Βηρυτό

Όπως και στις δύο προηγούμενες περιόδους, δημοφιλείς χώροι για συναντήσεις queer ατόμων αποτέλεσαν οι καφετέριες. Οι δύο μεγάλες διαφορές σε σχέση με το παρελθόν είναι πρώτων, το γεγονός ότι τέτοιοι χώροι είναι πλέον διάχυτοι μέσα στη πόλη (και όχι συγκεντρωμένοι σε συγκεκριμένες περιοχές) και δεύτερον, το φαινόμενο κατά το οποίο οι queer θαμώνες τους τους χρησιμοποιούσαν με μεγαλύτερη ελευθερία έκφρασης της προσωπικότητας τους με σκοπό την αυτοπροβολή και κοινωνικοποίηση.

Αρχικά αναδείχθηκε ως χώρος συναντήσεων queer το υποκατάστημα Dunkin' Donuts στο Zaiqā, το οποίο βρίσκονταν στον ισόγειο ενός κτιρίου γραφείων κατά μήκος του κύριου παραλιακού αυτοκινητόδρομου που συνέδεε τη Βηρυτό με το βόρειο Λίβανο. Η στρατηγική του θέση το καθιστούσε τον ιδανικό χώρο για όσους σύχναζαν στην παραλία Paradise και οι οποίοι, σε εβδομαδιαία βάση, έκαναν στάση εκεί πηγαίνοντας προς την Βηρυτό πριν διασκεδάσουν τα βράδια του Σαββάτου σε ένα από τα νέα κλαμπ της πόλης. Το Dunkin' Donut αποτελούνταν εσωτερικά από τον το χώρο παραλαβής των εδεσμάτων και το χώρο με τα τραπέζια. Εξωτερικά στη πρασιά, ήταν ο χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων και μεταξύ αυτού και της εισόδου ήταν διαμορφωμένη μια μικρή βεράντα με τραπεζάκια. (Merabet, 2014, 20).

Επίσης το «Café Sheikh Manoush: Where West Meets East», κατά τη διάρκεια των δύο ετών της επιτυχημένης ύπαρξής του, κατάφερε να προσελκύσει μεγάλο αριθμό ντόπιων ομοφυλόφιλων ανδρών. Η είσοδος στο μαγαζί γινόταν από την Bliss Street, σε κοντινή απόσταση από το Αμερικάνικο Πανεπιστήμιο της Βηρυτού. Κατεβαίνοντας μερικά σκαλοπάτια έφτανε κανείς σε ένα υπόγειο σαλόνι διακοσμημένο με ανατολίτικα στοιχεία. Στη μέση του εστιατορίου ήταν τοποθετημένα πολλά χαμηλά ξύλινα τραπέζια γύρω από τα οποία βρίσκονταν καρέκλες παραδοσιακής μορφολογίας. Παρά την απήχηση που είχε, το 2002 έκλεισε οριστικά. Οι λόγοι εντοπίζονται στην αμφισβήτηση των θρησκευτικών και κοινωνικών στερεότυπων που αποκάλυπτα προκαλούσε η ύπαρξη ενός τέτοιου χώρου, αλλά και ευρύτερα στην διαδεδομένη ομοφοβία στο Λίβανο (Merabet, 2014, 134).

Τα χωρικά χαρακτηριστικά των καφετεριών είχαν καθοριστική σημασία για τον τρόπο χρησιμοποίησή τους από τους θαμώνες. Η ανοιχτή χωρική διάταξη, ο ικανοποιητικός φωτισμός και η κεντροβαρική θέση στη πόλη είχαν οι καφετέριες βοηθήσαν έτσι ώστε να χρησιμοποιούνται εκτός από χώροι συναντήσεων και ως μια ευκαιρία για αυτοπροβολή των θαμώνων στην κοινότητα (seeing and to be seen). Τόσο στο Dunkin' Donuts όσο και στα καταστήματα του κέντρου οι queer θαμώνες αρχικά επέμεναν να επιδεικνύουν διαφοροποιημένες δημόσιες συμπεριφορές προκειμένου να γίνονται διακριτοί ανάμεσα σε άλλα άτομα και ομάδες. Εξάλου κατά τον Marabet, μέσα στους queer κύκλους υπήρχε μία ιεραρχία η οποία βασιζόταν είτε στην ηλικία είτε στη κοινωνική τάξη. Εργαλεία αυτής της αυτοπροβολής των queer ατόμων ήταν τα κομψά

Αμερικανικό Πανεπιστήμιο της Βηρυτού
Cafe Sheikh Manoush

Εικόνα 22: Χάρτης με τις queue καφετέριες στη σύγχρονη Βηρυτό

Εικόνα 23: Φωτογραφία του Dunkin' Donuts στο Zalqa

ρούχα και αξεσουάρ, συμπεριλαμβανομένου του ακριβού κινητού τηλεφώνου, τοποθετημένο σχολαστικά στο τραπέζι - κατά προτίμηση, δίπλα στα κλειδιά ενός εντυπωσιακού αυτοκινήτου.

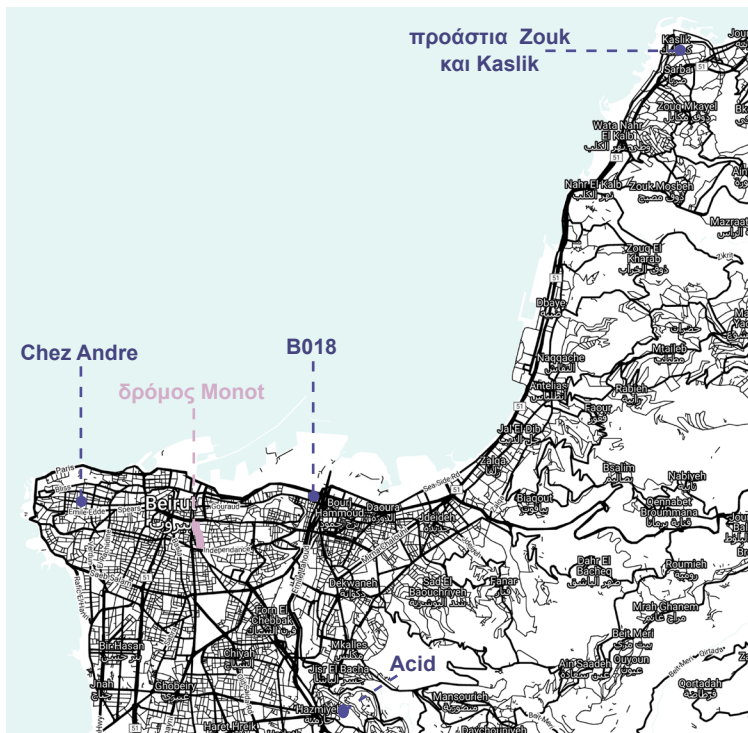
Γ2.3 Η συγκρότηση queer νυχτερινής ζωής στην Βηρυτό

Μετά το πέρας του πολέμου η Hamra είχε χάσει για ένα διάστημα τη λάμψη της και η προσοχή είχε στραφεί στο δρόμο Monot. Κατά μήκος του δρόμου αυτού, οι είσοδοι των μπαρ, κάποιων εξ αυτών στέκια ομοφυλοφίλων, εναλλάσσονταν με πινακίδες θρησκευτικού περιεχομένου ανάμεσα τους, εκφράζοντας την διατήρηση της έντονης θρησκευτικής ταυτότητας της χριστιανικής περιοχής. Παρόλα αυτά τα μαγαζιά προσέλκυαν κόσμο και από το δυτικό κομμάτι της πόλης που μέχρι το τέλος του πολέμου δεν είχε τη δυνατότητα να εξερευνήσει αυτή τη γειτονιά (**Abdallah, 2015, 3**).

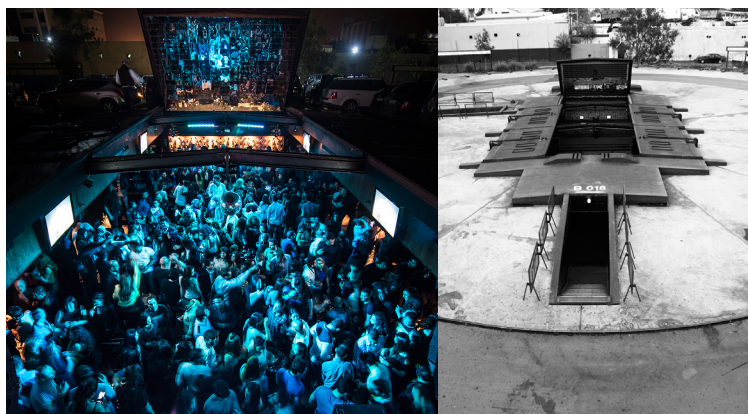
Ωστόσο στις αρχές της δεκαετίας του 2000, το κύριο στέκι για queer άτομα ήταν το Chez André, μια μπιταριά που βρισκόταν σε ένα σχετικά μικρό και κρυφό, παλιομοδίτικο εμπορικό κέντρο στην οδό Hamra. Στους τοίχους του είχαν επικολληθεί αποκόμματα τοπικών εφημερίδων πριν από τον εμφύλιο, με φωτογραφίες γνωστών προσωπικοτήτων από ποικίλους χώρους ενώ ηχούσε ακατάπαυστα αραβική χορευτική μουσική μέχρι αργά το βράδυ. Σκοπός του ιδιοκτήτη ήταν ο κάθε επισκέπτης να μπορεί να οικειοποιηθεί το χώρο φτάνοντας σε σημείο να περάσει στην έκφραση της ταυτότητας του χωρίς αναστολές. Πολλοί Δυτικοί ομογενείς —είτε φοιτητές στο AUB, είτε δημοσιογράφοι— σύχναζαν εκεί καθώς ήταν ο πιο αντισυμβατικός κοινωνικός χώρος της Βηρυτού. Δέκα χρόνια αργότερα, το φαινόμενο επεκτάθηκε και ολόκληρο το εμπορικό κέντρο πλέον φιλοξενούσε καλά φωτισμένα μπαρ που εξυπηρετούσε κοινωνικούς αμφισβητίες, γκέι και λεσβίες. (**Merabet, 2014, 101, 127, 128**).

Ακόμη πολλοί γνωστοί ελκυστές για νυχτερινή ζωή ήταν οι γειτονιές Zouk και Kaslik βόρεια της Βηρυτού, έξω από τα όρια της μητροπολιτικής της περιοχής. Στις περιοχές αυτές, διοργανόνταν προβοκατόρικες εκδηλώσεις με άντρες χορευτές προκαλώντας κοινωνικές αντιδράσεις και προσελκύοντας queer πληθυσμό από όλα τα μέρη της χώρας. Όμως η μεγάλη απόσταση των προαστείων από το κέντρο της πρωτεύουσας οδήγησε στη δημιουργία νέων πιο προσβάσιμων πυρήνων διασκέδασης (Sachs, May 4 2000, 4). Πιο γνωστοί από αυτούς και διαμορφωμένοι κατά τα δυτικά πρότυπα διασκέδασης ήταν τα μαγαζιά B018 στη περιοχή Qarantina, στο χώρο ενός πρώην αντιαεροπορικού καταφυγίου και το Acid στα νότια της Βηρυτού στη περιοχή Sin el Fil. Το Acid ήταν από τα πρώτα μαγαζιά που χαρακτηρίζονταν ως Gay club, διοργανώνοντας εκδηλώσεις με γνωστούς μουσικούς παραγωγούς από την Ευρώπη και την Αμερική. Όμως αυτή η ξεκάθαρη ταυτότητά του οδήγησε το 2010 για λόγους αδιευκρίνις στο κλείσιμο με απόφαση του δήμου (**Merabet, 2014, 227**).

Εικόνα 24: Χάρτης της Βηρυτού στον οποίο φαίνονται τα νυχτερινά μαγαζιά

Εικόνα 25: Φωτογραφίες του κλαμπ B018 την ημέρα και τη νύχτα

Γ3. Queer Σεξεργάτες

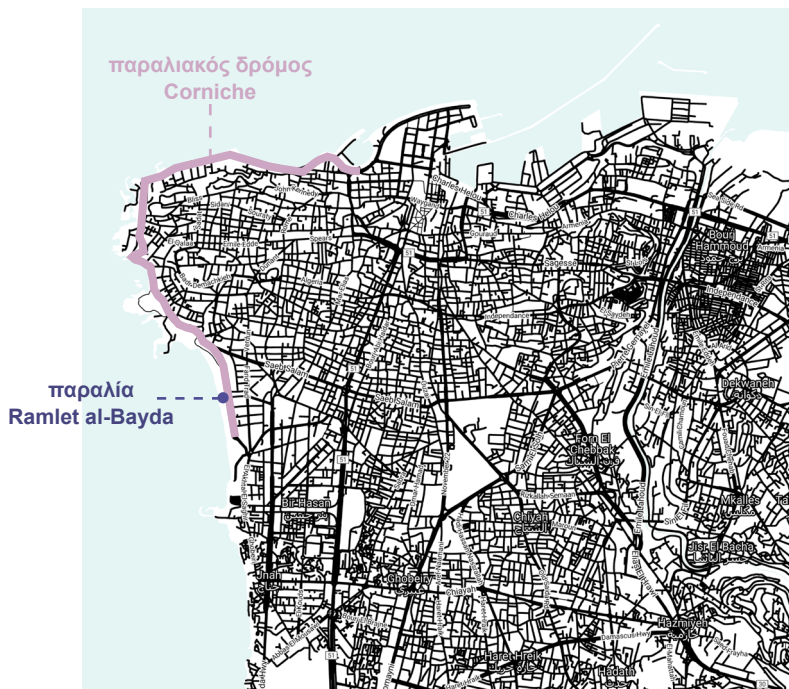
Ο παραλιακός δρόμος Corniche ήταν ανέκαθεν ένα πολυσύχναστο μέρος για τα άτομα που δεν ήθελαν να περάσουν την ώρα τους σε κάποιο μαγαζί. Τα πολλά σημεία με θέα την θάλασσα και τα κτήρια ποικίλων χρήσεων (συμπεριλαμβανομένου του Αμερικανικού Πανεπιστημίου της Βηρυτού) κατά μήκος του δρόμου ήταν σίγουρα οι βασικοί παράγοντες που βοήθησαν να αναπτύσσεται συνωστισμός καθ' όλη τη διάρκεια της μέρας και της νύχτας. Στο νότιο τμήμα, κατά μήκος του δρόμου εκτείνεται η παραλία Ramlet al-Bayda η οποία τη νύχτα ήταν γνωστή περιοχή για ανδρικές ομοερωτικές συναντήσεις.

Λόγω των διαρκών προβλημάτων ηλεκτρικής ενέργειας που σχετίζονται με τη μεγαλύτερη και μακροχρόνια κρίση του τοπικού ενεργειακού τομέα, ορισμένα από τα φώτα των δρόμων της Βηρυτού ανέκαθεν παρέμεναν κλειστά. Αυτή η έλλειψη ορατότητας στην Corniche δημιουργούσε το κατάλληλο περιβάλλον μια αυξημένη κοινωνική απελευθέρωση. Η πειδιάβαση στην περιοχή αυτή, πέρα από την κοινωνική της πτυχή αποτελούσε και προσωπική περιπέτεια για τον κάθε περπιτανώμενο στην οποία η οικιοποίηση του χώρου ευνοεί την εκδήλωση προσωπικών διαθέσεων και ταυτοτήτων.

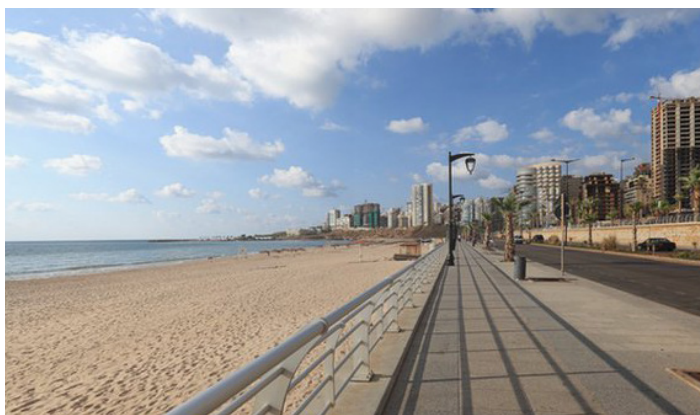
Οι νύχτες τείνουν να μεταμορφώνουν τη λεωφόρο σε ένα χώρο παρέλασης σεξεργατών για σεξουαλικές ικανοποιήσεις, περιστασιακές ή και πιο ρομαντικές. Περιπατώντας οποιαδήποτε ώρα κατά τη διάρκεια της νύχτας στο πεζοδρόμιο του Ramlet al-Bayda συναντά κανείς διάφορους άντρες, μικρούς και μεγάλους, που περπατούν ή κάθονται στα αυτοκίνητά τους, περιμένοντας κάτι να συμβεί. Οι διασταυρώσεις των επίμονων βλεμμάτων και μερικές φορές η στάση του σώματος, καθιστούν σαφές στον παρατηρητή ότι ο κάθε φαινομενικά υπερόπτης «μάγκας» που ακουμπάει στο κάγκελο ή ενδιαφέρεται για τα τεκτονόμενα ή αποτελεί μέρος τους (Merabet, 2014, 166).

Ενώ η πλειονότητα των πεζών, κυμαίνεται στην ηλικία μεταξύ δεκαπέντε και είκοσι πέντε ετών εκείνη την εποχή, οι άντρες που κάθονταν αδιάφοροι στα αυτοκίνητά τους είχαν τουλάχιστον τα διπλάσια χρόνια από αυτούς. Άλλοι έκαναν βόλτες στο πεζοδρόμιο και άλλοι ακουμπούσαν στο σιδερένιο κιγκλίδωμα που χώριζε τον δρόμο από τη διπλανή παραλία. Η ομάδα που καθόταν σε αυτοκίνητα σταθμευμένα δίπλα στο πεζοδρόμιο ήταν κυρίως ελαφρώς ηλικιωμένοι άνδρες. Οι νεαροί άντρες πλησίαζαν τη φαινομενικά τυχαία σταθμευμένη μαύρη Mercedes, άνοιγαν την πίσω πόρτα της και εξαφανίζονταν πίσω από τα φιμέ τζάμια για αρκετά λεπτά πριν ξαναβγούν στο κοντινό πεζοδρόμιο. Το έκαναν ενώ είχαν οπτική επαφή με άλλους άνδρες στο Ramlet al-Bayda. Αυτές οι οπτικές επαφές μερικές φορές ανέπτυσσαν επικοινωνία μεταξύ αυτών των ανδρών η οποία οδηγούσε μόνο σε μια απλά συνομιλία αλλά άλλες φορές μεταφράζονταν σε μια σεξουαλική συνάντηση στην οποία έπρεπε πρώτα να προσδιοριστεί ο χρόνος και ο χώρος (Merabet, 2014, 168).

Η εμπορευματοποίηση της ομοφυλοφιλικής έλξης και επιθυμίας κατά καιρούς

Εικόνα 26: Χάρτης της Βηρυτού στον οποίο φαίνεται η θέση της παρακλίας Ramlet al-Bayda

Εικόνα 27: Φωτογραφίες στην παραλία Ramlet al-Bayda το πρωί

αναφέρεται σε νεαρούς άνδρες που είναι υλικά και συχνά κοινωνικά περιθωριοποιημένοι, αλλά όχι πάντα. Κάποιος θα μπορούσε ακόμη και να υποστηρίξει ότι αυτό που συνέβαινε στο Ramlet al-Bayda ήταν μια ξεκάθαρη περίπτωση ανδρικής ομοφυλοφιλικής πορνείας, όπου άποροι νεαροί ιερόδουλοι παρελαύνουν μπροστά σε μια πιθανή πελατεία εύρωστη οικονομικά και ισχυρή κοινωνικά. Ωστόσο πολλοί βρίσκονταν εκεί γιατί δεν είχαν την πολυτέλεια να κάνουν κάτι άλλο στο Σαββατιάτικο βράδυ τους. Η έξοδος σε οποιοδήποτε καφέ στη Rue Monot ή στο downtown απαιτούσε μια οικονομική άνεση την οποία πολύς κόσμος δεν είχε. Ταυτόχρονα, το Ramlet al-Bayda εγγυούνταν μια κάποιας μορφής ψυχαγωγία, η οποία ανεξάρτητα από το περιεχόμενο της βραδιάς ήταν προσίτη σε όλους.

Το να βρεθούν εκεί ήταν, για τους περισσότερους άντρες, μια συναρπαστική εμπειρία γεμάτη ενθουσιασμό. Επιπλέον, πολλοί κατακλύζονταν από ένα βαθύ συναίσθημα «συγγένειας» που τους τραβούσε στα πλήθη που συγκεντρώνονταν στο Ramlet al-Bayda. Αυτή η «συγγένεια» προέκυπτε στην πραγματικότητα από την ανάμειξη του αισθήματος της αποδοχής από μία κοινωνική ομάδα με την οικειότητα που προκύπτει από την αναγνώριση κοινών χαρακτηριστικών με τα μέλη της. Έτσι, αυτό που συνέβαινε δεν ήταν μόνο μια χωρική έκφραση του κοινωνικού φαινομένου των queer, αλλά είχε βαθύτερη πολιτική δυναμική καθώς ήταν από τους πρώτους άναρχους σχηματισμούς μιας ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας στο Λίβανο με ξεκάθαρη queer ταυτότητα (**Merabet, 2014, 170**).

Σήμερα, αν και η παραλία Ramlet al-Bayda σε πολλούς gay οδηγούς προτείνεται ως τόπος γνωριμιών, το καθεστώς της πορνείας φαίνεται να έχει αλλάξει. Αρχικά, οι εκδιδόμενοι άντρες φαίνεται να είναι είτε ομοφυλόφιλοι άντρες από άλλες αραβικές χώρες με πιο αυστηρά καθεστώτα που ήρθαν στο Λίβανο γιατί κινδύνευε η ζωή τους (όπως το Ιράκ) είτε οικονομικοί μετανάστες από τη Συρία. Αυτοί φαίνεται να δραστηριοποιούνται σε κλειστούς χώρους όπως νυχτερινά κέντρα και χαμάμ ή μέσω εφαρμογών γνωριμίας. Οι κλειστοί χώροι προτιμώνται από τους άνδρες σεξεργάτες καθώς οι ιδιοκτήτες τους φροντίζουν να έχουν καλές σχέσεις με την αστυνομία πράγμα που εγγυάται την ασφάλεια των ιερόδουλων. Ως γνωστόν η ομοφυλοφιλία παραμένει παράνομη στον Λίβανο.

Τέλος, η δυσμενής οικονομική κατάσταση των τελευταίων χρόνων στη χώρα έχει ωθήσει και πολλούς Λιβανέζους στην πορνεία. Σύμφωνα με έκθεση της RAND Corporations το 2012, το 40% των Λιβανέζων και το 68% των Σύριων σεξεργατών αυτοπροσδιορίζονταν ως ετεροφυλόφιλοι. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι πολλοί από τους 1,2 εκατομμύρια Σύριους πρόσφυγες στον Λίβανο δυσκολεύονται να βρουν δουλειά και καταλήγουν να μην μπορούν να εξασφαλίσουν τροφή και στέγη για τους εαυτούς τους και τις οικογένειές τους. Οι πελάτες τους είναι κυρίως κάτοικοι άλλων αραβικών κρατών που επισκέπτονται η Βηρυτό λόγω των πιο επιεικών μέτρων και της σχετικής ανεκτικότητας γύρω από την ομοφυλοφιλία. Ωστόσο με πολλούς τουρίστες να αποφεύγουν τον Λίβανο λόγω πολιτικών αναταραχών, οι εκδιδόμενοι μπορεί σύντομα να βρεθούν χωρίς δουλειά (**Du Verdie, 2014**).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι προϋποθέσεις για την βαθμιαία οικειοποίηση συγκεκριμένων περιοχών της Βηρυτού από την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα κινούνται σε τρεις άξονες: την ασφάλεια, την ορατότητα και την προσβασιμότητα. Κάθε ένας από αυτούς εμφανίζεται διαδοχικά με τη παραπάνω σειρά ως εξής: η ασφάλεια πριν τον εμφύλιο, η ορατότητα κατά την διάρκεια του εμφυλίου και η προσβασιμότητα μετά το τέλος του εμφυλίου. Αρχικά, πριν το εμφύλιο, το ζήτημα της ασφάλειας είναι εκείνο που τίθεται ως προτεραιότητα για την επιλογή χώρων κοινωνικοποίησης από την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα στην προεμφυλιακή Βηρυτό. Αυτό αποδεικνύεται έντονα από τη επιλογή των queer ατόμων να συναντώνται σε κάποιες καφετέριες στη περιοχή της Hamra οι οποίες ως χώροι ιδιωτικοί προσέφεραν ασφάλεια. Το Αμερικανικό Πανεπιστήμιο της Βηρυτού είναι εκείνο με την μεγάλη συνεισφορά στην παροχή ασφάλειας των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων καθώς στα δυτικά πρότυπα που έφερε στη πόλη μπόρεσε να διαμορφωθεί και να αναδειχθεί η περιοχή της Hamra σε ένα ασφαλές μέρος για την ελευθερία της έκφρασης των ατόμων αυτών.

Κατά την διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, ο κυρίαρχος παράγοντας που συνέβαλε στην οικειοποίηση ενός χώρου από queer άτομα ήταν η ορατότητα. Ο όρος της ορατότητας παρουσιάζει σημαντική πολυπλοκότητα και λειτουργεί διμερώς: την ορατότητα του χώρου και αυτή των ατόμων. Όσο αφορά στο χώρο, έχει σημασία το πόσο διακριτικό έως και κρυμμένο ήταν το σημείο συνάντησης στη πόλη. Παράδειγμα αποτελούν οι αίθουσες κινηματογράφου που λειτουργούσαν στη Λιβανέζικη πρωτεύουσα. Όσον αφορά στην ορατότητα των ατόμων, ο πλουραλισμός των κοινωνικών ομάδων που συνωστιζονται σε δημοφιλή μέρη δυσχέρανε την ορατότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων από έναν εξωτερικό παρατηρητή. Αντίθετα, τα queer άτομα παραμένουν διακριτά στα μέλη της ομάδας τους. Παραδείγματα τέτοιων χώρων είναι κάποιες καφετέριες στην περιοχή της Hamra και οι αίθουσες των κινηματογράφων που προαναφέρθηκαν.

Μετά το πέρας του εμφυλίου ο βασικότερος παράγοντας για την επιλογή χώρων από την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, ήταν η προσβασιμότητα. Η προσβασιμότητα διακρίνεται, σε χωρική και οικονομική. Όσον αφορά στη χωρική προσβασιμότητα, η δημοφιλία των χώρων εξαρτιόταν και εξαρτάται από τη σχέση τους με το κέντρο της πόλης. Αρχικώς υπάρχει συγκέντρωση των τόπων αυτών στο κέντρο της πόλης, ενώ βαθμιαία μεταφέρονται έξω από αυτό. Παράδειγμα αποτελεί το υποκατάστημα Dunkin Donuts, που λόγω της θέσης του σε σχέση με το κέντρο της Βηρυτού και της παραλίας Paradise, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για τον queer πληθυσμό της πόλης. Φαίνεται, πως με την πάροδο του χρόνου η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, αφού διεκδικούσε με επιτυχία χώρους μέσα στην πόλη, στη συνέχεια εξασφάλιζε σταδιακά κάθε μία από τις προϋποθέσεις για την οικειοποίηση του χώρου που προαναφέρθηκαν, δηλαδή την ασφάλεια, την ορατότητα και την προσβασιμότητα. Με άλλα λόγια, αφού κατακτήθηκε η ασφάλεια των μελών της κοινότητας, επόμενος στόχος ήταν η παροχή μιας «διακριτικής» ορατότητας ενώ μετά την εξασφάλιση και αυτής, στόχος ήταν η ενίσχυση της προσβασιμότητας.

Κατά την διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου (1945- τώρα) διακρίνονται χρονικά σημεία στα οποία η στέγαση των δύο ομάδων ήταν εντελώς διαφορετική και άλλα στα οποία παρατηρείται ταύτιση των χώρων οικειοποίησης.

Πιο συγκεκριμένα, για την προεμφυλιακή περίοδο 1945-1975, οι χωρικές παρουσίες της σεξεργασίας και της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας δεν τέμνονται. Οι οίκοι ανοχής είχαν συγκεντρωθεί στο κέντρο της πόλης (την περιοχή Zaitounieh και την οδό Mutanabbi), ενώ η συγκέντρωση και κοινωνικοποίηση των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων πραγματοποιούνταν σε ιδιωτικούς χώρους ή σε ορισμένες καφετέριες της Hamra μιας περιοχής κοσμοπολίτικης. Το βασικό χαρακτηριστικό της Hamra ήταν η παρουσία του Αμερικανικού Πανεπιστημίου με την δυτική αύρα που απέδιδε σε αυτή. Πριν τον εμφύλιο πόλεμο, δεν έχουμε τη δυνατότητα να τοποθετηθούμε αν η σεξεργασία και η queer κοινότητα φιλοξενούνται σε κοινές περιοχές της πόλης. Οι σεξεργάτριες βρίσκονται στην περιοχή Zaitounieh και Mutanabbi και είναι γνωστόν, ενώ η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα διαχέεται και δεν γίνεται αντιληπτή καθ' ότι δεν είναι αποδεκτή.

Κατά την διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, οι οίκοι ανοχής παραμένουν στις περιοχές που ήταν και πριν τον πόλεμο ενώ η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα αρχίζει βαθμιαία να γίνεται ορατή, με σημείο συγκέντρωσής της να είναι η Hamra. Κατά την διάρκεια των συγκρούσεων, δεν έχουμε ταύτιση των χώρων σεξεργασίας και των queer χώρων. Αυτό συμβαίνει διότι η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα στεγάζεται στη Hamra, μια περιοχή με έντονο δυτικό προσανατολισμό προσφέροντάς της κατά κάποιο τρόπο αποδοχή, ενώ οι οίκοι ανοχής που ήταν αποδεκτοί παρέμεναν στα προεμφυλιακά σημεία στέγασης. Η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των κοινωνικών ομάδων που τις κάνει να μην ταυτίζουν το χωρικό αποτύπωμά τους είναι η αποδοχή από το κοινωνικό περιβάλλον κοντά στα σημεία στέγασης.

Μετεμφυλιακά, οι οίκοι ανοχής εγκαταλείπουν τις περιοχές στις οποίες στεγάζονταν λόγω των καταστροφών της πόλης. Μετακινούνται και στεγάζονται πλέον στην περιοχή της Hamra και σε κάποια μακρινά προάστια. Το κίνητρο για την εγκατάστασή τους στις συγκεκριμένες περιοχές ήταν ο τουρισμός και η εντονότερη κίνηση που φαίνεται να υπάρχει εκεί, πράγμα μεταφράζεται ως περισσότερη πελατεία. Επίσης καθοριστικό ρόλο έπαιξε και η στάση της πολιτείας, η οποία πλέον δεν προσέφερε άδειες λειτουργίας σε οίκους ανοχής. Η ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα είναι στις περιοχές όπου υπάρχει σεξεργασία αλλά έχει επεκταθεί και σε άλλες. Τα κοινά σημεία των δύο κοινωνικών ομάδων είναι: η περιοχή της Hamra, η οποία πλέον φιλοξενεί τόσο χώρους που παρέχουν υπηρεσίες σεξουαλικής φύσεως με οικονομικό αντίτιμο όσο και κάποιους χώρους εστίασης και ψυχαγωγίας τους οποίους οικειοποιούνται άτομα της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας και το προάστιο Kaslik στα ανατολικά της πόλης. Αυτό φαίνεται να συμβαίνει διότι αν και η ομοφυλοφιλία θεωρείται ποινικό αδίκημα στο Λίβανο, η κοινωνία έχει ανάγκη από queer χώρους, ωθώντας την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα να στεγάζεται όπου αυτή θεωρεί ότι εξυπηρετείται καλύτερα.

Η κείμενη νομοθεσία έχει άμεση συσχέτιση με το χωρικό αποτύπωμα τόσο των οίκων ανοχής όσο και των queer χώρων στη Βηρυτό.

Πιο συγκεκριμένα για τους οίκους ανοχής πριν το εμφύλιο, η νομιμοποίηση της πορνείας κατά την περίοδο που ο Λίβανος ήταν Γαλλική αποικία ήταν ο βασικότερος λόγος που αυτοί διεκδίκησαν χώρους σε κεντρικά σημεία της πόλης όπως η οδός Mutanabbī. Πριν λοιπόν τον πόλεμο, η σεξεργασία ήταν απλά άλλη μία λειτουργία της πόλης που συνυπήρχε με της υπόλοιπες, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει πως οι ίδιες οι ιερόδουλες ήταν αποδεκτές από το κοινωνικό σύνολο. Η συνθήκη αυτή διατηρήθηκε και κατά την διάρκεια του εμφυλίου. Με το τέλος του πολέμου και την αυστηροποίηση του νομοθετικού πλαισίου η αδειοδότηση για νέους οίκους ανοχής σταμάτησε. Οι χώροι σεξεργασίας πια μεταφέρθηκαν στα super night club και bar στα προάστια ή σε τουριστικές περιοχές, όπου οι έλεγχοι δεν ήταν τόσο τακτικοί.

Περνώντας στους χώρους που οικειοποιούνταν η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, αξίζει να σημειωθεί ότι αυτοί όφειλαν να λειτουργούν πάντα υπό κάποια μυστικότητα προκειμένου να προστατευτούν οι θαμώνες τους. Εξάλλου η ομοφυλοφιλία στο Λίβανο, θεωρούνταν και θεωρείται ποινικό αδίκημα με ποινή φυλάκισης. Έτσι, οι queer χώροι αυτοί ποτέ ήταν διακριτοί στο αστικό σύνολο.

Προ εμφυλιακά μάλιστα οι χώροι κοινωνικοποίησης των queer ήταν στη Hamra, δηλαδή την πλέον κοσμοπολίτικη και με δυτικό αέρα περιοχή του κέντρου της Βηρυτού. Οι χώροι αυτοί, κατά βάση καφετέριες προσέφεραν κοινωνικοποίηση στους θαμώνες τους χωρίς οι ίδιοι να γίνονται διακριτοί από το ευρύ κοινωνικό σύνολο χάρη στην κοινωνική ποικιλομορφία που επικρατούσε.

Κατά την διάρκεια του πολέμου, εξακολουθεί να είναι η ίδια περιοχή και στους χώρους προστίθενται και αίθουσες κινηματογράφων που επίσης καθιστούσαν μη διακριτή την παρουσία των queer θαμώνων τους.

Μετά τον εμφύλιο πόλεμο, οι queer χώροι διατηρήθηκαν και η παρουσία τους έγινε περισσότερο ορατή στην πόλη.

Αν και το νομοθετικό πλαίσιο παρέμεινε το ίδιο, με το πέρασμα του χρόνου, τα μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, πολλές φορές διεκδικώντας μια θέση στο δημόσιο βίο της πόλης, αντέδρασαν στους νόμους που τους στερούσαν το δικαίωμα της έκφρασης, δημιουργώντας χώρους όπου στεγάζονταν κέντρα ψυχαγωγίας για τα queer άτομα. Κάποιες φορές η σύγκρουση είχε θετικά αποτέλεσμα για τους queer που σήμαιναν τη διατήρηση του χώρου ψυχαγωγίας τους όπως για παράδειγμα το κλαμπ B018 , άλλες φορές αρνητικά με αναγκαστική από την εξουσία εκκένωση των χώρων τους, όπως για παράδειγμα το club Acid.

Συμπερασματικά, η εκάστοτε νομοθεσία είναι εκείνη που όρισε σε μεγάλο βαθμό την θέση των δύο κοινωνικών ομάδων στο αστικό περιβάλλον της Βηρυτού, λειτουργώντας άλλοτε αποθαρρυντικά και άλλοτε υποστηρικτικά για την στέγαση της σεξεργασίας αλλά πάντα αποθαρρυντικά στη στέγαση χώρων της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας καταδεικνύοντας ότι ουδέποτε έγινε αποδεκτή.

Με δεδομένη την διχοτόμηση της πόλης της Βηρυτού κατά τη διάρκεια του εμφυλίου σε μουσουλμανική και χριστιανική περιοχή , μπορούν να εξαχθούν κάποια συμπεράσματα σχετικά με την επιρροή που μπορεί να είχαν τα θρησκευτικά πιστεύω των κατοίκων στο χωρικό αποτύπωμα τόσο των χώρων σεξεργασίας όσο και των queer χώρων.

Προ εμφυλιακά, αν και η σεξεργασία δεν ήταν κοινωνικά αποδεκτή τύγχανε νομικής αποδοχής. Έτσι, μπόρεσε να διεκδικήσει κεντρικά σημεία της πόλης για την στέγασή της. Η θρησκευτικές κοινότητες που συνυπήρχαν, χριστιανοί και μουσουλμάνοι αν και η δύο κατά δήλωση αντίθετες με την λειτουργία των οίκων ανοχής δεν μπόρεσαν να ανατρέψουν το γεγονός ότι τα πορνεία είχαν κατακλείσει το κέντρο της πόλης, καταδεικνύοντας την άρρητη αποδοχή της λειτουργίας τους.

Κατά τον εμφύλιο πόλεμο, οι οίκοι ανοχής παρέμειναν στους χώρους όπου στεγάζονταν μέχρι την ολοκληρωτική καταστροφή τους από τις βίαιες συγκρούσεις που ισοπέδωσαν μεγάλο τμήμα της πόλης.

Μετά τον εμφύλιο, υπήρξαν κι άλλοι παράγοντες που επηρέασαν την χωροθέτηση της σεξεργασίας με κυριότερη την απόκτηση πολιτικής δύναμης από της δύο κυρίαρχες θρησκείες. Οι χώροι στέγασής της σεξεργασίας μετά το τέλος του πολέμου μετακινούνται. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, το σύνολο των χώρων σεξεργασίας μεταφέρθηκε σε παραθαλάσσια προάστια.

Αν τοποθετηθούν όλα τα σημεία ή οι ζώνες που φιλοξένησαν ή φιλοξενούν την σεξεργασία στον χάρτη αποκαλύπτετε μια ανόμοια κατανομή μέσα στην πόλη. Παρατηρείται πως σε όλη τη περίοδο που μελετήθηκε, οι οίκοι ανοχής ουδέποτε μεταφέρθηκαν στο χριστιανικό τμήμα της πόλης. Αντίθετα, συγκεντρώθηκαν στο μουσουλμανικό πριν και κατά την διάρκεια του εμφυλίου, ενώ μετά το πέρας του, η συντριπτική πλειοψηφία τους μετατοπίστηκε σε μακρινά προάστια . Τα προάστια αυτά αποτελούσαν μέρη που δεν ανήκαν σε κανέναν από τους χώρους καμία από τις κυρίαρχες θρησκευτικές κοινότητες. Φτάνουμε λοιπόν στο συμπέρασμα πως, η μουσουλμανική κοινότητα της Βηρυτού κράτησε μια πιο ανεκτική στάση απέναντι στη σεξεργασία, κάτι που διατηρείται ακόμα και σήμερα. Κάτι τέτοιο δεν μπορεί να υποστηριχθεί για την περίπτωση της χριστιανικής κοινότητας.

Στην περίπτωση των queer χώρων, δεν φαίνεται να συμβαίνει το ίδιο. Η χωροθέτηση των σημείων στην πόλη που αποτελούν αναφορά για την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα δεν επηρεάζεται από την διχοτόμηση της πόλης, πράγμα που αποδεικνύεται από την παρουσία τέτοιων χώρων σε πολλά διάσπαρτα σημεία της τόσο πριν όσο και κατά την διάρκεια ή μετά τον εμφύλιο πόλεμο.

Στο κέντρο της Βηρυτού η περιοχή της Hamra που βρίσκεται στη μουσουλμανική περιοχή της πόλης, πριν τον εμφύλιο πόλεμο, υπήρξε το μέρος όπου σύχναζε η πλειοψηφία της queer κοινότητας.

Κατά την διάρκεια του πολέμου, η Hamra συνέχισε να συγκεντρώνει την

πλειοψηφία των χώρων συνάντησης ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων ταυτόχρονα με κάποια σινεμά που εντοπίζονται στο χριστιανικό τμήμα της πόλης.

Μετά το τέλος του εμφυλίου, μιλώντας πλέον για την σύγχρονη Βηρυτό, πολλές καφετέριες διατηρούνται ακόμα στη Hamra όπου και συχνάζουν μέλη της κοινότητας, ενώ και στο χριστιανικό τμήμα υπάρχουν κάποια gay club όπως το B018. Τέλος σε κάποια από τα προάστια της πόλης, δημιουργήθηκαν πολλές ζώνες με μαγαζιά που λειτουργούν/λειτουργούσαν σαν πεδία κοινωνικοποίησης για τον queer πληθυσμό.

Η πιο ομοιόμορφη κατανομή των queer χώρων στον αστικό ιστό σε σχέση με τους χώρους σεξεργασίας οφείλεται στο γεγονός ότι καμία από τις δύο θρησκείες δεν αποδέχεται την LGBTQ+ κοινότητα. Ουσιαστικά, η ομοίως σκληρή στάση που κρατούν τόσο ο μουσουλμανικός όσο και ο χριστιανικός κόσμος στην ομοφυλοφιλία είναι αυτή που ορίζει την ισόποση διασπορά μέσα στην πόλη. Παρ' όλα αυτά, πρέπει να σημειωθεί πως και εδώ, η εντονότερη συγκέντρωση queer χώρων υπήρξε και υπάρχει σε θύλακες δυτικού πολιτισμού, την Hamra και τις έντονα τουριστικές περιοχές με ξενοδοχεία αμερικανικών ή ευρωπαϊκών αλυσίδων.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η εξέλιξη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας τη Βηρυτό επηρεάστηκε αρκετές φορές άμεσα και έμμεσα από τις προσφυγικές ροές που έφταναν στο Λίβανο και κατ' επέκταση και στη Βηρυτό. Από το 1945 έως το 1975, το κοσμοπολίτικο περιβάλλον που άρχισε να διαμορφώνετε στην περιοχή της Hamra πολλά οφείλει στους πρόσφυγες από την Παλαιστίνη οι οποίοι λόγω της φυσικής ομορφιάς των τοπίων αλλά και της πολυπλοκότητας των χρήσεων στη πόλη που δημιουργούσαν έτσι μια ευχάριστη καθημερινότητα, προτίμησαν την περιοχή του Ras Beirut και της Hamra για να κατοικήσουν. Με αυτή τους την επιλογή συνέβαλαν έμμεσα στο πλουραλισμό του κοινωνικού ψηφιδωτού που έτσι και αλλιώς δημιουργούνταν στην περιοχή από τους πολυάριθμους επισκέπτες σε αυτή, πλουραλισμό μέσα στον οποίο τα queer άτομα μπορούσαν να δρουν απαρατήρητα. Μετεμφυλιακά υπήρξε πιο άμεση επίδραση στο χωρικό αποτύπωμα της queer κοινότητας από την ροή προσφυγών. ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα από Αραβικά κράτη τα οποία είχαν κάνει γνωστή την σεξουαλικότητά τους και ως αποτέλεσμα κινδύνευε η σωματική τους ακεραιότητα, πολύ συχνά αποτελούσαν μέρος των προσφυγικών ροών. Το γεγονός αυτό συνέβαλε στην αύξηση ομοερωτικών φαινομένων στην πόλη της Βηρυτού. Συνήθως, τα άτομα αυτά δουλεύουν στη Λιβανέζικη πρωτεύουσα ως σεξεργάτες στην περιοχή Hamra, ενισχύονται την παρουσία της queer κοινότητας.

Συμπερασματικά, οι προσφυγικές ροές είχαν σοβαρή επίδραση στον τρόπο που η queer κοινότητα διεκδίκησε χώρους στη Βηρυτό. Χωρίς το κοσμοπολίτικο περιβάλλον της Hamra που διαμορφώθηκε εν μέρει χάρις την έλευση των προσφύγων, η αναζήτηση σημείων της πόλης όπου η κοινωνία θα άφηνε το περιθώριο στα μέλη της Queer κοινότητας να κοινωνικοποιηθούν μεταξύ τους, θα ήταν σαφώς δυσκολότερη.

Η κοινωνία της Βηρυτού σαφώς θα δυσκολεύονταν να αφήσει περιθώριο στα μέλη της queer κοινότητας να κοινωνικοποιηθούν μεταξύ τους εάν δεν είχε προϋπάρξει η έλευση των προσφύγων στο κοσμοπολίτικο περιβάλλον της Hamra και δια αυτού η ενίσχυση της queer παρουσίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 Το 1989, η Συμφωνία του Ταΐφ ή Συμφωνία Εθνικής Συμφιλίωσης ήταν η ειρηνευτική συμφωνία. Υπογράφηκε στις 22 Οκτωβρίου 1989 και επικυρώθηκε από το κοινοβούλιο του Λιβάνου στις 5 Νοεμβρίου 1989. Η Συμφωνία του Ταΐφ οργανώθηκε από τον Αραβικό Σύνδεσμο και σύμφωνα με αυτό, θα γινόταν αναδιοργάνωση στην πολιτική σκηνή του κράτους. Ουσιαστικά, η συμφωνία επανένωσε όλους τους επιζώντες προεμφυλιακούς ηγέτες που ήταν μέλη του κοινοβουλίου το 1972 και τους επανέφερε στην ενεργή πολιτική σκηνή της χώρας. Παράλληλα, ο Λίβανος τέθηκε υπό συριακή «επιτήρηση». (**Jallad 2017, σελ 101**)

2 Ο αρχιτέκτονας και πολεοδόμος Michel Ecochard είχε μια μακρά καριέρα σε αναπτυσσόμενες χώρες, από τα πρώτα έργα του στη Συρία υπό τη γαλλική κυριαρχία, μέχρι τη δεκαετία του 1970. Εκπροσώπησε τη μοντερνιστική και λειτουργική προσέγγιση του σχεδιασμού σε μια εποχή εκσυγχρονισμού. Τα σημαντικότερα έργα του ήταν η εκπόνηση πολεοδομικών σχεδίων μεταξύ του τέλους της δεκαετίας του 1950 και της δεκαετίας του 1960 για την Βηρυτό και τη Δαμασκό. Αυτά τα σχέδια αυτά αντιπροσώπευαν το τέλος μιας εποχής που είχε τις ρίζες του στον αποικιακό σχεδιασμό. Αν και οι περισσότεροι φορείς εξουσίας και επαγγελματίες σχεδιασμού συμερίζονταν τις περισσότερες απόψεις του Ecochard, οι πολιτικές συνθήκες και οι μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες οδήγησαν σε προσαρμογές και αναθεωρήσεις των πολεοδομικών σχεδίων που πρότεινε για αυτές τις δύο πόλεις. (**Verdeil 2012**)

3 Ο Samir Khalaf είναι καθηγητής Κοινωνιολογίας και Διευθυντής του Behavioral Research at the American University of Beirut. Είναι συγγραφέας πολλών βιβλίων, μεταξύ των οποίων τα πιο σημαντικά, Lebanon's Predicament (Columbia 1987), Beirut Reclaimed, Reflections on Urban Design and the Restoration of Civility (An Nahar 1994). (**Samir Khalaf – Saqi Books**)

4 Η Ελισάβετ (Μπέττυ) Βακαλίδου έγινε γνωστή τον Μάιο του 1977 ως αντιπρόσωπος της τρανσέξουαλ κοινότητας στη συγκέντρωση που έγινε τότε κοντά στο θέατρο Λουζιτάνια. Από τότε καταγγέλλει δημόσια την ωμή βία που έχουν δεχτεί πολλές περιθωριοποιημένες ομάδες από της εκάστοτε αρχές και έχει εκδώσει σημαντικό αριθμό βιβλίων μιλώντας για προσωπικές της εμπειρίες όσο και για εμπειρίες άλλων ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων που συναναστράφηκε.

5 Η παραθαλάσσια πόλη Byblos βρίσκεται 40 χλμ. βόρεια της Βηρυτού. Αποτελεί περιοχή που φαίνεται να είχε κατοικηθεί από την Νεολιθική εποχή ενώ είναι γνωστή για το έντονο χωρικό αποτύπωμα που έχει αφήσει ο φοινικικός πολιτισμός στον αστικό ιστό της. (**UNESCO**)

Βιβλία

Ababsa Myriam, Baudouin Dupret, Eric Dennis, *Popular Housing and Urban Land Tenure in the Middle East*, The American University in Cairo Press, 2012

Ababsa, M., Dupret, B. and Denis, E., 2012. *Popular Housing and Urban Land Tenure in the Middle East*. Egypt: The American University in Cairo Press, pp.142-144.

Al-Harithy Howayda, *Lessons in Post-War Reconstruction Case Studies from Lebanon in the Aftermath of the 2006 War*, Taylor and Francis, 2010

BENOIST, L., (2010). ΣΗΜΕΙΑ, ΣΥΜΒΟΛΑ ΚΑΙ ΜΥΘΟΙ. Translated from Γαλλικά by ΑΡΙΣΤΕΑ ΠΑΡΙΣΗ. Αθήνα: ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΑ.

Bou Akar Hiba, *For the War Yet to Come: Planning Beirut's Frontiers*, Stanford University Press, Πάλο Άλτο, 2018

Clarke Morgan, *Islam and New Kinship - Reproductive Technology and the Shariah in Lebanon*, Berghahn Books, 2009

Creswell Robyn, *City of beginnings : poetic modernism in Beirut*, Princeton : Princeton University Press, 2019

Deeb Lara, *An Enchanted Modern - Gender and Public Piety in Shi'i Lebanon*, Princeton University Press, 2011

El-Hibri Hatim, *Visions of Beirut: The Urban Life of Media Infrastructure*, Duke University Press, Ντάρχαμ, 2021

Fawaz, Leila Tarazi, *Merchants and migrants in nineteenth-century beirut*, Harvard press, Κέμπριτζ, 1983

Fregonese Sara, *War and the City*, Bloomsbury Publishing, 2019

Gavin Angus, Maluf Ramez, *Beirut Reborn: The Restoration and Development of the Central District*, Academy Press, Κέμπριτζ, 1996

Gruevska-Graham, M., Andersson Pucher, J., Trossero, E. and Younes, D., (2013). *Trafficking in Human Beings in Lebanon - A Stock-Taking Report*. Vienna, Austria: International Centre for Migration Policy Development (ICMPD).

Hanf Theodor, *Coexistence in Wartime Lebanon Decline of a State and Rise of a Nation*, Bloomsbury Publishing PLC, 2014

Hermez Sami, *War Is Coming Between Past and Future Violence in Lebanon*, University of Pennsylvania Press, Inc., 2017

Hyndman-Rizk Nelia, *Lebanese Women at the Crossroads*, Lexington Books, 2020

Ibrahim Elissa, Yammine Joanne, Zreika Nour, *Heritage preservation in post war scenarios egg Beirut*, Politecnico Milano, Μιλάνο, 2017

Khalaf Samir and Kongstad Per, *Hamra of Beirut : a case of rapid urbanization*, Brill publishing, Λάιντεν, 1997

Lattouf Mirna, *Women, Education, and Socialization in Modern Lebanon: 19th and 20th Centuries Social History*, University Press of America, 2005

Maamari Daniella Samira, *Reviving Cosmopolitan Beirut A Case Study of Three Modernist Art Spaces*, Submitted to the Department of Architecture, Massachusetts Institute of Technology February 2020

Merabet Sofian ,*Queer Beirut*, University of Texas Press, 2014

Nagle John, Tamirace Fakhoury, *Resisting Sectarianism Queer Activism in Postwar Lebanon*, Bloomsbury Publishing, 2021

Qubaia, A., Mitri, D. and AbiYaghi, M., 2016. *Gender Dictionary*. Beirut,: Lebanon Support.

Rita Stephan and Mounira M. Charrad, *Women Rising - In and Beyond the Arab Spring*, New York University Press, 2020

Rowe Peter G., Sarkis Hashim, *Projecting Beirut: Episodes in the Construction and Reconstruction of a Modern City*, Prestel Pub, Μόναχο, 1998

Salamey Imad, *The Government and Politics of Lebanon*, Peter Lang, 2021

Sawalha Aseel, *Reconstructing Beirut: Memory and Space in a Postwar Arab City*, University of Texas Press, 2010

Suad Joseph, Susan Slyomovics, *Women and Power in the Middle East*, University of Pennsylvania Press, Inc., 2011

Suad Joseph, Susan Slyomovics, *Women and Power in the Middle East*, University of Pennsylvania Press, Inc., 2017

Traboulsi, F., 2012. *A History of Modern Lebanon - Second Edition*. London: Pluto Press, pp.3, 91-94.

WALLERSTEIN, I. and BALIBAR, E., (2017). ΦΥΛΗ, ΕΘΝΟΣ, ΤΑΞΗ. Αθήνα: ΝΗΣΟΣ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Α., ed., (2006). ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ. Αθήνα: ΝΗΣΟΣ.

Βακαλίδου, Ε., (1980). ...πόσο πάει;. Αθήνα: ΝΕΦΕΛΗ.

Άρθρα

Abdallah, A., 2015. NIGHT-TIME ECONOMY IN BEIRUT: MODERNIZATION AND RE-BRANDING AS A RECOVERY MECHANISM FOR TOURISM DEVELOPMENT IN LEBANON. In: *The 2015 WEI International Academic Conference Proceedings*. Barcelona, Spain, pp.10-11.

Abdel-Salam Hassan, Maarouf Ibrahim, *Local Identity And Cultural Appropriateness The Rebuilding Of Central Beirut*, International Forum Le Vie Dei Mercanti Capri, Napoli, June 2011

Adamczyk, A. and Hayes, B., 2012. Religion and Sexual Behaviors. *American Sociological Review*, 77(5), pp.723-746.

Alkazei Allam, Matsubara Kosuke, *Post-conflict reconstruction and the decline of*

Aouad David, Kaloyshian Noushid, *Sustainable Beirut City Planning Post August 2020 Port of Beirut Blast: Case Study of Karantina in Medawar District* Academic Editors: Agnieszka Bieda and Agnieszka Telega, Sustainability, June 2020

Bazzi, E., (2017). Inside Beirut's Most Notorious Brothels During the 'Mad Years' - فيصر 22 [online]. فيصر 22. [Viewed 30 September 2022]. Available from: <https://raseef22.net/article/1069172-inside-beirut-notorious-brothels-mad-years>

Beirut [online], (no date). UCL - London's Global University. [Viewed 30 September 2022]. Available from: https://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/Global_Report/cities/beirut.htm

Bollens Scott, *Bounding cities as a means of managing conflict: Sarajevo, Beirut and Jerusalem*, Peacebuilding Vol. 1, No. 2, 186–206,, 2013

Buccianti Barakat, L., 2004. Beirut - a city with so many faces. *Dela*, (21), pp.485-493.

Byblos [online], (no date). UNESCO World Heritage Centre. [Viewed 30 September 2022]. Available from: <https://whc.unesco.org/en/list/295/>

Chaumont, J., Rodriguez Garcia, M. and Servais, P., 2017. *Trafficking in women (1924-1926)*. Geneva: United Nations Publications.

Coleman, J. S., (1986). Social Theory, Social Research, and a Theory of Action. *American Journal of Sociology* [online]. 91(6), 1309–1335. [Viewed 30 September 2022]. Available from: doi: 10.1086/228423

Cooke Miriam, *Women Write War: Centring of the Beirut Decentrists*, CENTRE FOR LEBANESE STUDIES, 1987

Daou Bernadette, *Feminisms in Lebanon: after proving loyalty to the “Nation”, will the “Body” rise within the “Arab Spring”?* , 2015

El Rajji Rania, *The leaves of one tree: Religious minorities in Lebanon* , Minority Rights Group International, 2014

El-Fadel Mutasem, *Environmental impact assessment of traffic improvement in a highly congested urban area: the Beirut Urban Transport Project* , Impact Assessment and Project Appraisal, March 2001

Fawaz Mona ,*An Unusual Clique of City-Makers: Social Networks in the Production of a Neighborhood in Beirut (1950–75)*, *International Journal of Urban and Regional Research* ,Volume 32.3 565–85, September 2008

Fawaz Mona, Bou Akar Hiba, *Practicing (In)Security in the City* ,City & Society, Vol. 24, Issue 2, 2012

Fawaz Mona,*Neoliberal Urbanity and the Right to the City: A View from Beirut's Periphery* , *Development and Change* 40(5): 827–852 , 2009

Fregonese Sara, *Beyond the ‘weak state’: hybrid sovereignties in Beirut*, *Environment and Planning D: Society and Space* volume 30, pages 655 – 674, 2012,

Fregonese, S., 2009. The uricide of Beirut? Geopolitics and the built environment in the Lebanese civil war (1975–1976). *Political Geography*, 28(5), pp.309-318.

Fregonese, S., (2012). Between a Refuge and a Battleground: Beirut's Discrepant Cosmopolitanisms*. *Geographical Review* [online]. 102(3), 316–336. [Viewed 30 September 2022]. Available from: doi: 10.1111/j.1931-0846.2012.00154.x

Friedman, T., 1983. LIVING WITH THE VIOLENCE OF BEIRUT (Published 1983). [online] [Nytimes.com](https://www.nytimes.com)

Friedman, T., 1983. *LIVING WITH THE VIOLENCE OF BEIRUT* (Published 1983). [online] Nytimes.com. Available at: <<https://www.nytimes.com/1983/07/17/magazine/living-with-the-violence-of-beirut.html>> [Accessed 30 September 2022].

Jallad, M., 2017. *BEIRUT'S CIVIL WAR HOTEL DISTRICT: PRESERVING THE WORLD'S FIRST HIGH-RISE URBAN BATTLEFIELD*. Masters of Science in Historic Preservation. Columbia University.

Kaloustian Noushig, Bitarb Hassân, Diabc Youssef, *Urban Heat Island and Urban Planning in Beirut*, 4th International Conference on Countermeasures to Urban Heat Island (UHI), 2016

Khalaf, S., 1968. Correlates of prostitution: Some popular errors and misconceptions. *Journal of Sex Research*, 4(2), pp.147-162.

KRAMER, M., (no date). Sykes-Picot and the Zionists - The American Interest [online]. The American Interest. [Viewed 30 September 2022]. Available from: <https://www.the-american-interest.com/2016/05/19/sykes-picot-and-the-zionists/>

Krijnen Marieke, Fawaz Mona, *Exception as the Rule: High-End Developments in Neoliberal Beirut*, BUILT ENVIRONMENT VOL 36 NO 2, June 2006

Makarem, G., 2011. The Story of HELEM. *Journal of Middle East Women's Studies*, 7(3), pp.98-112.

Meier Daniel, The Effects of Arab Spring and Syrian Uprising on Lebanon, Centre for Lebanese Studies, 2013

Nagel C., *Reconstructing space, re-creating memory: sectarian politics and urban development in post-war Beirut*, Political Geography 21, 2002

Nasser, Y., 2012. Beirut. *Cities*, 29(1), pp.64-73.

Pastor de Maria Campos, C., 2017. Performers or Prostitutes?. *Journal of Middle East Women's Studies*, 13(2), pp.287-311.

Prostitution - The business of sex - Executive Magazine [online], (no date). Executive Magazine. [Viewed 30 September 2022]. Available from: <https://web.archive.org/web/20141106130624/http://www.executive-magazine.com/society/prostitution-the-business-of-sex>

Reda, A., (2020). Sex Workers as Workers: A Critique of Abolitionist Approaches to Sex Work in Lebanon. Kohl: A Journal for Body and Gender Research [online]. 6(Summer), 60–75. [Viewed 30 September 2022]. Available from: doi: 10.36583/2020060109

Salame Ghassane, *Lebanon's injured identities: who represents whom during a civil war*, CENTRE FOR LEBANESE STUDIES, 1986

Samir Khalaf – Saqi Books [online], (no date). Saqi Books. [Viewed 30 September 2022]. Available from: <https://saqibooks.com/author/khalaf-samir/>

Sawalha Aseel, *The Reconstruction of Beirut: Local Responses to Globalization*, City & Society, June 2008

Sibai Abla Mehio, *Towards a Rights-Based Social Protection System for Lebanon*, HelpAge International, 2020

Steger Ann-Kathrin, *Islamic Feminism' in Lebanon: Portraying a counter-discourse*, Heinrich Boll Stiftung Middle East, 2016

The Reconstructions Of Beirut, (2008b). In: *The City in the Islamic World* (2 vols.) [online]. BRILL. pp. 1121–1148. [Viewed 30 September 2022]. Available from: doi: 10.1163/ej.9789004162402.i-1500.299

Verdeil, E., (2012). Michel Ecochard in Lebanon and Syria (1956–1968). The spread of Modernism, the building of the independent states and the rise of local professionals of planning. *Planning Perspectives* [online]. 27(2), 249–266. [Viewed 30 September 2022]. Available from: doi: 10.1080/02665433.2012.646774

UN Women, *One year after the Beirut Port explosion, women's organizations reflect on the needs of women and girls*, UN Women – Arab States, 2021

UN Women, CARE, UN ESCWA, ABAAD, UNFPA, *Rapid Gender Analysis of the August 2020 Beirut Port Explosion: An Intersectional Examination*, October 2020

urban vitality in Downtown Beirut, International Planning Studies, 2020

World Bank Group, European Union, United Nations, *Beirut Rapid Damage and Needs Assessment*, August 2020

Καλαντίδης, Α., (2017). Notes on Place identity. *Geographies*. 53–65

Κατσικανά, Μ., 2013. *Η χωρική διαλεκτική των έμφυλων σχέσεων: η έμφυλη διαφορά στον αστικό χώρο. Η περίπτωση του κέντρου της Αθήνας*. Διπλωματική εργασία. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ.

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

- Εικόνα 1** <https://www.beirutreport.com/2019/05/race-against-time-how-luxury-developers-are-wiping-out-ancient-beirut.html>
- Εικόνα 2** <https://thecaller.gr/xronomixani/otan-i-viritos-esfize-apo-zoi-vintage-fotografies-apo-to-parisi-tis-anatolis/>
- Εικόνα 3** Nasser, Y., 2012. Beirut. Cities, 29(1), pp.67
- Εικόνα 4** <https://thecaller.gr/xronomixani/otan-i-viritos-esfize-apo-zoi-vintage-fotografies-apo-to-parisi-tis-anatolis/>
- Εικόνα 5** <https://www.mapsland.com/asia/lebanon/beirut/large-old-map-of-beirut-city-with-buildings-1936>
- Εικόνα 6** <https://raseef22.net/article/1069172-inside-beirut-notorious-brothels-mad-years>
- Εικόνα 7** <https://www.mapsland.com/asia/lebanon/beirut/large-old-map-of-beirut-city-with-buildings-1936>
- Εικόνα 8** <https://thecaller.gr/xronomixani/otan-i-viritos-esfize-apo-zoi-vintage-fotografies-apo-to-parisi-tis-anatolis/>
- Εικόνα 9** Khalaf Samir and Kongstad Per, Hamra of Beirut : a case of rapid urbanization, Brill publishing, Λάιντεν, 1997 pp. 36-40
- Εικόνα 10** <https://proshakov.livejournal.com/551960.html>
- Εικόνα 11** [https://en.wikipedia.org/wiki/Green_Line_\(Lebanon\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Green_Line_(Lebanon))
- Εικόνα 12** Jallad, M., n.d. Beirut's Civil War Hotel District. σ.159
- Εικόνα 13** Doueiri Ziad, director. West Beirut. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=UQbVOnCdKWg&t=4004s>
- Εικόνα 14** <https://www.lebanoninapicture.com/pictures/beirut-hamra-street-the-horseshoe-cafe-1974>
- Εικόνα 15** <https://www.beirut.com/l/7980>
- Εικόνα 16** https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Corniche_beirut_5.jpg
- Εικόνα 17** <https://snazzymaps.com/>
- Εικόνα 18** <https://snazzymaps.com/>

- Εικόνα 19** https://sg.news.yahoo.com/trauma-torture-sex-trafficked-syrians-lebanon-142730194.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2x1LmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAG_9VBkliFtYidcbVjLDLiKRCa0naMbwX6uFL2qR7fYrzidepUhdSm2VYgSC1p_sFu5UEpVSYW2HYSPky0F4l6CqeDgHbVAfcNPdBqzTG10cDfPfaQP6XvMbv_TYIHeWD9QVSXuAURq3-Tj3xuZU7-VzW6tm3lr1mUBcmADaUui
- Εικόνα 20** <https://snazzymaps.com/>
- Εικόνα 21** <https://earth.google.com/>
- Εικόνα 22** <https://snazzymaps.com/>
- Εικόνα 23** <https://www.google.com/maps>
- Εικόνα 24** <https://snazzymaps.com/>
- Εικόνα 25** <http://www.bernardkhoury.com/project.php?id=127>
- Εικόνα 26** <https://snazzymaps.com/>
- Εικόνα 27** <https://pixers.hk/posters/white-sands-beach-ramlet-el-baida-in-beirut-36787319>

